

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ANDERS OG DOROTHEA STEPHANSEN OG DERES SPOR

SAMLET OG UDGIVET I ANLEDNING AF ANDERS STEPHANSENS
150 AARS FØDELS DAG DEN 20. AUGUST 1791

ved

LUDVIG BECK

I KOMMISSION:
P. HAASE & SØNS FORLAG, KØBENHAVN
1941

**ANDERS OG DOROTHEA STEPHANSEN
OG DERES SPOR**

ANDERS OG DOROTHEA STEPHANSEN OG DERES SPOR

SAMLET OG UDGIVET I ANLEDNING AF ANDERS STEPHANSENS
150 AARS FØDSELSDAG DEN 20. AUGUST 1791

Motto: Livet var Menneskenes Lys. (Joh. 1. 4.)

AF
LUDVIG BECK

EGET FORLAG
I KOMMISSION: P. HAASE & SØNS FORLAG, KØBENHAVN
1941

Mindet
om
mine trofaste Hustruer og Hjælpere
Sara Marie, f. Lundsgaard,
og Anna, f. Kristensen,
helliget.

INDHOLD

	Side
1. Der er skrevet en Lov	10
2. Leopold Budde: Anders og Dorothea Stephansen	12
3. A. Madsen: Han var ej Bisp	87
4. Sognepræst Johs. Hammer og Forstander Eske M. Eskesen: Børnevennen Leopold Budde	89
5. Professor J. P. Bang: Barnet, tre Foredrag	116
6. Ludvig Beck: Tillid	162

Skrive- og Stavemaade er Forfatternes egen.

Forord

En Sanger skrev engang de Linier om Anders og Dorothea Stephansen:

*De Navne har de sjældne Kaar:
I Glans de vokse Aar for Aar.*

Trekvart Aarhundrede er ikke gaaet, siden de blev skrevet, men nu er deres Navne glemte! Og hvem kender nu Leopold Buddes Navn, skønt der ikke er gaaet fyrretyve Aar, siden hans Kiste blev stillet ned i Taarnhvælvingen ved Gl. Ry Kirke. Og dog er det jo saa, hvad ogsaa Budde bekræfter, at den Børneforsorg, som siden da har udfoldet sig her i Danmark, i meget væsentligt er spiret frem af den Kærlighedsvilje, der fyldte Anders og Dorothea Stephansen, da de brød op fra deres ansete Skole i Aalborg 1833 og „forlod alle Ting“ for at tjene den Herre, der havde kaldt ad dem og levede Resten af deres Liv paa Fuirendal — Holsteins Minde — i saare trange Kaar.

Jeg har anset det for tvingende nødvendigt at tage Anledning af Anders Stephansens 150 Aars Fødselsdag til at minde vort Folk om de Kræfter, der ligger til

Grund for Arbejdet for forsømte Børn her i Landet, og som har spiret saa rigt fra Slægt til Slægt siden da, — som Modvægt mod al den Kulde og Kritik af vor Børneforsorg, der i Bøger og Blade spredes ud over vort Land og næppe faar nyt Liv til at gro.

Maatte disse Blade bringe Bud fra en levende Fortid til Nutidens Arbejde for Barnet, der er i Nød, og faa nye Kilder til at rinde hos dem, der gør Dagens Gerning eller er i Færd med at gaa ind ad Døren dertil.

LUDVIG BECK

Der er skrevet en Lov —

Der er skrevet en Lov,
den er skrevet i Kød,
givet af ham, der selv gav sig hen,
og den, som den nemmer,
mens Livskraften formes
til Længsel mod Daad,
med Trang til at virke
i Kærligheds Aand
og i Sandhedens Kirke,
hans Sang bliver Graad,
og hans Liv bliver Død,
om han døver sit Øre —
for Hjem og for Brød.

Der er skrevet en Lov:
Du skal give dig selv!
Hver en Trevl af din Sjæl!
Uden Halvhed og Skel
mellem nyttigt — og rigtigt —
og gavnligt — og godt — — —

Intet er dristigt
for den, som vil give,
intet er utrygt
for den, som vil skrive
hin Lov paa sit Hus,
som det staar i hans Kød,
om han trodser den Lov — —
det bliver hans Død!

Ourø Optagelseshjem, August 1903.

L. B.

»Bliu ikke træt af at stride den gode Strid, thi gennem Trængsler øjner vi Paradiset«.

D. Stephansen.

»I Huset hylder jeg Absolutismen, i Skolen Aristokratiet og i Kirken det umiddelbare Demokrati«.

Stephansen.

Anders og Dortehea Stephansen*)

blev Børnehjemssagens Fader og Moder her i Landet. Jeg tror ikke at gjøre Uret mod Nogen ved at paastaa dette, og jeg haaber, min lille Skildring af dem skal godtgjøre det.

I Terndrup By, omtrent 4 Mil Syd for Aalborg, blev Stephansen født for 100 Aar siden, den 20. August 1791. Han har selv i Maanedsladet „Hindholm“ fortalt nogle Træk fra Barndomslivet der — fortalt dem i sit ejendommelige Sprog, der gik ud og ind

*) Af: L. Budde: Beretning om „Det fuirendaler Institut paa Holsteinsminde“ for Aarene 1888—90. Til Minde om d. 20. August 1791. — København 1891.

som en Sti over frugtbare Marker og bugtede sig frem gennem Billeder som Bækken gennem en vildtvoxende Skov.

Tæt udenfor Byen havde hans Forældre et lille Bolsted med et Par Heste og 4—5 Køer. Faderen, Steffen Christensen, havde i sin Ungdom været Omgangsskoleholder, var en forstandig og oplyst Mand, et Stykke af en Rationalist, der sværmede for „almenyttige Kundskaber“. Moderen, Kirsten Andersdatter, var en from og troende Kvinde, der holdt paa „opbyggelig Læsning“. Da Steffen Christensen en Dag kom hjem fra Aalborg, bragte han Balles Lærebog med. Den havde aldrig før været set i Terndrup By, for der havde man holdt sig til Pontoppidans Forklaring, og Kirsten, som var meget bange for „ny Lærdom“, sad hele Aftenen og granskede den nøje, før hun lod den komme i sin lille Anders's Hænder. „Min Moder og vor gode Tjenestepige“, fortæller han, „lærte mig ABC'en, med den de 10 Bud, de 3 Troens Artikler, de 7 Bønner i Fadervor, Daabens og Alterens Sakramente: „Moders Maal er en himmelsk Lyd“. Min kjære Fader lærte mig at regne efter Søren Mathiesen, og hans Grundsætning for Børnetugten findes hos Sirach 30, 12.

Der paa Egnen kjendte man dengang ikke til examinerede Lærere, og de behøvedes heller ikke, thi Læsning blev holdt i Ære som Kilden til den Oplysning, der var Tidens Løsen, og Folket kunde derfor selv besætte sine Skoler med dygtige Gaardmandsønner. En saadan var Skolelæreren i Terndrup, den

brave Hans Mikkelsen. Om Sommeren arbejdede han som de andre Mænd i Byen for Brødet til sin store Familie, om Vinteren tog han Ungdommen i Skole og holdt den til Læsningen med Alvor og Nidkjærhed i sit Sind og Riset ved sin Side. Han kunde vel regne, ogsaa skrive, saa Børnene lærte at afskrive den Formularbog, som fandtes bag i Søren Mathiesens Regnebog. Men Regningen blev ikke drevet anderledes end som en Forlystelsessag, som man paa andre Steder lærer Børn at spille Kort, for at de dog, naar de blive ældre, maa have Noget til „Tidsfordriv“ og til Minde om Ungdommens „lyse Dage“. Skrivningen lærtes dels for at kunne læse og besvare de „Skroler“, der nu og da kom fra Jorddrotten til Oldermænden, dels for i „Grandebogen“ at kunne indføre den kommunale Lovgivning, som Bymændene vedtog med Armene støttede paa den store graa Sten, der laa midt i Byen. Men Hovedlærdommen i Skolen var Luthers lille Katekismus, og den blev taget strængt og alvorligt under Sirachs Børnetugt. En Lørdag Eftermiddag, da Børnene læste paa Lektier, blev det mørkt, og Anders havde endnu ikke faaet lært Svaret paa det Spørgsmaal: „Hvorlunde kan den legemlige Æden og Drikken udrette saadanne store Ting?“ Følgelig maatte han have Ris, „men“, siger han, „det hjalp ikke paa mig; hverken forstod jeg hvorlunde, ej heller lærte jeg, saa jeg kunde det“. „Syndernes Forladelse“ derimod var jeg vis paa at faa, saaledes som min Moder havde sagt mig det hjemme, naar jeg bare maatte komme saa vidt, at jeg

kunde slippe Skolen og komme ind i Kirken, hvor Ordet lød: „Det gives for Eder, item det udgydes for Eder til Syndernes Forladelse“.

Andre Discipliner dyrkedes ikke i Skolen, men blev derfor dog ingenlunde forsømte. „Pi-Blændstrup“ — som Navnet antyder, en udenbys Mand fra Blændstrup — havde fæstet Bo i Terndrup og var der at regne som en Professor i Historie. Han vidste af Verdenshistorien at fortælle om de syv vise Mestere og om Hundtyrken, Biografier om Finkeridderen, om Uglspil, Markolfus og Jerusalems Skomager, medens han af Fædrelandshistorien holdt Forelæsninger over Holger Danske, Kjøge Huskors og Besættelsen i Thisted. Poesien havde sin Repræsentant i „Pi-Kræmer“, der bar sit Navn med Rette, thi „Digt er det yndigste Kram for Barneøjet“, og det var saadant Kram, „Pi-Kræmer“ foer med. Mange Ting, han foretog sig, gik over den lille Anders's Forstand, thi han var dengang saa ung og uerfaren, at han maatte forbaves, naar den dybsindige Mand med sit Svøbeskaft skrev Kors paa den støvede Landevej foran Bæsterne, eller naar han tavs og med betydningsfuldt Blik spyttede op i Luften ad Noget, Drengen ikke kunde se, eller naar han slog sine syv Slag paa Vognkjæppen for at faa Hjulet til at gaa rundt. Men naar Dagens grovere Arbejde var forbi, saa kom „Lysets Gjærning“ for „Pi-Kræmer“. Saa sad han paa Bænken ved Skiven og fortalte Alt, hvad han i sit lange Liv havde hørt og erfaret om Spøgelser og Gjengangere, om Nisser og Trolde og Ellefolk. Han

vidste god Besked om Alting, og hvor tavs og inde-sluttet han gik i Stald og Lade, saa kom der Liv i ham med Lyset paa Bordet.

Men nød Stephansen saaledes i sin Ungdom den Lykke at have kyndige Vejledere i de humane Videnskaber, saa stod det endnu bedre til i de reale. I Naturvidenskaberne fik han Lov til at tumle sig ganske paa egen Haand, og Naturen selv blev hans Lærer. Hans Fødeby laa „i en meget fattig Egn i Hellum Herred, hvor Lyngheden med sine immergrønne Enebærbuske og kaglende Urhøns grænser til det mørke Ellekjær, der oplives af den reciterende Vibe og den højtravende Horsegum“. Til den ene Side strækker den flade Egn sig over mod Rold Skov med sit underlig forpluskede Udseende og sine hemmelighedsfulde Erindringer om Røverhuler og Kjæltringeliv, paa den anden gjemmer Vildmosen sig bag Lyngbakkerne omkring Bælum. Det er magre Marker, der ligge udspændte i denne Ramme, og der skal Flid og Nøjsomhed til for at aflokke Naturen, hvad dens Dyrker behøver. En fattig Natur, og dog rig for den, der vokser op i den og sammen med den. Alvorlig og tung ser den ud, men den allermindste Solstraale farer hen over den som et lunefuldt Smil, dobbelt skjæmsk paa den mørke Baggrund. Udover Heden og Vildmosen gror i yppig Mangfoldighed Lyngens fine lille Træ med røde Klokker paa, og under dets Grene skyde Blomster og Bær. Der bliver Sindet frit og stort, der aabnes Øjet for Skjønheden og Rigdommen i det Smaa, der lærer Hjærtet at elske det Ringe

og Ydmyge. Og saadan blev Stephansen, det lærte han af sin Hjemstavns Natur. „En Jordbruger“ holdt han saa meget af at kalde sig selv, og drevne Landmænd smilede lidt overlegent derved, men Ingen af dem havde saa lykkelig en Haand — hvor han plantede og vandede, der grønnedes og blomstrede det under den. „En Naturkyndig“ blev han. Systemerne kom han aldrig ind i, men hvor han mødte de smaa Blomster og Urter, der kjendte han deres Ansigter og nævnte deres Navne som Venner — han lærte deres Billedsprog og kunde tolke det, saa Store og Smaa forstod det, men bedst dog de Smaa.

Hvad skulde der komme ud af en saa omhyggelig Oplærelse i alle Skolens Discipliner Andet end det, der kom: en Skolemester? Det blev tidlig Anders Stephansens Kald. Tolv Aar gammel — saaledes synes det mig, han selv fortalte, Andre sige fjorten — blev han Huslærer hos Pastor Holst i Skibsted. Terndrup laa i Skibsted-Lyngby Pastorat, af og til kom Præsten i Skolen for at rose Børnene, og det var deres og Skolens Festdage. „Jeg har ikke kjendt nogen elskeligere Mand end denne Præst“, siger Stephansen om ham, og Præsten maa vistnok ogsaa have syntes om ham, siden han saa tidlig satte ham til Lærer for sine egne smaa Børn og selv paatog sig igjen at være Lærer for ham. Engang imellem kneb det for den unge Lærer at holde Disciplinen vedlige, men Præsten stod ham bi med Raad og Daad. Dog var han ikke altid lige heldig dermed, som f. Ex. da han engang vilde give en af sine Smaafyre et Øre-

figen for at lære ham Respekt, og Knægten smuttede til Side, saa Læreren fik Ørefignet i Stedet for Eleven, hvilket ikke var, som det skulde være, og navnlig ikke skikket til at styrke Disciplinen.

Det var lykkelige Dage, Stephansen levede i den gode Præsts Hus og under hans kjærlige Vejledning — naar han fortalte om dem, kom der et Smil over hans Ansigt. Der voxede han i Alder og Kundskab, men blev barnlig og from som før. Et Par Aar efter sin Konfirmation, omtrent i 1807, var han kommet saa vidt, at han kunde overtage en mere regelret, lønnet Huslærerplads hos General Rodenburg paa Borggaard, en lille, gammel Herregaard mellem Terndrup og Bælum. Der arbejdede han sig trolig videre, studerede Naturen paa Heden og i Vildmosen, som han nu var kommen et Skridt nærmere, og vandt, saa ung han var, gjennem sit Arbejde hele den gamle Generals Tillid og sine Elevers Kjærlighed. Det var atter et fornøjeligt Smil, der spillede over hans bevægelige Ansigt, naar han som en graahaaret Mand med Hænderne paa Ryggen gik op og ned ad Gulvet og fortalte Anekdoter om Generalen, og kom han til Kjøbenhavn, gjaldt hans første og kjæreste Besøg altid en af hans Borggaard'ske Elever, som nu beklædte en høj militær Post derinde. I fem Aar blev han der, lagde Skilling til Skilling og fik tilsidst sparet sammen saa Meget, at han i Aaret 1812 kunde drage til Jonstrup Seminarium. Tre Aar efter gik han ud derfra som Seminarist med Udmærkelse og vendte tilbage til Borggaard, hvor han blev endnu tre Aar til.

I de Aar kom af og til der i Besøg Stiftamtmanden i Aalborg, Gehejmeraad Fr. Moltke, den Samme, der i sine unge Dage havde været Evalds baade Elev, Ven og Velgjører, og hvem Digteren har sat et Minde i sin prægtige Ode: „Til min Moltke“. Det var ogsaa ham, der omtrent paa samme Tid var ivrig for at faa Grundtvig, som de Fleste endnu den Gang saae med betænkelige Øjne paa, som paa en Sværmer. Moltke havde en stor Kjærlighed baade til Naturkyndighed og til Naturen selv, og i denne Kjærlighed mødtes han med den fattige og beskedne unge Seminarist. Under hans Vejledning botaniserede Gehejmeraaden i Vildmosen, og vanskelig kunde han have fundet enten en aandfuldere Ledsager eller en, der havde været saa fortrolig med denne store, stille, tungsindige Natur, der ligger og gemmer paa saa rig en Fylde for den, som veed at finde den. Han blev efterhaanden saa indtaget i ham, at han indstændig opfordrede ham til, dersom nogensinde en Lejlighed til at fæste Bo i Aalborg skulde møde ham, da at gribe den, og saa vilde han, Gehejmeraaden, gjøre Alt, hvad der stod i hans Magt for at støtte ham. Lejligheden kom siden, og Gehejmeraad Moltke holdt sit Løfte.

I 1818 oprettede han en privat Skole i Nibe, men der blev han kun i to Aar. Af og til fortalte han, altid med et mørkt og bedrøvet Ansigt, os Unge om, hvordan unge Mennesker i Byen en Aften havde trukket ham med ind paa Gjæstgivergaarden og faaet ham til at drikke Punsch, mere end han kunde taale. Morgen efter gjorde han sig selv det Løfte, at han al-

drig skulde smage Punsch mere, og det holdt han — Spiritus rørte han overhovedet ikke, førend han som en gammel Mand engang imellem drak et ganske lille Glas Vin — men dette sit Fald tog han sig meget nær, og det var sikkert nok til at gjøre ham Opholdet i Nibe trykkende. Nok er det, at da han havde været der et Par Aar, skrev Stiftsamtmanden ham til, at der i Aalborg var Trang til et privat Institut for Børn af Folk, som baade kunde og vilde betale, og nu skulde Stephansen komme. Det gjorde han med Glæde. I 1820 forlod han Nibe og drog til Aalborg, Moltke havde beredt ham Vejen, Institutet blev oprettet, slog øjeblikkelig an og var en stor og anset Skole, førend Nogen havde faaet Tid til at lægge Mærke dertil. Og, hvad der var det Bedste: i Aalborg fandt Stephansen den, som Gud selv havde bestemt ham til Hustru, den, der stille havde biet paa ham, uden at hun eller han havde vidst det. De To blev til Et, deres Gjærning blev hendes som hans, og deres Navne kan aldrig mere skilles ad.

Svenningsens, en Familie i Aalborg, havde altid haft beskedne Indtægter, men dog nok til at give deres to Børn, Cleophas og Dorthea, en omhyggelig Opdragelse og endda lægge sig en lille Smule til Bedste. Cleophas Svenningsen var den bekjendte Lærer ved Borgerdydskolen paa Christianshavn, berømt for sin Mathematik, sin Særhed og sine Kræfter. Søsteren, Dorthea, lignede ham kun lidt i de to sidste Henseender, thi hun var spinkel og svag af Legemsbygning, blid og rolig af Sind, men i Tankens Klarhed og

Herredømme over Formen stod hun ikke tilbage for Broderen, og i Aandens og Dannelsens Fylde og Finhed overgik hun ham langt. Hun var 17 Aar gammel (født 1803), da Stephansen kom til Aalborg, men havde allerede Navn som sjælden kundskabsrig og grundig, derhos praktisk og trods sit stille, blide Væsen udrustet med al den umiddelbare Autoritet, som kun ægte Aandsoverlegenhed giver. Stephansen var 29 Aar, altsaa en god Del ældre, men de fandt hurtig hinanden. De følte sagtens, at de vare skabte for hinanden, et Ord, der bruges saa tidt, men sjælden har passet paa to Mennesker som paa dem. De holdt Bryllup i 1822. Aalborgenserne fandt, at det i Grunden var et ulige Parti. Stephansen var rigtignok smuk, mens Dorteia Svenningsen ikke ejede anden Skjønhed end den, Sjælen laante hendes Træk, men i alle andre Henseender, baade i Begavelse og Dannelse, Aand og Betydning, mente de, at deres Byesbarn stod langt over den uciviliserede Landsbyskolemester og selvlærte Fantast, for det var og blev han dog. Tit og mange Gange fortalte Stephansen med sit allermest skjælmske Smil om, hvordan Præsten, der viede dem, holdt en lang og glødende Lovtale over Bruden og, da den var endt, i al Korthed føjede til: „Hvad Brudgommen angaar — ham kjende vi ikke!“ Og saa slog han ud med Armen og fejede Stephansen væk.

Der var noget Betegnende i denne Anekdote, Noget, der pegede paa en Misforstaaelse, som siden stadig gik igjen. Det var en Tale, der blev gjentaget saa

tidt, at den for Enkelte blev en Troessætning: „Ja, Stephansen er en elskelig Mand, livlig og fornøjelig at høre paa, fuld af de pudsigste Indfald og Billeder, men uklar er han, og det er i Grunden hans Kone, der er Sjælen i det Hele og bærer deres Arbejde“. Men deri laa, som sagt, en Misforstaaelse. Med al Madam Stephansens — saadan kaldte vi hende, under det Navn lærte vi at se op til hende og holde af hende, og det vilde klinge os fremmed at give hende en mere moderne Titel — med al Madam Stephansens rige Begavelse, sjældne Klarhed og Gjennemdannelselse var alligevel ikke hun, men han det egentlig geniale Element i deres fælles Liv og Arbejde. Fra ham udgik alle Ideerne. Det tør uden Overdrivelse siges, at der ikke var en af de mange Ting, som de i Forening satte i Værk, der ikke først var spiret frem hos ham. Hans Hjærte brændte uafsladelig i en varm og uimodstaaelig Trang til at virke Noget for sine Medmennesker, og i hans Sind gjærede og myldrede Ideerne bestandig, altid ejendommelige og altid med et Livets Frø i sig. Men han havde ikke den formende Evne, der kunde gjøre dem rigtig forstaaelige for Andre eller rigtig skikkede for Virkeligheden. Og den havde hun just. Det var saa karakteristisk, er derfor ogsaa saa tidt fortalt, at naar Stephansen rigtig havde kørt rundt med sine Billeder og mærkede, at nu begyndte det ogsaa at køre rundt i Hovedet paa dem, der hørte paa ham, saa vendte han sig om til sin Hustru, og saa sagde han: „Sig Du dem, hvad jeg mener, lille Dorthea!“ Og saa sagde Dorthea dem

det, og saa forstod de det, og det gik som et Lyn-
glimt op for dem, at der var baade noget Nyt og no-
get Slaaende deri. Men det, Dorthea sagde, var netop,
hvad Stephansen mente — hun fik det fra ham og
gav det sin egen Røst. Hun var saa at sige Kunstne-
ren, der greb hans Ideer med Kjærlighedens For-
staaelse, klarede dem baade for ham selv og Andre
og hjalp ham at føre dem ud i Livet. „Min højre
Haand“ kaldte han hende og sagde, at uden den
kunde han ikke gjøre det Allermindste. Og det havde
han Ret i, men hans „højre Haand“ havde paa den
anden Side næppe taget fat paa ret Meget af det, den
nu saa fortrinligt virkede, naar ikke han havde sat
den i Bevægelse og stadig pustet ny Kraft og Virke-
lyst ind i den. Det Billede forklarer ogsaa, at Folk i
Almindelighed kunde være tilbøjelige til at se Mere
i hende end i ham, men Billedet halter selvfølgelig —
Sandheden var, at de udfyldte hinanden som faa
Ægtefolk, og Ingen af dem kunde blevet det, de blev,
uden den Anden. Derfra faldt der et ganske særeget
Skjær af Poesi og Inderlighed over deres Ægteskab.

I Forbindelse med sin Mands Skole oprettede Dor-
thea Stephansen nu et Pigeinstitut, der ikke mindre
hurtigt blev baade søgt og anset. Det var en smuk
og betydningsfuld Virksomhed, der nu voxede op for
dem i Aalborg. Jeg har af og til truffet Elever af dem
Begge — snart vil Ingen af dem mere være til at
træffe — og sjælden eller aldrig har jeg hørt gamle
Mennesker tale om deres Barndoms Lærer eller Læ-
rerinde med en saadan Inderlighed, som de talte om

Anders og Dorteia Stephansen. Der fulgte en Hjærtelighed med dem, der var en Aand og Livfuldhed over deres Undervisning og Omgang med de Unge, som vandt deres Hjærter, og som de forstod og skattede bedre, jo ældre de blev. Ogsaa fra Latinskolen søgte Disciplene til Stephansen, og han fandt sin Glæde i paa sin egen, ejendommelig vækkende Maade at tale med dem og føre dem ud i Naturen. „Det var egentlig Stephansen, der aabnede vore Øjne for Naturen!“ sagde mange Aar efter En af dem, der flittigst søgte ham, og da han udtalte det, havde hans Navn som Naturforsker allerede for længe siden vundet europæisk Berømmelse. Stephansens og hans Hustrus Institut blev et af de faste Punkter, hvorom Livet i Aalborg formede sig, — det var ganske naturligt et af de Steder, som Kong Frederik den 6te besøgte, da han gjæstede Byen. Og det var ikke mindre indbringende end anset, thi det var velhavende Folk, som sendte deres Børn dertil.

Jeg har gjort mig Umage for at fremstille dette saa klart, jeg har kunnet, for at gjøre det begribeligt, hvilken Forundring, for ikke at sige Forargelse, det maatte vække blandt gode og solide Borgere i Aalborg, at Stephansen dog aldrig kunde slaa sig til Ro dermed eller finde Hvile deri. Han higede bestandig — et underligt uroligt og uklart Hoved, sagde de om ham — efter noget helt Andet, og han var utrættelig i sine Forsøg paa at naa det. Brast det Ene, tog han strax fat paa det Andet. Hvad var det da, der gjorde hans Sjæl urolig og tog hans Længsel fangen

midt i det aabenbare Held, der fulgte ham, midt under de trygge og solide Udsigter, der laa lige foran ham henad den slagne Vej?

Han var et troende Guds Barn — det havde han fra sin Moder — han forstod, at der var vederfaret ham Barmhjertighed, derfor følte han selv Trang til at øve Barmhjertighed mod Andre. Han var et Barn af sin Tid, født og opvoxet i en filantropisk Periode, da Alt gik ud paa at frigjøre og rejse de Smaa og Forsømte. Og han var et Folkets Barn, voxet op blandt de Ringe, tidlig fortrolig med al Fattigdommens Trang og tidlig øvet baade i Blik for og Kjærlighed til det Smaa og Oversete i Menneskelivet som i Naturen. Nu var han selv gaaet ind til lykkelige Forhold, men udenfor stod de fattige Smaa, han først havde levet iblandt, de, hvis Trang han kjendte og følte med. Han kunde ikke glemme dem, og jo tættere rige Folks lykkelige Børn flokkede sig om ham, desto mere vendte hans Blik og hans Hjærte sig med uimodstaaelig Magt mod „Ravneungerne“, der flagrede uden Rede og Ly over de vilde Veje, desto inderligere blev hans Lyst til at vie sit Liv til den Opgave at bygge Rede for dem. Kjönt — ja, det kunde det jo gjærne være, sagde de Aalborg Folk, men upraktisk, og kun en uforbederlig Fantast kunde falde paa saadant Noget. Og da det tilsidst rygtedes, at Stephansen ivrig omgikkes med den Tanke at kjøbe Buderupholm, en stor Herregaard, nogle faa Mil fra hans Fødeby, for der at oprette et Hjem for fattige Børn, saa følte de, at nu var der ikke noget saa Vildt, man kunde jo vente sig det af ham.

Det var ganske naturligt, at de maatte dømme saadan. Stephansen vilde forlade en udmærket og sikker Stilling for at gaa til en, som kun kunde give Fattigdom, Kamp og Savn, det kunde fornuftige Mennesker naturligvis ikke billige, endnu mindre, fordi det, han pønsede paa, var noget Nyt, som Ingen havde Tillid til, og Ingen rigtig forstod, hverken i Aalborg eller andre Steder her i Landet. Ganske vist begyndte netop paa den Tid Tanken om at gøre Noget for „vildfarende“, „forsømte“, „moralsk fordærvede“ og andre saadanne Børn at pippe frem baade hist og her. I 1825 henledte indflydelsesrige Mænd (blandt Andre Collin) Frederik den Sjettes Opmærksomhed paa denne Sag; Kongen, som havde et varmt Hjærte for alle humane Bestræbelser, gav strax Ordre til at gjøre et Forsøg, og Frugten deraf blev først Opdragelsesanstalten „Kathrinelyst“ ved Sorø (1827) og senere (1830), udgaaende derfra, Opdragelsesanstalten „Bøggildgaard“, hvis Forstander blev den, for kun faa Aar siden afdøde, højt fortjente „gamle Schmidt“. Samtidig dannedes „Komiteen for at grundlægge en Anstalt for moralsk fordærvede Personers, især den opvoxende Ungdoms Forbedring“, og nogle Aar senere kom „Foreningen af 1837 til forsømte Børns Frelse“. Der var altsaa begyndt at komme Groning i Arbejdet for de Børn, der tidlig kom ind paa Fortabelsens Vej, men Stephansen vilde noget Andet. Hans Tanke var „Børnehjemstanken“ i Modsætning til „Redningstanken“. Han havde fæstet sit Øje paa de fattige og hjemløse Børn i Almin-

delighed, han havde set, hvordan de saa ofte levede, ikke blot i Savn og tunge Kaar, men, hvad der var langt værre, under Forhold, som næsten med Naturnødvendighed maatte føre dem ud paa de vilde Veje, bort, saa at sige, baade fra Gud og Mennesker. Dem vilde han bygge et Hus, hvor, som han udtrykker det, „Folkets Børn“ om muligt maatte finde ikke alene det søgte og savnede „Børnehjem“ ved Arnen, men ogsaa det beskyttende og frelsende Husly under Taget, der redder dem fra „Solstik“ ovenfra, fra de Store, og fra „Fodkulde“ nedefra, fra de Smaa. Det var een Henseende, hvori Stephansens Tanke lige fra Begyndelsen skilte sig fra de ovenfor nævnte Bestræbelser, en anden var den: han havde en bestemt Følelse af, at et saadant Hus helst skulde rejses ad privat Vej, og allerhelst ikke af Foreninger, men af Enkelte. Det Hjemlige kan kun skabes under Husfaderens og Husmoderens Souverænitet ved Arnen, men er det Offentligheden eller Direktioner, der bygger Huset, saa kommer de, plejede han at sige med et fiffigt Smil, „med Retten i deres Skind og Myndigheden i deres Snude“, og saa faar vi et Reglement, men der kommer ikke noget Hjem. Det var, kort sagt, Børnehjemstanken selv, givet i hans egen barokke Form, der stod for Stephansen, men han var ene om den, og det var ikke at forlange, at Andre den Gang skulde have forstaaet den.

Et kristeligt Hus skulde det være, men sin Forestilling om dens ydre Form havde han dannet efter det fellenbergske Mønster i Hofwül i Schweitz, det

vil sige, „Jordbrug“ og „Skolehold“ skulde være de to Midtpunkter, hvorom Børnenes daglige Liv bevægede sig. Arbejdet med Jorden, i den friske Luft og den frie Natur er sundt og styrkende, fører næsten uvilkaarligt bort fra Blødagtighed og Sanselighed, ind til frejdigt Sind og skyldfrit Humør. Derfor skulde dette Arbejde vexle med Skoletimerne i Børnenes Liv og blive et Middel til deres legemlige og aandelige Udvikling, samtidig med, at det ogsaa havde sin materielle Værdi og ligefrem gav Indtægt.

Det er da klart, at Stephansens Øje med Begjærlighed maatte vende sig mod Buderupholm, da denne store Herregaard blev stillet til Salg af det Offentlige. De store Gaarde vare jo dengang alt Andet end gangbar Mønt, og Buderupholm kunde omtrent kjøbes for Beløbet af Skatterestancerne, men alligevel var der Ingen, som rigtig turde binde an med den, og den stod meget længe tilfals. Det var daarlige Tider for Landbruget. Men Stephansen mente, at naar han for det første kunde vinde lidt Arbejdskraft i Børnene og dernæst for en Del bruge Produkterne paa selve Stedet og skaffe sig dem betalt gjennem en, selv ringe Plejeløn for Børnene, saa maatte han kunne holde ud, til Tiden blev gunstigere for „Jordbrugeren“, og at det vilde ske, følte han sig sikker paa. Nu er det aabenbart nok, at han havde Ret i alt Dette, nu vil Ingen tvivle om, at havde han kunnet gennemføre sin Plan og kjøbt den store Herregaard, hvad han kunde have gjort med meget ringe Hjælp fra Andre, saa havde han i timelig Henseende rejst sit

Fattigbarns-Hjem paa en rig Grund, saa havde det nu godt og vel kunnet staa paa sine egne Ben. Om det derfor vilde have virket til større Velsignelse, er naturligvis et andet Spørgsmaal — det skulde nu ikke saa være. Dengang vare, som sagt, Alle enige om, at det var ligefrem Galskab, at Stephansens ustyrlige Fantasi løb af med ham og blindede hans Forstand, og da han alligevel blev ved sin Mening, ærgrede de sig over, at han vilde være klogere end alle Kloge, til hvilke ogsaa de hørte. „Stephansen, Du kunde ødelægge et Kongerige!“ klagede hans Svigermoder, der sammen med sin Mand i en Række af Aar møjsommeligt havde lagt Skilling til Skilling, indtil det var blevet et Par Tusende Daler, og nu med Forfærdelse saae i Aanden, hvordan hendes dyrekjøbte Skat i et Nu smeltede bort under Svigersønnens vilde Planer.

Men Dortha! Hvad sagde hun? I lang Tid Ingenting. Hele hendes Opdragelse, hele den Tankegang, hvori hun var voxet op, gjorde det umuligt, at Stephansens Planer og Ønsker af sig selv kunde være opstaaet i hendes Sjæl, og hun har vistnok fra Begyndelsen som alle Andre set med Ængstelse derpaa. Men hun forstod ham bedre end alle Andre, hun saae hans Begejstring, og den faldt som en tændende Gnist i hendes Hjærte. Da hun blev spurgt, lagde hun sin Haand i hans og sagde: „Naar Stephansen mener det, saa er det rigtigt!“ Dermed var Sagen bleven hendes som hans, og saa var det Alvor, for hun gjorde aldrig Noget halvt.

Modstanden mod Stephansens Planer om at købe

Buderupholm var imidlertid for stærk, og han maatte opgive dem, men han gjorde det kun med Sorg. Hver Gang han senere skildrede sin Kamp for at naa sit Livs Maal, kjørte hans Tanker altid først ind paa Buderupholm og havde særdeles ondt ved at slippe ud derfra igjen. Efter den fulgte en Række af Planer, som lige saa lidt lykkedes, men som ogsaa lige saa lidt trættede hans Villie eller bragte ham til at vakle i sin Stræben. Endelig henvendte han sig i Sommeren 1832 om Raad og Deltagelse til daværende Seminarieforstander i Snedsted, senere Biskop i Aarhus, Brammer. Stephansen havde nemlig fattet den Plan i Nærheden af Seminariet at kjøbe en Bondegaard for der at anlægge sit Børnehjem og til Støtte baade for det og sig selv samtidig søge en Lærerpost ved Seminariet. Brammer fik stor Interesse for Stephansens Tankegang, men mente, at en Bondegaards Jordbrug vilde være for smaat for et fellenbergsk Institut og raadede ham til at søge at komme i Forbindelse med Lehns greve Holstejn til Holstejnborg. Det var første Gang, Stephansen i den Forbindelse hørte Tale om Grev Holstejn, og dog havde Greven i mange Aar gaaet med ganske den samme Tanke som han og ikke mindre ivrig længtes efter at faa den sat i Værk.

Lehns greve Frederik Adolph Holstejn til Holstejnborg var en varm og oprigtig Filantrop, en nidkær Menneskeven, som det laa for de Bedste i hans Tid. Men han var langt mere end det. Han var en from og troende Kristen, fuld af den Kjærlighed og Ydmyghed, som er Perlen i Kristendommens Væsen. Det

var, som allerede tidligere sagt, trange Tider for de store Jordegodsbesiddere, og Grevesædet har vist ikke saa sjældent vaklet under Grev Holstejn med, men hans Selvfornægtelse og Nøjsomhed var større end Vanskelighederne, og han havde altid tilovers for Andre. Hele hans Liv, fra han i 1808, 24 Aar gammel, overtog Grevskabet og til hans Død den 21. Maj 1836, var viet til opofrende Bestræbelser for Skolevæsenet paa Grevskabet og for de Fattige, de Ringe og de Smaa i Landet, og hans Gemalinde, Vilhelmine Julie, født Komtesse Reventlou-Brahetrolleborg, var af ganske Hjærte med deri. Det var et ædelt Par paa en adelig Borg, og der er voxet stor Velsignelse op af deres Liv der.

Efter at de havde overtaget Grevskabet, var det en af deres første Gjærninger „Gud til Ære“ at omdanne det grevelige Enkesæde Fuirendal til et Tilflugtssted for de Fattige, de Syge og de Faderløse. Autoriteterne i Egnen havde imidlertid ingen Sans for Grevens menneskekyrkelige Tanke og vilde hverken bruge eller støtte hans „fuirender Hospital“, som det blev kaldt i den Kgl. Konfirmation derpaa af 28. Oktober 1811. Dertil kom, at Hospitalet, som Stephansen siger, virkelig tildels var bygget paa urigtige Forudsætninger, og ikke blev administreret uden mange Misgreb, hvad Greven selv lidt efter lidt erkjendte. Hospitalet sygnede derfor hen og kom aldrig rigtig til at bære den Frugt, han havde drømt om, men sin Kjærlighed til det kunde han ikke glemme, og ikke finde sig i Tanken om, at det helt skulde dø. Blandt

de Bestemmelser, det ifølge den Kgl. Bevilling havde, var ogsaa den „at modtage og sørge for de Børns fysiske, moralske og borgerlige Opdragelse, der betroes til Fattigvæsenets Forsørgelse“. I denne Bestemmelse laa Spiren til Børnehjemstanken, som efterhaanden voxede op deraf og formede sig mere og mere bestemt i Grevens Sind. Alt, som det blev ham klart, at Hospitalstanken i sin oprindelige Skikkelse visnede, modnedes den Beslutning i ham at redde dets Liv ved at omdanne det til et Hjem for trængende og forladte Børn. I Slutningen af Tyverne havde han allerede baade skrevet derom og gjort forberedende Skridt dertil, og redbon var han til at bringe de Offere, som krævedes, men Eet manglede han: den, der kunde og vilde føre Tanken ud i Virkeligheden. Han vidste af dyrekjøbt Erfaring, hvor lidt alt det Andet nyttede, naar han ikke havde Manden, og derfor ventede han ganske rolig paa Stephansen, som gik i Aalborg og ikke drømte derom.

Da var det, at Biskop Brammer i Efteraaret 1832 førte dem sammen. De havde vexlet nogle Breve, følte, at de forstod hinanden, og saa rejste Stephansen i Slutningen af Oktober 1832 over til Sjælland for at tale med Greven. Paa Vejen fra Korsør til Holstejnborg gik han ind i Venslöv Skole, hvor hans Ungdomsven, den fra Frihedsaarene bekendte Rasmus Sørensen, dengang var Lærer. Der var just Examen, og Greven var som altid ved den Lejlighed tilstede. Han og Stephansen havde som sagt aldrig før mødtes, men kjendte strax hinanden og talte

sammen som gamle Bekjendte. Endnu samme Aften blev det paa Holstejnborg aftalt imellem dem, at det syge Hospital skulde staa op igjen som et Institut for fattige og hjemløse Børn, og at Stephansen og hans Hustru skulde ordne og lede det. Efter Stephan-sens Forlangende tilbød Greven ham „Lejlighed for en Gartnerfamilie“ paa Fuirendal samt et Jordbrug af Gaardens vidtløftige Herregaardshaver og et lille Agerbrug for et Par Heste og 6—7 Køer. „Af de tre gangbare Leveveje“, fortæller Stephansen, „som Jordbruget tilbyder Folket her i Landet, nemlig Gartneri, Skovvæsen og Agerdyrkning, havde Greven gjærne givet os den sidste, som vi netop bad ham om. Men det var Tilfældet, da vi Fremmede meldte os hos ham til Opdyrkning af den fuirendaler Jordbund, at „Havelaagen“ netop stod aaben, og saa viste Greven os ind i den naturkyndige, lærde og rige Didrik Fui-rens Have, hvor der var Plads nok for vor Virksom-hed, medens Greven gav os Haab om, at „Markled-det“ maatte staa aabent for os i Fremtiden.

Paa den Aftale forlod Stephansen og hans Hustru, trods alle forstandige Folks Advarsler, i Foraaret 1833 deres Skole i Aalborg, overdrog den til Stephan-sens yngre Ven og Medarbejder, Lærer Møller, og rejste til Fuirendal. „Vi havde en „Opdragelsesan-stalt“,“ siger Stephansen, „for de saakaldte rige og dannede Stænders Børn, men Gud rørte vore Hjer-ter, saa de maatte føle, hvad Nød den fattige Dreng og Pige maa lide, som intet „Hjem“ har at ty til i sin forladte Tilstand. Vi vare derfor nødte til at søge

at faa vort Institut omdannet til et for fattige Børn, hvor den Arvepart, som Gud har lagt i deres smaa Hoveder, Hænder og Hjærter, kan sættes paa Rente og give dem Kraft til at bestaa i Livets Storme og til at holde ud i dets Fristelser“.

Med redebøn Gavmildhed indrettede Greven Lokallet, anskaffede Inventarium og Redskaber og indsatte til en Begyndelse paa sin egen Bekostning 10 Børn fra Grevskabet. Den 4. Maj 1833, Grevens og Grevindens Sølvbryllupsdag, blev „det fuirendaler Institut“ indviet, og saa havde de paa begge Sider gennem aarelang Taalmodighed, gennem kjærlig Selvfornægtelse og trofast Udholdenhed omsider naaet deres Maal.

Som den ovenfor skildrede Aftale viser, var det kun tildels blevet et „fellenbergsk Institut“, idet Haven traadte i Stedet for Marken som Arbejdsplads og Opdragelsesmiddel ved Siden af Skoleundervisningen. Grevens Ideal for en saadan Anstalt var heller ikke saa meget Wehrlis i Hofwül som Zellers i Beuggen, der mere lagde Hovedvægten paa Skolen og i de ydre Former havde et mere bestemt kristeligt Præg, hvad der ogsaa tiltalte Stephansen og hans Hustru. De havde begge To for rummelige Naturer og for fin en Følelse for Alt, hvad der var Sandhed i, til at kunne slaa sig til Ro indenfor et bestemt Partis Grænser, enten det saa var i kristelig eller andre Henseender, men nærmest stod Stephansen dog vistnok den just i de Dage livlige Lægmandsopvækkelse. Adskillige, navnlig af den fynske Opvækkelses Mænd — blandt

Andre f. Ex. Jens Corneliussen — samlede sig derfor strax fra Begyndelsen om Stephansens og gav deres Virksomhed paa Fuirendal et levende, kristeligt Præg, som den siden stadig beholdt.

Men fremfor Alt blev „det fuirendaler Institut“ anlagt som et rent og klart Børnehjem. Det var det, der havde staaet for Grevens og Stephansens Tanker igjennem de mange Aar, og det var det, der blev peget paa, naar det (se Indbydelsesskriftet fra Institutet for 1836) ved dets Oprettelse blev udtalt, at det skulde være „en Stiftelse for de Børn, hvis Skjæbne nægtede dem et Familieforhold, hvori de kunde gjøre Erfaring om det Baand, som kristelig Kjærlighed knytter imellem Forældre og Børn“. At skjænke de Hjemløse og Forladte et saadant Familieforhold er et Børnehjems Opgave.

Og denne Opgave blev fremdeles holdt fast. I Beretningen om Institutet 1834 siger Stephansen: „Skulde derimod Stiftelsen friste den Skjæbne, at det kun blev saadanne forskudte Børn, som ingen Andre vilde have, den fik at opdrage, da vilde Byrden jo blive tung og Udsigterne for dens Virksomhed ikke de bedste“. I Beretningen for 1837 siger han: „Det er mig om at gjøre, at det bliver Publikum bekjendt, at Fuirendal er et Waisenhus, som ønsker og søger sine Elever blandt fattige, forældreløse Børn, saaledes som disse i Almindelighed findes“. Greven udtalte sig stadig paa samme Maade. De gjorde det, fordi de havde set, hvor meget Daarligt og Mangelfuldt, der saa tidt var i den Maade, hvorpaa hjemløse Børn anbragtes og

levede, saa det Bedste i dem stod i Fare for at gaa til Grunde. Det var ingenlunde, fordi de ikke ønskede at gøre Noget ogsaa for de allerede vildfarende Børn, men de mente, at dette kunde ske smukkest og kjærligst, ikke ved at udsondre dem, men netop ved at modtage og opdrage dem sammen med gode Børn, saa de kunde føle den samme Kjærlighed møde dem selv som disse og lære at forstaa, hvor godt det er at være i gode Menneskers Selskab. Og de greb bestandig Lejligheden til at udtale denne deres Opfattelse saa klart og bestemt som muligt, fordi de følte, at just fra den Side vilde maaske de største Vanskeligheder rejse sig.

Det blev ogsaa Tilfældet. Der var, som sagt, vaagnet en Erkjendelse af, at man burde tage sig af de forvildede Børn, men at der kunde være lige saa god Grund til at tænke paa en alvorlig Forbedring af de Børns Vilkaar, der endnu „ikke havde gjort Noget“, det var kun gaaet op for ganske Faa. Folk, der anse sig selv for solide, ville helst se, hvad der kommer ud af en Plante, førend de ville frede om den, og disse Folk, som ere de fleste, saae med kølig Tilbageholdenhed paa det „nye og fremmede Væsen“ paa Fuirendal, og intet Fattigvæsen vilde sende sine Plejebørn dertil. Det kunde være svært nok at overvinde Pengevanskelighederne. Stephansen og hans Hustru havde villig givet, hvad de under deres Virksomhed i Aalborg havde sparet sammen, Grev Holstejn betalte selv for de 10 Børn, som dannede Institutets levende Grundfond, og der var ikke noget Offer, han jo ikke

gjærne vilde bringe derfor. Men Tiderne vare som sagt trange, og tidt og mange Gange kneb det haardt at skaffe, hvad der behøvedes. Stephansen har efterladt Breve, som give rørende Vidnesbyrd baade om Offervilligheden og om Vanskelighederne. I et af dem skriver saaledes Grev Holstejn: „Kjære Stephansen! Jeg sender Dem hermed 5 Rigsdaler. Det er Alt, hvad jeg i Øjeblikket ejer og har, men naar jeg faar Mere, skal jeg nok sende Dem det. Se endelig at slaa Dem igjennem saa længe!“ Der stiger et kjønner og mere levende Billede af Forholdet op af disse faa Linier end af mange og lange Beskrivelser.

Men var det svært at holde Pengesagen gaaende — uden Børn kunde Institutet endnu mindre fortsættes. Og der var kun de 10, og der kom ikke flere. I denne Nød vendte Stephansen sit Blik mod den ovennævnte „Komité for at grundlægge en Anstalt for moralsk fordærvede Personers, især den opvoxende Ungdoms Forbedring“. Det var ansete, højtstaaende Mænd, der stod i Spidsen for den, og gjennem dem havde den samlet en betydelig Kapital, som foreløbig anvendtes til forskjellige Forsøg paa at frelse Børn, der syntes i Færd med at gaa til Grunde. Efter Stephansens Opfordring gik Greven ind i Komiteen og foreslog den at indsætte 12 Drengene i hans Institut paa Fuirendal; Komiteen gik ind derpaa og sendte i Aarene 1834 12 af de Gadedrengene, der af Politiet var betegnede som hørende til de mest „moralisk fordærvede“ i Kjøbenhavn, og i en Alder fra 12 til 16 Aar. Forsøget lykkedes over al Forventning,

og det var nu godt nok. Efter den Tid begyndte der at komme Børn til Institutet, om end i en lang Række af Aar alt for faa, men det havde med det Samme faaet Navn af en Anstalt, der var særlig skikket til og havde til Opgave at opdrage vanartede Børn, og det blev derfor hovedsagelig saadanne, som fremtidig sendtes dertil — med andre Ord, Institutet var for en Del tvunget ind paa Datidens almindelige Opfattelse af Arbejdet for de forladte Børn. Stephansen blev alle sine Dage ved at kæmpe for sin egen Tanke, men forgjæves — thi Institutet havde faaet sit Præg og slap ikke af med det igjen—og dog ikke forgjæves — thi just denne hans Kamp hjalp til at holde den egentlige Børnehjemstanke oppe, og hvor mange Frø til dens senere Væxt der faldt fra den Kamp, er ikke til at beregne, men mange er det.

Da de 12 Drengene havde været paa Fuirendal et Aar, fandt baade Greven og Komiteen, at de imod Forventning havde gjort saa betydelige Fremskridt i moralsk Forbedring, at man ikke burde lade det blive staaende ved Forsøget alene. Det bidrog sit til at paaskynde Oprettelsen af Komiteens egen Anstalt, der som bekjendt blev aabnet paa Flakkebjerg i Aaret 1836. Komiteen tilbød først Stephansen Pladsen som Flakkebjergs Forstander, og det synes, som om Stephansen, skræmmet af alle de Vanskeligheder, som Dag for Dag taarnede sig højere op, et Øjeblik har tænkt paa at tage derimod. Men Greven kunde ikke finde sig i at opgive Anstalten paa Fuirendal med sit eget særlige Formaal; han bad Stephansen om at

blive, og dertil var han straks villig. Hans Ven og Efterfølger i Aalborg, Institutbestyrer Møller, blev saa paa hans Anbefaling kaldet til Forstander for den nye Anstalt, og Tiden viste, at denne Ordning var den heldigste saavel for „det fuirendaler Institut“ som for „Flakkebjerg“. Men Kampen, som fra nu af blev Stephansens og hans Hustrus, blev sikkert den sværeste — nu begyndte den først for Alvor.

I Foraaret 1836 døde den ædle Greve — det var et uerstatteligt Tab for Meget og Mange, men størst maaske for „det fuirendaler Institut“. Det havde mistet sin Grundlægger, sin utrættelige Ven og Beskytter, og det stod endnu i sin spæde Barndom, trængende til Støtte paa mangfoldige Maader — nu var det i Livsfare! Administrationen, der styrede Grevskabet, indtil den unge Greve blev fuldmyndig, var venlig stemt imod det, men maatte af praktiske Grunde søge Fuirendal frigjort derfor og atter stillet til Grevskabets Disposition. Mange Planer fattede Stephansen, mange Forsøg gjorde han for at finde en Udvej, men mørkt blev det ved at se ud. „Enke-grevinden,“ siger Stephansen, „tog sig imidlertid af vor Sag som en kjærlig og elskelig Patronesse, saa at Slutningen paa vore Forhandlinger blev, at hun med et rentefrit Laan paa 4000 Rdlr. og hendes Søn, den unge Lehns greve, med et paa 2000 Rdlr. vilde understøtte Institutet, for at det kunde komme i Besiddelse af sin egen Landejendom udenfor Grevskabet“.

Ved Hjælp af disse 6000 Rdlr. samt et Laan i Nationalbanken paa 5000 Rdlr. købte Stephansen en-

delig i Efteraaret 1839 for 11,000 Rdlr. Arvefæstegaarden Hjortholm med et Tilliggende af omtrent 160 Tdr. Land, hørende under Universitetets Gods i Førsløv Sogn ved Fuglebjerg, Østerflakkebjerg Herred, Sorø Amt. Et Par Maaneder senere fik Gaarden, efter Institutets uforglemmelige Patron, ved en Kgl. Bevilling Navnet „Holstejnsminde“, og næste Aar blev den nye Ordning slaaet fast ved en den 28. Juni 1840 dateret, den 28. Oktober s. A. Kgl. konfirmeret Fundats, ifølge hvilken Patronatet over Institutet altid skulde forblive hos Lehnsgreven paa Holstejnborg.

Holstejnsminde — jeg laaner her min egen Skildring fra en Beretning — var en dobbelt Bondegaard med en Lejlighed, som den almindelig findes paa saadanne Gaarde paa Landet, men lidt mere end almindelig forfalden. Vinteren igjennem vandrede Stephansen med sine Drengene daglig derover — en god halv Mils Vej eller lidt mere — for at sætte Gaarden i beboelig Stand. Kom Natten bag paa dem under Arbejdet, eller var Vejret altfor slemt, saa sov baade han og de i Søsterseng paa Gaardens Hølofter. Den 4. Maj 1840, Syvaarsdagen efter Oprettelsen, udvandrede omsider Stephansen og hans Hustru fra Fuirendal til Holstejnsminde med hele deres Børneflokk, bærende hver sin Del af Husgeraadet, og alle til Fods, med Undtagelse af den mindste Dreng — han red paa Stephansens Ryg. Trods Vinterens Arbejde var der imidlertid endnu en hel Del tilbage at ønske med Hensyn til Beboeligheden. Stuehuset var

gammelt eller i det Mindste forfaldent, Vinden smuttede ud og ind gjennem Revner i Mure, Vinduer og Døre, og Regnen faldt dryppende ned fra oven gjennem Sprækker i Tag og Loft. Pladsen var indskrænket. En Del af Drengene sov endnu paa Hølofterne, og mellem Resten af Børnene delte Stephansens deres egne Senge og Sengklæder ud — selv lagde de deres Madrasser paa Gulvet i en eller anden nogenlunde betrygget Krog. Det var ikke, som naar en Stiftelse nuomstunder rykker ind i sin, efter Nutidens Fordringer afpassede, Lejlighed, og underligt var det ikke, at der stundom baade hos Store og Smaa kunde røre sig et Savn af Fuirendals herskabelige Behageligheder. Stephansen fortalte tidt, halvt med sit skælmske Smil, og halvt med vemodig Forstaaelse, om en lille Samtale, han en Dag hørte mellem to af Drengene:

„Mon vi dog ikke snart igjen skal have Pandekager?“ ytrede den Ene, en ganske lille Person.

„Vi faar aldrig mere Pandekager!“ svarede den Anden med mørkt Mismod — han var ældre og mere prøvet.

„Da fik vi da paa Fuirendal!“ indvendte den Lille.

„Ja—a, paa Fui—rendal!“ lød den Andens Svar med saa dybt et Suk, som om det gjemte en Verden af Savn og bedrøvet Ihukommelse af tabte Herligheder.

Men Stephansen gik ind og skrev en Vise om Fuirendal, som længe efter gik mellem Børnene.

Der maatte bygges, men — hvor skulde Pengene

komme fra? Hidtil var det saa godt som udelukkende den grevelige holstejske Familie, der havde støttet Institutet, nu maatte ogsaa Andre drages med ind, hvis Virksomheden skulde fortsættes, og det lykkedes. Mænd og Kvinder, der havde lært Stephansen og hans Hustru at kjende og fattet en varm Interesse for dem og deres Arbejde, tegnede sig for Bidrag, men de største og egentlig afgørende Bidrag kom dog endnu i denne Periode stadig fra de Kredse, som kun Enkegrevinden og Lehnsgreven kunde paavirke. Deres Majestæter, Kongen og Dronningen, tegnede sig hver for et aarligt Bidrag af 50 Rdl., Dronningen foranstaltede en Udstilling af Damearbejder, som bortloddedes og indbragte Noget over 2500 Rdlr., Komtesse Holstejn i Kiel gav 200 Rdlr., Godsejer Neergaard til Gunderslevholm 300 Rdlr. o. s. v. foruden de betydelige Bidrag, som Patronatet selv stadig blev ved at yde. Byggearbejdet blev altsaa begyndt, Stephansen og Børnene tog selv fat deri, Omegnens Beboere tilkjørte frit Materialerne, og inden Vinteren var det Hele nogenlunde i Orden — tarveligt, men til at nøjes med for de 40 Børn, som man ventede, men endnu ikke havde.

Saa stod endelig Lejligheden der, men nu skulde der leves i den, og dertil havde man kun tomme Lommer. Aaret var endt med et Underskud paa over 2000 Rdlr., som dog tildels dækkes ved et rentefrit Laan fra Enkegrevinden. Der manglede Indbo, Avlsredskaber, Besætning, Fødemidler og meget Mere, og der var Ingenting at skaffe det for. I Juni Termin

1841 saae det sort ud, Stephansen øjnede ikke længere nogen Udvej, og saa gik han op til Etatsraad Leuning, der dengang som Herredsfoged i Østerflakkebjerg Herred boede i Førsløv og talte med ham om en Realisation af Institutets Ejendom for at faa Penge til at betale Kreditorerne. Men Etatsraad Leuning bad ham om at vente en lille Stund endnu, satte en Subskription i Gang blandt en Del rige Godsejere og indsamlede ved den 2300 Rdl. til Holstejnsminde. Et Par Aar senere skjænkede Dronning Karoline Amalie Institutet en Driftskapital paa 2000 Rdlr. Disse store Gaver i Forbindelse med mange smaa satte Institutet i Stand til med Flid og Spar-sommelighed at fortsætte sin Virksomhed, „men,“ føjer Stephansen til, „Pengetrang havde vi dog næsten altid, og derfor blev det forsaavidt altid ved at være en meget utaknemlig Plads at staa som „Bestyrer“ for dette Institut.“

Det er let at forstaa, at det maatte være saadan. Bidragene blev færre og færre, især efter at Stephansen i et af de allerførste Frihedsaar tog Transtøvler paa, gik til Valg og stemte paa Bondevennernes Kandidat. En rig Mand, som tidligere havde støttet Institutet, tog ham, da Partierne for at konstatere deres Styrke gik hver til sin Side, ved Armen og vilde føre ham over til den modsatte Side. „Herovre hører De hjemme, Stephansen!“ sagde han. „Nej!“ svarede Stephansen. „Jeg hører hjemme her, jeg har Transtøvler!“ Og han havde Ret — man burde have forstaaet det. Enhver, der kendte Ste-

phansen, ved, at han var saare lidt politisk anlagt, men han havde altid en Trang til at staa blandt de Mindste i Samfundet, og den fulgte han. Den ovenfor nævnte Mand forstod det dog ikke, men sendte ham næste Dag et Brev, hvori han underrettede ham om, at han ikke ønskede at støtte Institutet længere, og der var Flere, som fulgte hans Exempel. Men Patronatet blev ved med at støtte ham kjærligt og delta-gende som før og tog intet Hensyn til den Slags Ting. Enkegrevinden havde jo taget en uvisnelig Kjærlig-hed til dette Institut i Arv efter sin Mand, og den endnu dengang unge Lehns greve havde lige fra det første Øjeblik stillet sig i et sjældent ædelmodigt og højsindet Forhold til det. Han var altid rede til at støtte og hjælpe det, hvor han kunde, men lod Ste-phansen styre det med ubetinget frie Hænder — det kunde ikke været friere, om det havde været hans Ejendom — overbevist om, at kun den Personlighed, som virkede og arbejdede i det, kunde give det Liv og Vægt.

Som sagt, Indtægterne tog imidlertid af. For hvert Barn betaltes der kun 30 Rdlr. om Aaret, og skjønt det var en hel Del mere end 60 Kr. nu — jeg har fundet et af Madam Stephansens Overslag fra Be-gyndelsen af Fyrrerne, hvori hun ansætter 1 Pd. Smør til 12 Sk., 1 Pd. Oxekjød til 6 Sk. o. s. v. — saa forslog denne Sum dog kun lige netop til et Barns Føde. Alle de øvrige Udgifter maatte altsaa komme fra andre Kilder, men de flød kun draabevis. Madam Stephansen førte selv Regnskabet med udmærket

Dygtighed, og den størst mulige Økonomi blev anvendt i Husets Førelse, men det kunde alligevel ikke undgaas, at den Kamp, Institutet i de Tider endnu stadig maatte kæmpe for at vinde Anerkjendelse og Forstaaelse i det Samfund, det skulde arbejde for og med, tidt og mange Gange blev ført under tunge Savn og ligefremme Næringsssorger. Underskudet voxede Aar for Aar, og „i Begyndelsen af Halvtredserne,“ siger Stephansen, „stod vor Pengesag saa slet, at jeg saa mig nødsaget til at købe Nabogaarden Hindholm.“ Det lyder lidt pudsigt, at man nødes til at købe Ejendomme, fordi man ingen Penge har, og der var Folk nok, som igjen rystede paa Hovedet og mente, at Stephansen blev dog aldrig klog. Men nu gjorde han aldrig Noget uden først at faa sin Dorthea med, og hans Dorthea sagde igjen med sit rolige Ansigt og sin tilforladelige Røst: „Stephansen mener det, og saa er det rigtigt!“

Og saa var det ogsaa rigtigt. Thi gjennem den Folkehøjskole, han oprettede paa Hindholm, opnaede han, hvad han hidtil havde savnet, at faa ikke blot de Rige og Fornemme, men Folket i sin Helhed i Tale og drage det med ind i sit Arbejde. Foruden den Fortjeneste, Skolen paa Hindholm i sig selv har haft som et af de ældste og mest fremragende Led i den nyeste Tids Arbejde for en større Folkeoplysning, har den for Holstejnsminde haft en Betydning, som vanskelig kan overvurderes, ved at samle en almindelig og vidtstrakt Interesse om den Kamp, Stephansen her kæmpede for Folkets fattige Børn.

Det var „store Broder“, som han kaldte til Hjælp for hin „lille Søster“, der var hans Øjesten. Kort efter dens Oprettelse bevilgede Rigsdagen ham første Gang en aarlig Statsunderstøttelse paa 1000 Rdlr. — den blev i meget bestemte Udtryk bevilget Stephansen personlig, men hver Skilling af den blev naturligvis brugt i Institutets Tjeneste — og man kan ikke være i Tvivl om, at det fornemmelig var gennem Virksomheden paa Hindholm, at denne Understøttelse opnaaedes. Kredsen, der paa forskjellige Maader støttede Institutet, udvidedes mere og mere, og det begyndte at se ud, som om lysere Dage i Henseende til Pengevilkaarene stod i Begreb med at oprinde. — Med sin rastløse Fantasi og sine altid slagfærdige Ideer har Stephansen sikkert i den Tid næret mange glade og højtflyvende Planer om Institutets Blomstring og Væxt, men — længe varede det ikke. Saa kom der nye Sorger, nye Kampe.

Og hvorfor skulde der da kæmpes. Hvad var det for et Liv, som rørte sig indenfor alle disse Brydninger og Brændinger, og blev saadan ført, at det fortjente at blive fredet om og kæmpet for? Lad mig prøve at give et Billede af en Dag ud af dette Liv.

Klokken er 5 om Morgenen — en Vintermorgen. Stephansen er oppe, først af Alle i Huset. Han lægger i Skolekakkellovnen og gaar rundt til Sovestuerne. „Op, op! Op, op!“ lyder hans Røst og faar allevegne Smaafyrene til at fare op i Sengen. Saa gaar han over i Skolen igjen for at se, om det brænder godt i Kakkellovnen, og naar han var sikker paa

den Ting, vender han tilbage til Sovestuerne. „Op, op! Op, op! Hvem er en doven Krop? Op, op!“ kalder han igjen. Saa er det Tid at tænde Lys paa Skolen, og naar det er gjort, og han endnu en Gang har set til sin Kakkellovn, vender han tredie og sidste Gang tilbage til Sovestuerne, og den, der saa ikke er oppe og har redt sin Seng net og ordentligt, han veed godt, at nu bliver Stephansen vred, og saa kan det nok være, han kommer paa Benene i en Fart.

Klokken 5½ er hele Flokken, Piger og Dreng, samlet med ham paa Skolen, og han holder Morgenandagt og læser en Time med dem i Religion. Der er en lille Erindring fra hans Barndom, som gjør, at han ikke er altfor strix i at forlange, de skal gjøre ham Regnskab for „hvorlunde“, men „at“ de kan faa „Syndernes Forladelse, det taler han med dem om, og derom kan han give dem Besked, for det har hans Moder sagt ham, og „Moders Maal er en himmelsk Lyd“. Han gaar ind i deres Liv, som han kjender ud og ind, lærer dem at forstaa, hvor de trænger til deres Synders Forladelse, og fortæller dem, hvor livsaligt det er at faa den, saa mangan en lille Synder faar milde Øjne derved.

Kl. 6½ gaar han med sin Flok over i Spisestuen og spiser Øllebrød sammen med den, men Klokken 7 er baade han og den paa Skolen igjen. Kl. 8 er Madam Stephansen kommen op og møder til en Time i Skjønkskrivning, for deri er hun ferm, men Stephansen ikke. Til Gjengjæld kan han skjære Penne — Staalpennens Tid er endnu ikke oprunden, man nøjes

med Gaasefjer — det kan hun ikke, og derfor bliver Stephansen derinde. Hun bøjer sig ned over Skrivebøgerne, skriver for og retter, han sidder ved Pulten og snitter, og Børnene er meget flittigere i at komme op til ham og faa deres Penne skaarne end i at følge hendes Forskrifter. Det giver et Kammeratskab mellem ham og dem, som er til Fornøjelse paa begge Sider. Midt under denne travle Virksomhed stopper Dorthea en lille Person i Farten, erklærer hans Pen for dadelfri og sender ham slukøret tilbage til sin Plads. Men næppe har hun bøjet sig ned over en ny Bog, førend den lille Person skotter op til Stephansen, faar et fiffigt Øjekast til Svar, smutter lydløst op til ham, faar sin Pen skaaret og vender tilbage til sin Plads, straalende over hele sit Ansigt. Stephansen blinker fortroligt til ham og glæder sig lige saa hjærteligt som det andet Barn over det Puds, de saa lykkeligt har spillet deres Lærerinde. Det kan hælde, at en af Smaapersonerne misforstaar Meningen og begynder at ville spille Puds paa egen Haand, og saa mørknes Stephansens Ansigt, og han rejser sig i Sædet med en noget ilter Mine. Men førend han har faaet Tid til at ytre et Ord, har Dorthea blot seet i Vejret med sit stille, bestemte Ansigt, og Synderen er sunken sammen under hendes Blik.

Klokken er 9, og med en jublende Frihedstrang, som ikke længere lader sig holde i Tømme, styrte Børnene ud af Skolen. En halv Time til Frokost er ikke noget langt Ophold, men desto livligere bruge de baade Lunger og Lemmer, saa længe det varer.

Der er en Raaben og Støjen, som om den kom, ikke fra et Par Snese, men fra et Par Hundrede. Det gjælder ogsaa at tage Tiden i Agt, for nu kalder Arbejdet. Nogle af Pigebørnene komme til Husgjærning, Resten samler Madam Stephansen i Syskolen, medens hendes trofaste Hjælper fra det Første til det Sidste, Jomfru Sørensen, gaar i Køkkenet og passer Butikken — for en Butik har Holstejnsminde ogsaa. Dens Bestemmelse er at give lidt Arbejde og stor Fortjeneste, men den giver desværre det Omvendte. Hvor Madam Stephansen staar for Styret, er der ogsaa Ro og Stilhed. Hendes Ansigt er nok til at sætte Respekt i en Flok, større end den, hun her har for sig, og dog er det saa roligt mildt. Hun fortæller dem Historier under Arbejdet, de synger for hende, og der falder næppe et ondt Ord, end sige nogen susende Vinge.

Men Stephansen gaar paa Arbejde med Drengene. Et Par kommer i Stalden, et Par til de Haandværkere, som holdes paa Gaarden, den større Flok til Brændepladsen — om Sommeren er det til Have og Mark. Og saa gaar det løs, men stille gaar det ikke til her. Stephansen tager selv fat som Nr. 1, er heller ikke den Sidste til en Smule Lystighed, og Drengene følger ham efter i det Ene som i det Andet. Der er Latter og Snak, det gaar med Liv og med Lyst. Men dersom en Dreng bliver uartig, som hænde kan, saa hænder det ogsaa, at en Blussen farer hen over Stephansens Ansigt, og det glimter i hans Øjne. Da ihukommer han Sirach 30, 12, som hans Fader ind-

skjærpede ham. „Det er ondt, at jeg skal straffe saadan en Kylling!“ siger han, og saa klø'r — det er det tekniske Udtryk der paa Stedet — han Drengen, til al Uartigheden er faret ud af hans syndige Krop. Dog har han næppe faaet Tid til at tørre sine Øjne og gnide sine Rygstykker, førend Sorgen er glempt, Munterheden vendt tilbage, og de er lige gode Venner igjen og dobbelt glade ved hinanden.

„Det ringer!“ lyder det, og der er Glæde i Klan-gen af Raabet. Klokken er 12, Middagsmaden fær-dig, og saa sidde Store og Smaa sammen i Spise-stuen. „Velsign vort Hus! Velsign vort Bord!“ beder Stephansen, og bag efter takker han Vorherre for Mad af Krus og af Fad. Alligevel er Maaltidet et af Dagens svage Punkter, thi der er mange Munde og lidt Sul, og saa bliver Suppen tynd. „Det var sjældne Mennesker, de Stephansens, men Kosten var sløj og Klipfiskesaucen drøj!“ siger mange Aar efter en af dem, der nu sidder tilbords med.

Derfor gaar det dog ikke mindre livligt til ude paa Legepladsen bagefter. Trods sine Halvtreds eller mere kan Stephansen godt være med i Leg endnu, og der bliver dobbelt Fryd, hvor han kommer. Det er underligt nok, at naar Madam Stephansen, som aldrig rører dem, sjældent nok skjænder, kommer gaaende, saa falder der uvilkaarlig en ærbødig Ro over Børnene, men Stephansen, som slet ikke er bange for at klø dem, somme Tider endda alvorligt nok, kan ikke faa Lov at være i Fred for dem. Han kan for den Sags Skyld heller ikke lade dem være i

Fred, kjæler for En, kniber en Anden i Øret, gjør Løjer med en Tredie og kommer i Kast med dem Allesammen. Og der er ikke den Del eller Ting, som de ikke har Lyst til at betro ham. Han er et Øjeblik kommen til at staa lidt afsides — dog ikke mere afsides, end at hans Byesbarn, mangeaarige Medarbejder og senere Efterfølger baade paa Holstejnsminde og Hindholm, Chr. Nielsen, hører det og siden kan fortælle derom — saa kommer en ung Vagabond, som ikke har været der ret længe, halvt nølende hen til ham og siger: „Stephansen! Jeg vil lade Dem vide, at nu har jeg betænkt, jeg vil spænde.“ „Spænde“ betyder i Holstejnsmindes Sprog at løbe sin Vej, derfor studser Stephansen lidt og svarer: „Saa! Hvorfor har du betænkt det?“ „Jo, for De er lige haard nok med Arbejdet, og det kan jeg ikke døje. Jeg er ikke vant til det.“ „Ja, men hvorfor siger Du mig det selv?“ spørger Stephansen. „Jo, for De er en skikkelig Mand, men De er haard med det Arbejde.“ „Naa, ja ja!“ svarer Stephansen. „Naar Du har betænkt at spænde, saa kan det jo ikke blive til Andet. Men det var kjedeligt, for jeg har netop et Ærinde til Næstved idag, og det havde jeg tænkt, at Du kunde udrette for mig.“ „Det kan jeg godt, Stephansen!“ svarer Drengen glad. „Det jager da ikke saadan med det Andet.“ „Det var rart,“ siger Stephansen. „Saa maa vi have Dig afsted i en Fart, at Du kan komme tilbage i Aften.“ Drengen gaar, og det kan med det Samme fortælles, at han udretter sit Ærinde i Næstved og kommer ordentlig tilbage

om Aftenen. Imorgen har Stephansen et Ærende til Sorø, i Overmorgen til Slagelse, og Drengen udretter dem begge to punktligt. „Naa,“ spørger Stephansen tilsidst, „vil Du nu til at spænde?“ „Nu vil jeg aldrig spænde!“ svarer Drengen, og det Forsæt bliver han ved.

Men naar Maden smager bedst, og Legen er lystigst, saa er det Tid at holde op, siger Stephansen, og Klokken 2 slaar Arbejdets Time igjen. Naar der ikke er noget Særligt paa Færde, fører Stephansen Drengene til Arbejde om Eftermiddagen som om Formiddagen, men idag venter han en ny Dreng, og saa tager hans Medhjælper fat, og Stephansen gaar ind i sit Kammer. Lidt efter kommer den ny Dreng og bliver øjeblikkelig ført ind til Stephansen. Døren lukker sig efter ham, han staar alene foran „Bestyren“, og hans Ansigt er spændt og bekymret, for han veed, at han staar der, fordi han har stjaalet en Skinke og et Par Pølser, og det er ham sagt i Forvejen, at nu kommer han til En, der ikke lægger Fingrene imellem og kan faa en Dreng til at neje sig. Et Øjeblik ser Stephansen tavs paa ham, lægger derpaa sin Haand paa hans Skulder og spørger: „Ved Du ikke, at det er Synd at stjæle, Mads?“ „Jo“, svarer Mads. „Ja, men hvorfor stjal Du saa alligevel?“ spørger Stephansen igjen. „For jeg var sulten!“ svarer Mads. „Se, se! Se, se! Var Du sulten, Mads?“ siger Stephansen tankefuld. Hans Haand bevæger sig fra Drengens Hoved ned ad, glider kjælende hen over hans Kind og lister sig ind under hans Hage,

og saa følger han til: „Gaa saa ud og faa Noget at spise, Mads, og lad være med at stjæle!“ Mads bliver rød over hele sit Ansigt og vender sine Øjne op imod ham, men lige med Et giver han sig til at tørre dem, vender sig om og gaar ud for at faa Noget at spise.

Dermed er den Modtagelse besørget, og Stephansen gaar ud for at gjøre en Runde og se efter i alle Kroge, om Tingene er i Orden, som de skal være. Træffer han Uorden paa saadan en Tur, saa bliver han vred, og saa kan ikke engang Dorthea være sikker paa, at det ikke gaar ud over hende med. Hun og Jomfru Sørensen sidder i Dagligstuen og syer og tænker paa Ingenting, pludselig springer Døren op, Stephansens Ansigt, mørkerødt og bistert, kommer frem i den, og han siger ikke et eneste Ord, men kaster forbitret en gammel Pjalt midt ind paa Gulvet. Den har han fundet et Sted, hvor den ikke burde være, og nu lægger han den lige for Øjnene af Dorthea, saa hun selv kan se, hvordan det staar til derude i Krogene. Dorthea siger heller ikke et Ord, og Stephansen smækker Døren i og forsvinder. Men ikke mange Minutter efter springer Døren op igen, Stephansens vrede Ansigt viser sig paany, og nok en Pjalt ryger hen over Gulvet og lægger sig fredeligt til Hvile ved Siden af den første. Døren farer i med et Smæk, men alle gode Gange er tre — Stephansen sætter altid saa ubeskrivelig stor Pris paa Tretallet — nok engang springer den op, den tredie Pjalt ryger ind ad den, og med et Smæld er den lukket igjen. Lidt efter aabner den sig sagte og spagfær-

digt, Stephansen kommer langsomt ind, gjemmer Hænderne paa Ryggen og vandrer frem og tilbage paa Gulvet med en yderst sagtmødig Mine. Dorthea siger stadig ikke et Ord, men sidder roligt og syer, og Stephansen skotter ængseligt hen til hende med et Ansigt, der bliver mere og mere flovt. Endelig ser Dorthea op, ryster paa Hovedet og siger: „Fy—y, Stephansen! Du var fæl!“ „Var jeg, lille Dorthea?“ spørger Stephansen og standser brat foran hende, straalende over hele sit Ansigt og følende, at Isen lykkelig er brudt. „Var jeg fæl?“ „Det var du!“ nikker Dorthea, og Stephansen gnider sig inderlig fornøjet i Hænderne, bøjer sit Ansigt ned imod hendes og ser hende med et skjælnsk Smil ind i de klare, milde Øjne. Derpaa retter han sin Ryg, slynger Hænderne sammen bag ved den og spaserer rank og fri, med korte, hurtige Trin, op og ned ad Gulvet som den, der har kastet sin Byrde fra sig og føler sig som en Mand igjen. Og saa begynder Talen at strømme fra hans Læber, Ansigtet spiller i skiftende Udtryk, Armene komme frem fra Ryggen og den højre Haand løfter sig med en ejendommelig snappende Bevægelse, som fanger den Noget i Luften. Det er Ideer, den fanger. De komme, en efter en, i broget Mangfoldighed jagende hinanden som Bølger fra et sprudlende Væld, glimtende ud gennem springende og overraskende Billeder. En Fremmed vilde maaske have staaet forbavset og hørt derpaa, indtil det var begyndt at løbe lidt rundt i Hovedet paa ham, men Dorthea sidder stille og lytter opmærk-

somt til, og Stephansen holder hele Tiden Øje med hende. Engang imellem nikker hun forstaaende, og saa gaar der et lykkeligt Smil over Stephansens Ansigt, og han bliver dobbelt ivrig ved. Engang imellem faar hun et tvivlende Udtryk, og saa standser Stephansen og ser spørgende paa hende. Hun gjør en rolig Indvending, bruger ikke mange Ord, men siger dem med en Vægt og Sikkerhed, der trænger lige ind til Kjærnen af det, Stephansen har set i Syner. Og han — studser og ser pludselig ud, som om det gaar op for ham, at han har haft en lykkelig Tanke. „Det er ikke saa galt, Stephansen!“ nikker Dorthea tilsidst. „Prøv paa det!“ Og Stephansen nikker glad igjen, for nu ved han, at der vil komme Noget ud af det.

Havde det nu været en Sommerdag, saa var Stephansen gaaet ud i Haven til sine Blomster og Træer, thi han elsker Blomster og Træer som han elsker Børn. Men nu er det jo en Vinterdag, og saa gaar han ned til et lille Drivhus, han har, og som er hans Øjesten. Men der opdager han til sin Sorg, at alle Blomsterne er døde, fordi hans Medhjælper har sparet paa Varmen. „Det skal De saamænd ikke sørge over, Stephansen!“ siger Medhjælperen, da Stephansen, altfor bedrøvet til at blive vred, klager sig for sine arme, visnede Smaa. „Til Foraaret kan vi købe mange flere og smukkere Blomster for de Penge, vi nu sparer paa Varmen til disse i Vinter.“ „Ja, Tak!“ siger Stephansen bittert. „Vi kunde ogsaa slaa alle Børnene derude i Gaarden ihjel og sige: det er saa-

mænd ikke værdt at sørge over dem. Til Foraaret kan vi faa mange flere Børn for de Penge, vi nu sparer paa Varmen og Føden og Klæderne til disse i Vinter. Hvad bryder jeg mig om tusind nye Blomster og Børn, naar jeg skal miste en eneste af dem, jeg har?" Saadan holder han af Blomsterne og Træerne som af Børnene, og Blomsterne og Træerne holder af ham igjen, som Børnene ogsaa gjør. De lønner hans Kærlighed med at lykkes og trives under hans Haand som under ingen Andens. Rundt om paa Holstejnsminde titte sjældne Trær og Buske frem mellem mere dagligdags Søkende, og det er Stephan-sens Haand, der har plantet og vandet dem og faaet dem til at gro. Og nu i 1891, paa Hundredeaarsdagen efter hans Fødsel, staar der i Holstejnsminde Have en Hængeask, som vanskelig nogen anden Have skal kunne vise Mage til, den har han podet og plejet, bøjet Gren efter Gren, da den var ung og smidig. Den Dag skal den strække sine mægtige Arme ud i festligt Skrud og fortælle alle sine smaa Søstre og Brødre om ham, den bortgaaede Gamle, der vandrede engang imellem dem som alle Blomsters og Træers og Smaabørns lykkelige Fader og Ven. Ja, havde det været en Sommerdag, saa var han nu gaaet ud til dem alle, men — det er Vinter, og nu kan han kun staa i det lille Drivhus og sørge over sine døde Yndlinge.

Og havde det været hen i Halvtredserne, saa var han nu gaaet ind til en Afdeling af Hindholms Elever for at give dem en Times Forelæsning over Natur-

videnskaberne, og det vilde været en Fornøjelse at høre paa, baade lærerigt og morsomt. Naar han begyndte, kunde ganske vist hverken han selv eller hans Tilhørere ane, hvor han vilde ende. Han kunde holde et Indledningsforedrag over Kemiens og derved umærkelig smutte over i Zoologien, idet han for at belyse Forskjellen imellem Kemiens og Fysikens Omraade gik ud fra, at en Kat er en Kemiker og en Hund en Fysiker. Og Eleverne kunde sidde og høre derpaa med store, forbavsede Øjne, indtil det lige med Et som et Lynglimt gik op for dem gjennem Katten og Hunden, hvad Forskjellen er paa Kemiens og Fysikens — der er Ingen, der kan gjøre ham det efter, men de glemme det aldrig siden. Eller han kunde begynde paa en Forelæsning over Trækultur og paa en meget naturlig Maade have i sin Livsførelse ved at gjøre den Bemærkning, at Træer paa Marken blandt Andet ere nyttige ved at give Køerne Noget at klø sig paa, og det trænge de til. „Vi trænge Allesammen til Klø,“ kunde han fortsætte, „vi store, gamle Syndere, og de uskyldige smaa Børn. I min Ungdom kløede jeg fine Folks Børn, og nu, da jeg er bleven gammel, klør jeg de arme Ravneunger derude, som ingen Andre vil klø.“ Dermed var han midt inde i sin Livshistorie, men kunde ogsaa paa en lige saa naturlig Maade fra den komme til Trækulturen igjen. Mange Aar efter vilde saa hans Elever kunne fortælle, at de have hørt mange udmærkede, vel ordnede videnskabelige Foredrag af andre dygtige Mænd og — glemt dem igjen for længe siden, men hvad Ste-

phansen sagde, det er ikke muligt at glemme. Ja, havde det været i Halvtredserne, saa var han nu maaske gaaet over for at give saadan en Time, men idag ere vi endnu i Fyrrerne, og der bliver ingen Time af.

Men nu rasler det i Gaarden, en Vogn ruller op, der kommer Fremmede, og det giver Glimt i Stephansens Øjne, for han glæder sig over hver en Fremmed, han kan tale med. En saadan Samtale har en sølsom oplivende og styrkende Indflydelse paa ham. Han havde engang faaet en begyndende Gigtfeber, jamrede sig og var ynkelig, som han blev, naar han fejlede Noget, for det kunde han slet ikke lide. Doktoren blev hentet, undersøgte ham, skrev Recepter og kom derpaa i en Samtale med ham om en Gigtfebers Natur og Væsen. Men under Samtalen blev Stephansen saa oplivet, at han reent glemte, han var syg, fantaserede og fornøjede sig, som det kun lidt sømmer sig for en lidende Patient, og saa snart Doktoren var kjørt, stod han op og lod Gigtfeber være Gigtfeber. Han havde virkelig efter Doktorens Erklæring haft en alvorlig Begyndelse til den, men Samtalen om den havde virket som Mirakelmedicin og kureret ham med det Samme. Og paa de Fremmede havde en saadan Samtale i Reglen en lignende oplivende Virkning. Bagefter kunde de med fuld Ret udbryde i Lovtaler over Madam Stephansens rige Kundskaber, sjældne Klarhed og aandsoverlegne Maade at behandle ethvert Spørgsmaal paa, men saa længe Stephansen talte, var det alligevel ganske umuligt at at høre efter nogen Anden end ham, og det

var lige saa umuligt ikke at fornøje sig derved og komme til at holde af ham. Saadan gik det dem, den Ene efter den Anden, de Forskjelligste i Tankegang og Natur — Alberti og Bille, Erik Bøgh og Martensen, og mange, mange flere — dog kun, naar det ikke var Mennesker, han havde faaet Noget imod, thi et Nag, han havde fattet, kunde han ikke godt glemme, og saadanne Folk vare ikke istand til at klemme et Ord ud af ham. Og underligt nok, hvor meget end alle deres fælles Bekjendte og Venner beundrede Madam Stephansen, og det med Rette, saa er der dog vist ikke mange Ytringer af hende, de kan huske, men aldrig kommer man til at tænke paa Stephansen, uden at Erindringen om, hvad han sagde den Gang og den Gang og den Gang, ogsaa komme myldrende, den ene efter den anden. Han var ingen Skribent — naar han skrev, blev Sproget let skruet og dunkelt for ham; han var just heller ikke skabt til Foredragsholder — naar han skulde holde Tale, løb Fantasien let løbsk med ham; men han var en Samtalens Mand, som jeg i det Mindste aldrig har truffet nogen Anden — altid fuld af Ild og Varme, altid fuld af sprudlende Lune, altid fængslende og uimodstaaelig elskværdig.

Denne Gang er det en ung Pædagog, der kommer med blaa Brillen paa Næsen og et lærd, tidligt alvorligt Udtryk i det blege, langagtige Ansigt og beder om Tilladelse til at se Holstejnsminde og Virksomheden der. Jo, det vil være Stephansen en stor Fornøjelse — spørg Digteren Erik Bøgh — om det ikke er sandt, for han er tilstede og fortæller bag-

efter derom. Fuld af Iver og Forklaringer fører Stephansen sin Gjæst omkring, men det er at mærke paa samme Gjæst, at han stadig endnu har Noget paa Hjærtet. Noget, han endnu ønsker at komme paa det Rene med. Da de ere færdige, siger han: „Nu skal De have Tak, Hr. Stephansen, det har interesseret mig meget, men er De nu ikke saa god at sige, hvilken Methode De egentlig bruger her?“ „Methode!“ svarer Stephansen. „Jo, det skal jeg saa gjerne sige Dem. Vi bruger den umethodiske Methode.“ „Hvorledes? Den umethodiske Methode?“ spørger Gjæsten lidt usikker, for han er bange, at han er kommen til at staa over for en ny Methode, som han ikke før er truffet paa, og han er jo en lærd, ung Pædagog, der nødig vil røbe nogen Uvidenhed paa det Punkt. „Den skal jeg forklare Dem,“ vedbliver Stephansen, seende Mandens Forlegenhed. „Ser De, naar man vil lære et Barn at gaa, saa kan man bruge tre Metoder. For det Første kan man lægge Barnet et Baand om Brystet og under Armene for at holde det oppe. Den Methode kalder man at lære at gaa i Ledebaand, og Barnet lærer at gaa, men bliver somme Tider lidt trangbrystet. For det Andet kan man sætte det i en Gangkurv, saa det bruger baade Arme og Ben. Den Methode kalder man at lære at gaa ved Krykker, og Barnet kommer til at gaa, men det kan let blive kalveknæet og hjulbenet. Og for det Tredje kan man lade Barnet krybe, til det kan gaa. Det er den umethodiske Methode, som lærer Barnet at staa paa sine egne Ben, og den bruger vi

her.“ Den unge Pædagog ser et Øjeblik lidt forvirret paa ham, men Stephansen lægger sin Haand paa hans Arm og siger i en indsmigrende Tone: „Min kjære, unge Ven, De er en lærd og dygtig Mand, og De maa endelig hjælpe mig at holde paa den umethodiske Methode, for den holder jeg saa meget af.“ Ved de Ord ser han op paa ham med saa skjælmsk et Smil, at et ganske lignende af sig selv pipper frem i den unge Pædagoogs lærde Ansigt, og det skinner endnu over det, da han kort efter kører ud af Gaarden igjen.

Imidlertid er Klokken bleven 5, Børnenes Mellem-mad er spist, og nu skal de paa Skolen til 8 for til-sidst at spise Mælkegrød og gaa i Seng. Men denne Gang er Stephansen ikke med, for nu er det hans Kontortid, og den er han egentlig ikke saa oplagt til, som han kunde være. Han gaar frem og tilbage i sit Kammer, standser og skriver et Kvarterstid, læser igjennem, hvad han har skrevet, ser yderst mis-fornøjet paa det, streger det Meste af det ud igjen og gaar ind i Dagligstuen for at snakke lidt om det med Dorthea. Det er svært, hvor det hjælper at snakke med Dorthea derom, det kan man se paa det opklarede Ansigt, hvormed han efter nok et Kvarter eller saa omtrent vender tilbage til sit Kammer og bliver der — lige til han kommer igjen med den samme rynkede Pande som før.

Og saadan bliver det ved, til Klokken er henad 9, og Aftensmaden er spist. Saa slukker Stephansen sit Lys og gaar ind i Dagligstuen. Tavs vandrer han

igjen frem og tilbage med Hænderne paa Ryggen og et dybsindigt Ansigt, der fortæller, at en ny Idé er ifærd med at arbejde sig op i ham og træder frem i bestemtere og bestemte Omrids. „Nu gaar jeg i Seng!“ siger han. „Gjør Du, Stephansen? I Aftes blev Du dog saa kjønt længe oppe!“ indvender Madam Stephansen. „Da havde jeg ogsaa den fremmede Mand at tale med!“ svarer Stephansen. „Og saadant et Menneske, som jeg kan tale med, er en Bog, jeg faar at læse i. Jeg bliver ikke søvnig, før jeg faar læst den ud.“ „Ja, men i Aften har Du jo baade Jomfru Sørensen og mig at tale med!“ indvender Madam Stephansen lidt haardnakket. „Er vi da ikke ogsaa Bøger?“ „Jo, men I er to gamle Almanakker!“ svarer Stephansen. „Dem kjender man ud og ind og bruger dem kun til at slaa op i, naar der er Noget, man ikke kan komme efter. Godnat, lille Dorthea!“ „Godnat, Stephansen — min bitte Engel!“ siger Dorthea, for det er hendes Kjælenavn til ham, og saa forsvinder Stephansen, og hans Dag er endt. Ret længe varer det ikke, førend det Samme er Tilfældet med Gaardens øvrige Beboere, Jomfru Sørensen med — dog Een undtagen.

For Dorthea er der et langt Stykke Arbejdsdag tilbage endnu. Den fine, spinkle Kvinde sidder ved Skrivebordet midt i den dybe Stilhed, og Pennen skrider hen over Papiret, roligt og sikkert, standser ikke et Øjeblik tvivlraadigt, som den har for Skik, naar Stephansen holder den. Det er Forretningsbrevene, hun besørger, for de høre til hendes Del af

det fælles Arbejde. Saa tager hun en Pakke Manuskripter frem, støtter Hovedet i Haanden, læser, streger ud og skriver — det er Udkast til Afhandlinger, Smaafortællinger, Bladartikler o. s. v., som Venner eller Veninder have betroet hende, for at hun med sin fine Sprogsans skal sætte dem i Stil, file og pudse paa dem. Der er mangt et Stykke, som fra disse Timer kan takke Dorthea Stephansen for, hvad Vej de fandt ud i Verden, hvad venlig Modtagelse de fik der — men Natten skjuler det, og hun dølger sig bly bagved den. Timerne ere gaaede, det er over Midnat, og til allersidst trækker hun en Protokol frem, stirrer paa lange Rækker af Tal og føjer nye til. Det er Regnskabet, hun fører, for det hører ogsaa med til hendes Del af Arbejdet. Hun regner ud, hvad den kommende Dag vil kræve, trækker Pengeskuffen ud, titter bekymret ned i den og regner om igjen. Med et lille Suk skyder hun Skuffen ind, lægger Protokollen ned, folder sine Hænder og stirrer en Stund front og tankefuldt ud for sig. Hun rejser sig, gaar ind og slukker det sidste Lys paa Gaarden, og saa er Holstejnsmindes Dag helt og holdent forbi. Den store, stille Nat breder sig ud over de fattige Børns fattige Hjem — men bagved holder Vorherre en ny Dag færdig, og ret mange Timer varer det ikke, førend den er brudt frem.

Det var en lang Dag, vil Somme maaske sige, og det var mærkværdig Meget, der traf sammen paa den. Ja, men det var ogsaa Stephansens og hans Hustrus Arbejdsdag paa Holstejnsminde, og der er

hverken lagt til eller trukket fra den. I 1833 begyndte den, i 1857 var den forbi.

Det var Pengekrisens Aar, og det gav svære Tider paa Holstejnsminde som andre Steder. Stephansen gik omkring med bekymret Ansigt og havde glemt sit Liv og sit Lune, og mangen en Nat sad Dorthea oppe, til Morgenen brød frem, regnede om igjen, om igjen, og kunde dog aldrig faa det Facit ud, som hun begjærede, mangen en Gang trak hun Pengeskuffen ud og ind og fandt den bestandig tom og trøstesløs. Spinkelt og svagt havde hendes Legeme altid været, spinklere og svagere kom hun til at se ud. Hen paa Sommeren var der en Familiefest hos deres ældste Ven der paa Egnen, Forstander Møller paa Flakkebjerg, og Dorthea Stephansen havde særlig glædet sig til at være med. Men da Holstejnsmindes Vogn kjørte ind paa Flakkebjerg, laa hun i den, ramt af et apoplektisk Slag, og blev baaret derind. I Dage og Uger blev hun liggende paa Flakkebjerg, bevidstløs og svævende mellem Liv og Død; lidt efter lidt kom hun dog til sig selv igjen og kunde føres tilbage til Holstejnsminde. Men hun kom der kun som et Vrag af sig selv, og hendes virksomme og velsignelsesrige Arbejdsdag var for bestandig forbi. I de 8 Aar, hun levede efter den Tid, sad hun i Holstejnsmindes Stuer med et ubeskriveligt mildt Smil over sit Ansigt og i sine Øjne, og der var i hele hendes Udtryk en ejendommelig Tryghed og Hengivenhed i Guds Villie, som næsten kunde gøre Andre trygge med. Men hendes Arme var lammede, hun maatte ledes fra

Sted til Sted, og hendes sjældne Begavelse og rige Kundskaber havde tabt det Ord, hvormed de skulde virke. Hun, som før havde været saa klar og sikker, kunde nu tidt og mange Gange, naar hun ønskede at sige Et og Andet, pludselig sidde raadvild og se sig saa underlig hjælpeløs og ulykkelig omkring som for at bede om det Ord, hun manglede, og som Ingen anede eller kunde give hende.

Og Slaget ramte ikke blot hende. Alle hendes Omgivelser følte det og forstod, hvilken Kraft og Sikkerhed de mistede, den Gang det faldt, og nu blev det først rigtig tydeligt for dem Allesammen, hvad hun havde været for Holstejnsminde. Men Stephansen ramte det næsten, som det havde ramt hende selv, og da Dorthea endte sin Arbejdsdag paa Holstejnsminde, var ogsaa hans forbi med det Samme.

Hele det trættende, ensformige Arbejde, Forretningskorrespondance, Regnskabsførelse o. s. v., som Dorthea Stephansen alene havde besørget indtil nu, og gjort det saa stille og nøjagtigt, at sjælden Nogen kom til at tænke paa, at det var der og blev udført, fordi det gik som af sig selv — det blev nu lagt paa Stephansen, som aldrig havde været skikket dertil og nu var det mindre end nogensinde. Han gik ind i sit Kammer for at arbejde og kom et Øjeblik efter farende ud derfra igjen med Angsten malet i de bekymrede Miner for spørgende at stirre sin Dorthea ind i Ansigtet og faa et trøstende Smil til Svar fra hende. Han vendte tilbage til sit Kammer og kunde dog ikke arbejde, fordi hans Sjæl var fuld af Sorg

og Uro. Forretningsbrevene dyngede sig op omkring ham, Penge skulde der betales, og han havde hverken Penge eller Sindsro til at arbejde som før paa at skaffe dem — hans „højre Haand“ var lammet. Han var 66 Aar gammel og havde indtil dette Øjeblik bevaret en vidunderlig Ungdom og Friskhed i Sind og Væsen, men fra den Stund, Dorthea sank sammen, var han en gammel Mand. Det var klart, at nu maatte han søge Hjælp, og han fandt den.

Paa Hindholm Folkehøjskole havde allerede lige fra dens Oprettelse cand. theol. N. J. Jensen været Arbejdets egentlige ledende og bærende Kraft — den Del, Stephansen og med ham hans Hustru havde taget i selve Arbejdet derovre, indskrænkede sig væsentlig til en Times Undervisning daglig. Der behøvede han altsaa ingen ny ledende Støtte. Men paa Holstejnsminde vandt han allerede i 1858 en Kraft, der fuldt og helt var istand til at tage det Arbejde op, som han og hans Hustru nu maatte slippe, og føre det videre. Nuværende Forstander for Hindholm Folkehøjskole Kaptein, R. af D., Chr. Nielsen, som jeg allerede tidligere har nævnt, født og opvoxet i samme Pastorat som Stephansen og i mange Henseender hans Aandsfrænde, var dengang en 23aarig ung Mand, Lærer ved Garnisonen i Altona. Af Venner fra sin Barndomsegn havde Stephansen hørt om ham, skrev til ham og foreslog ham at komme og hjælpe ham. Nielsen fulgte Opfordringen, og i November 1858 fæstede han Bo paa de Steder, som han siden viede sit Liv og sin Kraft,

hvor han skulde blive Stephansens Efterfølger, først paa Hindholm, efter at N. J. Jensen havde foretrukket den præstelige Virksomhed, siden paa Holstejnsminde, og hvor hans Navn skulde vinde folkelig Klang, som Stephansens Navn havde vundet den før hans. Det var ham, der fra nu af væsentlig kom til at overtage „Bestyrerens“ Gjærning paa Holstejnsminde, og paa Hindholm blev han med det Samme en Lærer, som Eleverne flokkedes om og saae op til. I ham fandt Stephansen først og fremmest den Hjælp, han søgte og behøvede, og samtidig blev Bogholder C. Knudsen, der i en Række af Aar paa anden Maade havde staaet i Forbindelse med Holstejnsminde, ham en trofast og virksom Støtte ved at overtage Regnskabsvæsenet for Broder- og Søsteranstalten paa de to Gaarde.

Men jo friskere de unge Kræfter saaledes strømmede ind i det gamle Arbejde, desto bestemtere trak ogsaa den gamle Kraft sig ud af det. Efterhaanden holdt Stephansen op med at gaa over til Hindholm, trak sig tilbage fra Livet med Børnene, deltog hverken i Undervisningen eller Arbejdet og opgav hele det Arbejde og al den Virksomhed, han tidligere havde udfoldet. De, der kun lærte ham at kjende efter den Tid, havde lidt ondt ved at forstaa, hvad han og hans Dorthea i Forening kun kort i Forvejen havde været for Holstejnsminde og dets Børn. Nu holdt han egentlig kun af at gaa frem og tilbage, stadig med Hænderne paa Ryggen — det havde han ikke opgivet — i Stuen, hvor hun sad svag

og lidende, men altid med et venligt Smil paa rede Haand for ham. Og saa fantaserede han og lagde Planer, som han altid havde gjort, men nu var der ikke længere Nogen til helt og holdent at forstaa ham og sige, hvad han mente, og han kunde ikke rigtig finde sig i, at Nogen af hans yngre Medarbejdere kritiserede hans Planer eller vilde rette paa dem — med mindre de lykkelig faldt over et eller andet Billede, som bedaaede ham og tog ham med Storm. Jeg kunde fortælle pudsige Historier derom, men har fortalt nok af den Slags. Hvor mange fortrinlige Frøkorn, der end bestandig var lagt i hans Ideer, saa kom der nu derfor kun sjældent Noget ud af dem, og det, der kom, var gjerne barokt og ikke let at faa Forstand af. Det var f. Ex. i høj Grad Tilfældet med hans Smaabyggerier, der tilsidst blev til en hel Labyrinth, som hverken han selv eller Andre kunde finde ud af.

Men trods Alt, hvad der saadan kan siges, og det blev sagt tidt og skarpt nok, om det Vilde og Uklare i hans Ideer fra denne hans Oldingsperiode, saa staar det dog fast, at for os, hans yngre Venner, havde de altid en ejendommelig, vækkende og beaandende Kraft. „Det Bedste i de bedste Bøger,“ plejede han at sige, „er ikke det, der staar paa Linierne, men i mellem Linierne!“ Og det gjaldt just al Stephansens Tale. Bag selve Ordene var der et Væld, en Understrøm, hvorfra det stadig glimtede, og som i sin Billedrigdom havde en egen Magt til at aabne nye Synsvidder for den, han talte med.

„Det var egentlig Stephansen, der aabnede vore Øjne!“ sagde jo den senere saa berømte Discipel fra Aalborg om ham, og vi, der levede sammen med ham paa hans gamle Dage, skyldte ham saa usigelig Meget netop i den Retning. Havde han selv sluppet Arbejdet paa Holstejnsminde, saa var han dog med i det gennem os, gennem hvert et Syn, han gav os derpaa. Han er med i det endnu — hans Oldingsaar bar ogsaa deres Frugt for hans Livs Gjærning og ville bære den i lang Tid endnu.

Naar han skrev til os, der turde regne os mellem hans unge Venner, saa lød hans Breve som hans Tale, kun at de manglede og maatte mangle ikke saa Lidt af det ubeskrivelige, sprudlende Liv, som hans Ansigt og hele Væsen laante hans Ord. Jeg kan ikke nægte mig som et lille Bidrag til et Billede af hans Samtale at meddele et Par af de Breve, jeg selv har modtaget fra ham, men beder forud erindret, at de for det Første have en bestemt personlig Adresse, og for det Andet ere skrevne af en Mand, der nu allerede var kommen et godt Stykke hen ad Vejen fra de Halvfjers mod de Firs. Til Forklaring af enkelte Hentydninger bemærker jeg kun, at jeg af Fag er Mathematiker — har taget Magisterkonferens i Mathematik, Tallenes Kunst, som Stephansen sværmede for — at „Mathilde“ er min Hustru, som var knyttet til Stephansens og Holstejnsminde mange Aar før jeg, og at en af Stephansens daglige Glæder var „Kaffesladderer“ om

Formiddagen, hvor vi, sagde han, øvede os i den Kunst at læse ud af Kaffegrums.

I December 1863 bleve Nielsen og jeg indkaldte til Militærtjeneste for at deltage i den forestaaende Krig, og Juleaften 1863, da jeg laa i Ekernførde, modtog jeg fra ham følgende Julebrev: „Kjære gode Budde! Hvor inderlig gjerne vilde jeg ikke skrive Dem noget til, der kunde være Dem til Glæde paa de Uveje, ad hvilke De nu føres. Men et Menneskes Gemyt kan være ligesom et Kar, der er saa fuldt, at man ikke kan hælde Noget deraf uden at spilde, og dette er Tilfældet med mig, idet jeg skriver disse Linier, som jeg dog veed, at De vil modtage i Kjærlighed. Vore Dage gaa her i stor Enfoldighed, ja i saa stor Enfoldighed, siden De og Nielsen rejste, at jeg er nærved at glemme min daglige Bøn til min Gud og Skaber: „Herre, lær mig at tælle mine Dage, at jeg maa bekomme Visdom i Hjærtet!“ Men naar den første Egenskab tabes, som Gud fra Skabelsens Tid har givet Dagene: „og det blev Aften og det blev Morgen“, saa kunne De ikke længere regnes til de reelle Størrelser, kunde ikke tælles, høre ikke ind under den Mathematik, hvorved vi bekomme Visdom i Hjærtet. Kunne vi ikke tælle Dagene, som Gud giver, da bliver Alt til et Vrøvl, vi ikke kunne finde ud af, til det Uendelige, som ikke hører under den ædle Mathematiks Herredømme. Mennesket kan deraf faa „Drejesyge“, det kan blive til et „Faarehoved“, hvori „Blærorne“ trykker. Se, kjæreste Budde! Alt løber i Et

for mig, siden De og Nielsen rejste. Knudsen og jeg kunne ikke mere tælle Dagene, jeg tror heller ikke, at Knudsen kan tælle Penge, hvortil han jo ellers var saa saare vel skikket. Al aandelig Dannelse har jeg tabt, jeg er sunket ned i Hades, hvor de yderligste Grundtvigianere gjemmes, der kun i Pluskvamperfektum holde Orden i den stærkt laasede Pengekiste hos den blege Hel over Tidens „Folkesagn“, Banknoter, der bruges i Helvede. Jeg studerer ikke længere i Kaffegrums, men jeg lader Tiden jævne sig selv. Det er først, naar Tiden, 5: Tallet, daaner for et Menneske, at „Evigheden“ gaar op som en Morgenrøde, hvor intet „Facit“ behøves. Dersom De var hos os, saa kunde De vel ved den sorte Kunst blæse Livet ind i Tiden og Tallet, som faldt for Misteltejnen; men nu er De borte, og hele Huset græder for Dem, som al Naturen engang for Baldur. De er taget i en fremmed Magts Tjeneste, hvor Tallet og Timen er kommet „i Rummel“. De læser til en Magisterkonferens i Under-Verden (ikke Underverdenen). Gud lyse for Dem, saa De kjender Tallene, som Nationernes Vise gjorde til Bogstaver, til Alpha og Omega (ikke Bogstaver til Tal), og han lære Dem at tælle Deres Dage, saa De maa bekomme Visdom i Hjærtet!

Jeg har saaledes rørt Grød i Gryden til Deres Juleaftensnadvere, og vi Alle strø venlige Hilsner som Korender paa Grøden, fylde Smørhullet med: „En glædelig Jul, og et lyksaligt Nytaar!“ Gud bevare Dem i sin Aand og Naade! Deres hengivne gamle Ven, Stephansen.“

Ved Efterretningen om Krigens Udbrud med Begyndelsen af Februar 1864 skrev han (den 4de Februar):

„Naar man paa eengang mister to saa elskelige Venner som Dem og Nielsen, saa er det, ligesom „Himlens Kræfter“ røres, Afgrundene vise sig, og Elendigheden, som er i Menneskets Indvolde, fornemmes. Gud give os sin Fred i Hjærterne og sin Lykke i Landene, saa Enhver ved sin Arne maa finde det Lys og den Varme, der er Menneskets Liv! Deres hjertelig hengivne Ven, Stephansen.“

Den 18de Marts 1864 skrev han et Brev, hvori Fantasien løber løbsk med ham, langt bort fra det, han egentlig vilde sige. Jeg var dengang kommanderet til Intendanturen og maa vistnok have ladet ham høre, at jeg havde skrevet til ham, og han ikke svaret mig. Brevet lyder:

„De glædede mig og os Alle ved Deres gode Brev, og jeg takker Dem hjærteligt derfor. De kan sagtens vide, at jeg ikke har gjort Vrøvl, naar jeg skulde skrive Dem til igjen, men det maa være „Intendanturen“, som har gjort det. Thi jeg veed af „Fædrelandet“ (at sige af Bladet), at i denne Krigstid er der intet Andet, der gjør Vrøvl, end denne for-dømte Tur eller Dantur eller Intendantur, hvad det skal være. Jeg, som i min Ungdom har været saa grumme vims, maa nu, siden jeg er bleven gammel og huvslidt, være kommet under Omraade af denne Magt, der har den rystende Haand, Pennen, Blækket, Papiret, Alt i sit Gjemme, naar „Himlens

Kræfter“ skulle til at røres i denne onde Verden. Breve ere en Slags Himmelleger, hvorom jeg hørte, dengang jeg studerede ved Højskolen i Terndrup, at nogle dreje sig i korte Elipser om deres „Lykkestjærner“, saasom Deres om Solen „Mathilde“, andre gaa i hyperbolske, tildels uberegnelige Baner, som om de vare Kometer, o: Ulykkesstjærner. Det er de, som jeg modtager fra Dem, paa ingen Maade, jeg er saa „lykkelig“, naar saadan en „Komet“ kommer i min Nærhed. Dengang jeg lagde mig efter Astronomien i Terndrup, vidste vi ikke Andet, end at alle Fixstjærner vare Sole for deres Planeter eller „omvankende Stjærner, der have deres Lys af Solen“. Men nu, siden jeg har frekventeret Berlins Universitet, har man gjort den Opdagelse, at Solen ogsaa „laaner“ sit Lys af „Centralsolen“, og denne igjen sit af „Centralernes Centralsol“, og saaledes gaar det op i uendelig højere Verdener eller Potenser. Men hvorfra Lyset kommer fra Allerstørst, det kan jeg ikke begribe, jeg kan kun forstaa, at dersom det primitive Lys slukkes, saa gaar det, som naar Intendanturen ved Gasbelysningen gjør Vrøvl, saa faa vi pludselig et ægyptisk Mørke — men frels os fra det Onde, thi Riget er Dit, Magten og Æren i Evighed, Amen!

Under alt dette Livs Sorger og Bekymringer sætter jeg mit Haab til Herren vor Gud, som er en Hjælper paa Nødens Dag, og jeg beder hjærteligt og dagligt til ham for Dem, kjære Budde. Han bevare Dem gjennem alle Krigens Rædsler, han frelse

Dem fra alle dens Synder og blodige Vildfarelser, og han styrke Dem i Hjærtet ved sin Glæde og Fred til det evige Liv, som venter os hos Faderen. Deres hjertelig hengivne Ven, Stephansen.“

Den 5te Oktober 1865 døde Dorthea Stephansen. Den sidste jordiske Tanke, der fyldte hendes Sind, var Bekymringen for et af Holstejnsmindes tidligere Børn, om hvis vanskelige Livsvilkaar hun nylig havde hørt, og hendes sidste Farvel til dette Liv var et langt dvælende Blik efter Stephansen, da han med Hænderne for Ansigtet styrtede ud af Stuen, hvor hun sad døende i sin Lænestol. Faa Dage efter hendes Død skrev Digteren Erik Bøgh: „I disse Dage er der død en af de ædleste og aandfyldteste Kvinder i Danmark, Dorthea Stephansen paa Holstejnsminde“. Det var et mægtigt Sørgetog, der fulgte hende, og der var Faa deri, som ikke dybt grebes og bevægedes af Følelsen af, at det var et rigt og velsignet Liv, de nu ledte til Hvile. Jeg, der sammen med den trofaste Laura Sørensen, som i alle hendes Sygdomsaar saa at sige ikke veg fra hendes Side, havde staaet hos hende i Dødsøjeblikket, fik ogsaa Lov til at lægge Børnene det sidste Farvel til hende paa Læberne:

Endnu et Farvel skal der klinge
Om Graven, hvor dybt Du er lagt!
Det løfter kun barnligt sin Vinge,
Det kommer i Fattigdoms Dragt!

Det er kun os Smaa, som Du skjænked
Den Moder, hvis Savn vi begræd,
Kun os, i hvis Hjærter Du sænked
Din Kjærligheds dejligste Sæd!

Din Sjæl var en Rigdommens Bolig
Med Plads for den Ringestes Nød,
Du var med vor Glæde fortrolig,
Om Sorgen Du Lægedom gød!

Og bød dig Gud Fader at drage,
O Moder, nu fra dine Smaa,
Dig følger vor Sorg og vor Klage,
Vil med Dig til Himmelen gaa!

Der sidder vor Ven i det Høje,
Som svøbtes og lagdes paa Straa,
Han ser det med Smil i sit Øje,
Hvad her Du har gjort mod hans Smaa!

Han hører vor barnlige Stemme,
Han kjendes ved Fattigdoms Dragt,
Han vil dig, Kjær-Moder, ej glemme,
Hvor dybt Du i Graven er lagt!

Og da Børnene havde sunget Sangen ud, gik Stephansen hjem — ene midt i den store Skare. Fra nu af følte han sig aldrig mere rigtig hjemme i det store Hus, som han og hans Hustru havde bygget i fælles Kamp og fælles Arbejde, og hvor Ordet var blevet opfyldt, at „de Barnløses Børn skulle blive de fleste“. De Uvejrsskyer, som altid havde hængt truende over Huset, mens de boede og byggede der

sammen, veg ingenlunde derfra nu, da Styrken i det var bleven mindre. Pengevanskelighederne hobede sig op som før og bragte endnu bestandig Stephansen til mangan en Gang at gaa tavs og bekymret, med mørke Miner, frem og tilbage i Holstejnsmindes Stuer. Just i Aarene umiddelbart før og efter Madam Stephansens Død blev Antallet af Børn mindre og mindre — det havde længe været smaat nok og kunde ikke taale at dale synderlig — og det saa næsten ud, som om Institutet allerede af den Grund begyndte at hælde mod sin Slutning. Og de gik ind, den Ene efter den Anden, af de Gamle, som havde vandret der og bygget sammen med ham og hans Dorteia, ind ad den dunkle Dør, som fører til det store Skatkammer, hvor Gud gjemmer Alt, hvad der har blomstret rent og smukt her i Livet. Den 8de Oktober 1868 gik den Sidste af dem ind ad Døren, den fromme, trofaste Enkegrevinde Holstejn, der havde baaret Holstejnsmindes og Stephansens Sag i sit Hjærte fra dens første Dag til den, der blev hendes egen sidste, og rakt sin Haand ud til det og holdt det oppe saa tidt og mange Gange. En af de sidste Fødselsdage, hun oplevede, gik alle Børnene fra Holstejnsminde til Holstejnborg og hilste hende i en Sang af mig — jeg giver den her igen, fordi jeg just her gjerne vil bringe hendes Eftermæle den samme Tak og Hilsen, som alle Holstejnsmindes Beboere, Smaa og Store, dengang bragte hende af et fuldt Hjærte:

Moders Navn har en himmelsk Klang,
Saa dejligt i Barneøre,
Moders Navn er den bedste Sang,
Et Hjærte kan faa at høre —
Mildt i Lyst og stærkt i Nød,
Sødt i Liv og sødt i Død,
Sødt i Eftermælet.

Moders Navn er den største Sorg,
Der fylder et Barn med Smerte,
Tung den hviler paa Rigdoms Borg,
Men tungest paa Armods Hjærte —
Tungt i Lyst og tungt i Nød,
Tungt i Liv og tungt i Død,
Blidt i Eftermælet.

Moders Navn har Du bragt som Trøst,
Saa ofte til Sorgens Dale,
Derfor vækker vor Barnerøst
Nu Sangen i Borgens Sale —
Sødt i Lyst og sødt i Nød,
Sødt i Liv og sødt i Død,
Tone Efterklangen.

Moders Navn skal Du hilse med
I Toner fra Armods Dale:
Signe Dig Gud i Kjærlighed,
Vor Moder i Borgens Sale —
Sødt i Lyst og sødt i Nød,
Rigt i Liv og rigt i Død,
Favrt i Eftermælet!

Skyggerne trak sig sammen, og der blev tomt omkring den gamle Stephansen — det var umuligt Andet, end at han maatte føle det, umuligt, at han

kunde føle sig hjemme her som før. Længselen efter det, som ligger over Omskifteligheden, blev derfor ogsaa stærkere og stærkere gennem hans Tale, men det var langt fra, at den gjorde ham forsagt eller forknytt. Engang imellem kunde han blive tavs og bekymret — det kunde han ogsaa før — men i næste Øjeblik spillede Livet og Lunet igjen over hans Ansigt og paa hans Læber, og det var, som han blev ung paany. De Skyer, der trak tungt hen over Holstejnsmindes Hoved, kunde i enkelte Øjeblikke faa ham til at se mørk nok ud, men strax efter æggede de ham til dobbelt dristige Planer, og det var næsten, som om hans Haab steg styrket og forynget op af et saadant lille Modgangens Bad. Og Ideerne summede og gjærede i ham, løb løbsk med ham saa ungdommeligt som nogensinde og vare fuldt saa bestemte som før paa at staa paa deres egne Ben. „Jeg vil gjøre, som jeg vil!“ sagde han engang med sit poliske Smil, da jeg prøvede at gjøre Indvendinger mod en af hans Ideer. Dette blev sagt i Spøg, men udtrykte saa temmelig hans Mening. Det var, kort sagt, indtil det Sidste den gamle Stephansen med hele sit varme Hjærte, alt sit halsstarrige Mod og sin rastløse Trang til at sætte nye Ting i Gang, og ikke mindre med sin barnlige Fantasifylde og sit glimrende Lune, hvorunder Alvoret dulgte sig. I Efteraaret 1869 forlod jeg Holstejnsminde for at overtage Pladsen for den nyoprettede Karise Folkehøjskole, og henimod Julen samme Aar fik jeg fra ham et Brev, som jeg meddeler, for at vise, i hvil-

ken Grad han, 3 Maaneder før sin Død, lignede sig selv fra fordums Dage. Forud vil jeg kun minde om, at som hans Tanker altid havde haft meget travlt med Tallene, saaledes elskede han blandt dem igjen særlig Tretallet og fremfor alt Syvtallet, „Heptariet“, som han kaldte det, og som for ham havde noget Kabbalistisk ved sig. Han var blandt Andet i lang Tid yderst misfornøjet med, at Fysikerne vilde opgive de 7 Farvestraaler i Lyset og for Fremtiden nøjes med 6. Brevet lød:

De kan nok vide, at jeg blev overstadig glad ved at modtage Deres gode Brev, og at jeg er hjærtelig taknemmelig derfor, derfor vil jeg slet Intet skrive om disse hersens Følelessager, der ikke duer til Andet end til at brokke i Øllebrødsfolkene, o: til at føde og fede nationale Mennesker med. Nej! logisk maa en Skoleholder altid være, og fremfor alle han i Karise, thi Karise er endnu mere berømmelig end Terndrup, da den har bragt den grevelige Familie Carisius til Verden. Grev Fedder Carisius var Planternes Beskytter og min Beskytter i Ungdommens Dage, da jeg gik hos ham paa Constantinborg og saae ham selv plante sine Træer i sin yndige Have: nu er Fedder Carisius forlængst hedengangen, og nu staar for mit Blik en Folkehøjskole i Karise med lige saa yndige Farver som Constantinsborg ved den dejlige Brabandt Sø, og fra Skolen i Karise vil udgaa Stamherrer i Aandens Rige, der ville plante Træer, frugtbarere end de, som Fedder Carisius plantede, thi nu kommer

Vaaren, den yndige Vaar! Men lad os være logiske, og hvorledes kunde, kjæreste Budde! De være logisk, dersom De ikke i Julen, som altid i Flinchs Almanak følger efter Vaar og Hvedebrødsdage, med Deres elskelige Hustru kom hen til mig paa det gamle, affældige Holstejnsminde?

(Her ender den første Side af Brevet, og paa den næste fortsætter han):

Mit Blad gjorde nu en Revolte, jeg blev ikke tabt bag af Vognen, men jeg væltede, hvilket lettest hænder „Tænkere“, og derved kom jeg ikke i „Vejgrøften“, heller ikke i „Uføret“ udenfor Landevejen, derimod blev jeg vippet over i det „finansielle“ Slædeføre, hvorved De nu i nogle Aar har været ansat som Opsynsmand og vor kjære Knudsen som Snefoged. Men Humlen i alt det Øl, som et Lands Vejvæsen kan brygge, er Stjærnen, der viser os Vejen til Huset, hvori vi skulle finde Ly. De er nu en god Astronom, kjæreste Budde, og De vil lede mig, der i Troens Retning er „Heptarier“, men i Videnskabens maa tage tiltakke med de 6 Lysstraaler ligesom Mørkets øvrige Sønner. 1000 Rdlr. er for mig een Lysstraaale, og Knudsen siger, at vi ikke kunne redde os igennem den Tunnel, vi nu kjøre i, og som kaldes en December Termin, med ringere end 6000 Rdlr. — det er det hele Lys af Stjærnen, som skal skinne i dette Mørke — — —

Og nu opfordrer han mig meget indstændig til at komme til ham i Julen og tage dette fulde Lys, disse 6000 Rdlr., med til ham. Naturligvis er Op-

fordringen en Spøg, men der er det Alvor deri, at han i de Dage med en overordentlig Energi arbejdede paa at skaffe Pengene til Veje og selv sagde, at han vilde røre alle Jordens Kræfter og ikke lade nogen, selv den ringeste, uforsøgt for at naa Maalet.

Sin Kraft, sit Mod og sit Haab havde han visselig ikke tabt, men Længselen efter den, han havde elsket saa højt og savnet saa dybt, var altid i hans Sind, og dertil kom en troende Kristens Længsel efter den, han troede paa og allerhelst havde villet tjene i hele sit lange, kæmpende Liv, den, hans Moder tidlig havde ført ham hen til, og som han aldrig siden slap. Nu var Tiden kommen, da Længselen skulde stilles.

Den 22de Marts 1870 døde efter et kort Sygeleje Anders Stephansen med de Ord paa Læben: „Maa jeg nu altid være hos dig, min Frelser?“ Den 29de Marts blev han fulgt af en Skare, der var endnu større end den, der havde fulgt hans Hustru, baaret op paa Førslev Kirkegaard og lagt ved sin Dortheas Side. Saa havde de fundet hinanden igjen, og saa havde Gud givet Sejr til det, de havde levet og kæmpet for.

Sejr? Og havde de da virkelig sejret? Har Fortællingen om dem ikke netop viist, at hvad de vilde, det naaede de aldrig rigtig?

De vilde jo rejse et Børnhjem, et kjærligt Tilflugtssted med Ly og Læ for Folkets fattige og hjemløse Børn. Og maatte Stephansen ikke selv bestandig klage over, at „den offentlige Mening“ vilde

forvanske hans Tanke og forvanske hans „Hjem“ til en Anstalt for forsømte Børn, og var slet ikke til at faa derfra? Jo, men det var just Grunden til, at Stephansen selv holdt sin egen Tanke saa fast, som han gjorde, skrev og talte om den Aar efter Aar, og blev aldrig træt af at forklare og forsvare den. Der faldt Frø fra hans Ord, og det var som de laa gjemte og glemte, mens han levede, men da han var død, blev de levende og spirede som Blomster rundt om Graven. Fra den Tid fik Børnehjemstanken Magt og Raaderum i Danmark, og Hjem efter Hjem rejste sig nu over hele Landet. Det var ikke Stephansen og hans Hustru, vil man maaske sige, som rejste dem. Tiden var moden for Tanken, og saa groede den. Ja — men det var de To, og saa den altfor tidlig bortgangne Grev Holstein, som først gav Tanken Plads ved deres Hjærter og bevarede den der til deres Død. Derfor var det deres Sag, som sejrede, og Sejren hører ogsaa dem til.

Og nu deres eget Hus, det Holstejnsminde, hvis Liv de havde stridt for som for deres eget? Jo længere de levede, jo haardere blev jo ogsaa Kampen, jo sværere de Kaar, som stadig truede med at styrte det i Grus. Og ikke blot det, men Børnene blev færre og færre, saa Stephansen tidt og mange Gange i mørke Øjeblikke maatte klage: „Hvad skal det blive til? Hvad skal det blive til? Vi maa holde op! Vi kan ikke holde Børnehjem uden Børn!“ Først i hans allersidste Leveaar begyndte Strømmen at vende sig og Børnene at komme. Det er Altsam-

men sandt. Men da han var død, da var det, som om hans eget sprudlende Liv pludselig strømmede ind i Holstejnsmindes Aarer og fik det til at blomstre, fik Børnenes Tal til at voxe og voxe og samlede en Deltagelse omkring det som ingensinde før. Det kan ogsaa siges, om man saa vil, at det var Tiden, der omsider modnedes for Tanken, og saa groede den. Ja — men hvem skyldes, næst Gud, Takken for, at den modnedes? Hvis Kjærlighed og Trofasthed holdt varmende paa den? Det var Mennesker som Stephansen og hans Hustru. Og det staar fast, at de i Chr. Nielsen og hans Hustru fik Efterfølgere, just som de behøvedes, netop istand til at tage deres Gjærning op og føre den videre, men de ville selv være de Første til at sige: „Det var StephanSENS og hans Hustrus Aand, der var med i alt vort Arbejde og lagde Styrke deri.“ Derfor har hver en Sejr, som Holstejnsmindes Sag har vundet siden, ogsaa været deres — den skyder op som Blomst af deres Grav!

Taknemmelige Hænder har rejst dem Minder baade her og der. Paa Førslev Kirkegaard staar der paa Stenen over deres Grav: Salige er de Barmhjertige!“ Paa Holstejnsminde bærer den største og nyeste Bygning deres Navne, paa Hindholm er der rejst Bygninger baade til hans og hendes Minde, og den 20de August 1876 indviedes i Terndrup en Mindestøtte for Anders Stephansen, sat af Beboerne i hans Fødeegn. Det var Chr. Nielsens Broder, Søren

Nielsen, nu Præst i Baarse, som havde givet Ideen dertil, og det var ham, hvis Sang ved Indvielsen lød:

Saa stande da hans Mindesteen,
Nær hvor hans Vugge gynged,
Og her, hvor han paa bare Been
Steen over Skolen slynged!
Den stande som et Varselsord
For Slægterne, der komme,
At Livet over Graven gror
og minder om de Fromme!

Ja, det bedste Minde har de sat sig selv i deres eget Liv. Jeg vil slutte med et Par af mine egne Ord derom fra et andet Sted.

De traadte et nyt Spor — dermed er baade Betydningen og Vanskeligheden af deres Opgave betegnet. For at komme ind paa det, maatte de fra rolige Kaar og gode Udsigter gaa til Fattigdom og Kamp, og den Vej gik de med Glæde.

Men saa var det vel ogsaa en Gjærning, der mødtes med Velvilje og Deltagelse fra alle forstandige Mennesker? Ja nu, henimod 60 Aar senere, vilde det været saa, thi nu har de selv været med til at vække Forstaaelsen deraf. Men dengang var Tingen ny, og det er just forstandige Menneskers Skik at tage lidt Afstand fra de nye Ting. Derfor blev det deres Lod at bære Kampens og tidt Miskjendelsens tunge Dage, og da de havde lukket deres Øjne — saa kom Forstaaelsen.

Men offentlig Anerkjendelse — den blev dem dog til Del? Nu ja, da Stephansen var blevet 78 Aar

gammel, blev han Ridder af Dannebrog, og saa døde han. Derefter blev han rost af alle Mennesker og Aviser. Saaledes var den offentlige Anerkjendelse, der blev ham til Del.

Men Børnenes Kjærlighed og Tak, den vandt de dog, og det var jo Hovedsagen? Det gjorde de, men der var et „men“ ogsaa derved. Søg rundt mellem Holstejnsmindes Børn fra de Dage, nævn „de gamle Stephansens“ for dem, og der skal vistnok ikke let findes Een, hvis Ansigt ikke lysner ved Klangen af de kjære, gamle Navne. Men den Gang havde de somme Tider en anden Opfattelse. En Del af dem kom til Holstejnsminde for at slippe daarlige Vaner og tilegne sig gode, og det skulde ske gennem Arbejde, Orden og Tarvelighed. Men det holder Børn ikke af, mindst de, som ere vante til uden Baand og Indskrænkninger at tumle sig, som de lyste, paa Veje og Gader. Dernæst fandt Folk, som tidt nok fortalt, Behag i at fremstille Holstejnsminde som et Sted, hvor man samlede paa uartige Børn for at give dem Ris. Og det holder Børn heller ikke af. Siden mærkede de nok, at det forholdt sig noget anderledes, men de glemte dog ikke helt den Følelse, de vare komne der med, og det blev dunkelt staaende for deres barnlige Bevidsthed, at det var baade en Straf og en Skam, at de var der. Derfor længtes de for det Meste, mens de var der, efter at komme derfra for bagefter at længes ikke mindre ivrigt tilbage, fordi de nu først rigtig forstod, hvor det havde været dem et Sted med gode Dage og tryk og trofast Kjærlighed.

Nej, menneskelig set var det en fattig Løn, Stephansen og hans Hustru høstede for deres Arbejde.

Men de gik den Vej, som Gud havde viist dem, i en Tro, som ikke brast, og det var deres Lykke. Derfor laa det skjælmske, lunefulde Smil altid rede til at bryde frem igjennem alle de mørke Skyer, der trak hen over Stephansens let bevægelige Ansigt, og derfor hvilte det underlige Præg af klar og stille Glæde indtil det Sidste saa uforstyrreligt over Dorteas Stephansens blege og trætte Ansigt. Og de elskede den Gjærning, Gud havde givet dem, det var deres Kraft. Derfor blomstrede den under deres Hænder og satte Frugt, som de ikke saae, men som vi høste. Der er Styrke i Mindet om saadanne Mennesker, og der gror Velsignelse ud fra det til kommende Slægter.

Saa lyse vi, paa Hundredaarsdagen efter Stephansens Fødsel, dette Minde over deres Arbejde og dets Fortsættelse og føje til: Tak være Anders og Dorteas Stephansen, de trofaste Gamle!

L. B u d d e.

Han var ej Bisp —

Han var ej Bisp, han var ej Præst,
han var kun Skolemester,
men som han var, var han just bedst,
var mer end mange Præster.
Thi skal om ham i Danevang
fra Slægt til Slægt gaa Sagn og Sang.

Dog ene han den Pris ej bær',
hans Mage er at finde.
Det var hans fuldtro Hjertenskær,
en ægte Danekvinde.
Tilsammen nævnes skal de to
som Kæmpekraft og Klippetro.

Og hvad det Ægtepar har gjort,
skal aldrig gaa af Glemme.
De fulgte fast i smaat og stort
kun Guds og Hjertets Stemme.
Og Verdens Guld og Gunst og Dom
de brød sig saare lidet om.

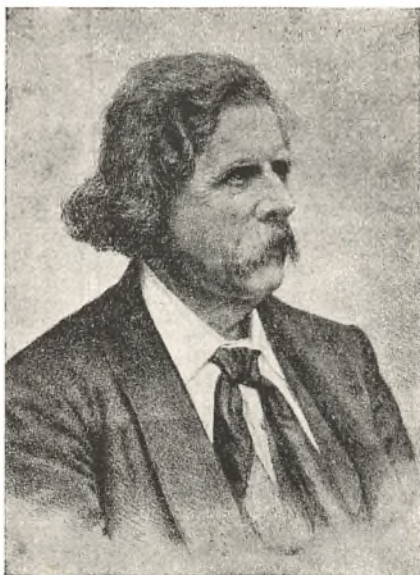
Dog synger tidt en lille Fugl
alt over deres Grave
om, hvordan de fandt hjemligt Skjul
i Holsteins Mindes Have,
og er end Fuglen arm og graa,
dens Sang skal dog om Lande gaa.

End mindes trofast Bondens Søn
bag Ploven og paa Tinge,
hvordan paa Hindholm sig i Løn
udfolded' Aandens Vinge.
Saa selv om han ser fattig ud,
han kender dog sit Værd for Gud.

Derfor, mens Danmark staar, og mens
de danske Bølger rinde,
skal leve Anders Stephansens
og hans Dortheas Minde.
De Navne har de sjældne Kaar:
I Glans de vokse Aar for Aar.

A. Madsen (ca. 1870).*)

*) A. Madsen var en Aarrække Lærer hos Stephansen paa Holsteins Minde, købte saa Undløse Højskole og var dens Forstander 1871—88.

*»Elsk Gud, Du Kristensjæl!« — det er det største,
men »Elsk din Næste!« — det er som det første!*

L. Budde.

Børnevennen Leopold Budde

I.

Foredrag 1923 af Sognepræst Johs. Hammer, Tølløse

Mit Emne er jo opgivet, og det er om L. Budde som Børneven, jeg særlig vil tale, kun berøre hans Liv og Digtergerning i samme Forhold, som det danner Rammen og har Betydning for ham som Børnevennen.

Under sit Billede har han skreven:

„Elsk Gud, du kristen Sjæl! —
Det er det største.
Men: Elsk din Næste! —
Det er som det første.“

Heri er angivet baade Drivkraften i hans Liv og Maalet for hans Arbejde. At vor Kærlighed til Gud praktisk maa vise sig deri, at vi elsker vor Næste. Eller som Kærlighedens Apostel udtrykker det: Deri bestaar Kærligheden, at vi elsker Brødrene.

I sine senere Aar var L. Budde jo en meget brugt og yndet Taler ved Plejehjems- og Skolemøder. Et Emne, han da ofte talte om, og han som faa kunde gøre interessant og hjertevarm, det var Jesu Ord: „Vær barmhjertig, som eders himmelske Fader er barmhjertig.“ Eller: „Hvad I vil, at andre skal gøre mod eder, det skal I gøre mod dem.“ „Og hvad I har gjort mod disse mine smaa, det har I gjort mod mig.“

Altid den praktiske udøvende Kærlighed tog han Sigte paa.

Carl Christian Leopold Gether Budde er Sjællænder af Fødsel, født i Holbæk 15. April 1836, hvor Faderen Christoffer Budde var Kateket. Men da Faderen senere blev Præst og Provst i Nørre Jylland, og Budde som saadan fik sin Barndom og Ungdom der, regnede han sig selv nærmest som Jyde.

Slægten Budde stammer vistnok fra Sydtyskland, men da Budde ikke selv yndede denne Afstamning, hævdede han at stamme fra Norge. Indenfor Slægten gaar endnu mange Fortællinger om en Agnete

Sofie Buddes eventyrlige og sørgelige Skæbne. Hun maatte lade sit unge Liv for Bødlens Haand, 6. September 1678, paa Slotspladsen i København. Mere fornøjelige og spændende Æventyr knyttes til Tipoldefaderen, Ole Kristoffer Budde, Flagkaptajn hos Tordenskjold. Baade noget af Sydboerens iltre æventyrlige Blod samt det nordiske mandige mærkes endnu i Slægten. Den milde, blide, sagtmodige Børneven, som vi kendte, havde ogsaa en Gang været ung, og Blodet havde rullet stærkt med vilde Udlængsler i hans Aarer.

Tidlig mærkedes hos ham en poetisk Aare og en stærk Interesse for de ulykkelige og smaatstillede. Han regnede dette som Arv fra sin Moder. Som Elev i Randers Latinskole var han ikke blot Skolens Poet, men ogsaa de svages og fortryktes Beskytter.

Et Barneminde har han fortalt om denne Mo'r. Han var falden ned fra en Loftstrappe og besvimet, men vaagnede saa i sin Mo'rs Arme, og dette Ansigt, dette Øjepar, som da var bøjet ned over ham, kunde han aldrig glemme.

Det mærkelige var, at da han som gammel Mand efter Faldet fra Viadukten dernede i Altona laa i Feber, da var det dette Ansigt, dette Smil, disse Øjne, han saa for sig og talte om. Han sagde selv: „dette Ansigt haaber jeg at se, naar jeg vaagner i det ny Liv.“

Det var nok dette Ansigt, disse milde Øjne, dette kærlige Smil, der lyste fra ham selv ind til saa mange smaa, der ogsaa var falden og havde tabt sig selv.

1854 blev han Student, den værdige Provst Christoffer Budde vilde helst have Sønnen til at gaa Præstevejen, men selv ønskede han at blive Digter. Dog da en Prosafortælling: „Tre Dage i Vendsyssel“, som han lod H. C. Andersen læse, af denne blev kasseret, saa opgav han i hvert Fald foreløbig den litterære Vej. Han fortæller selv, hvordan han inderlig bad til Gud, før han voved sig ind til H. C. Andersen. Dette mislykkede Forsøg paa Digtervejen blev imidlertid Indledningen til et inderligt Venkab mellem disse to saa beslægtede Naturer og Digtere.

Nu kom Militærtjenesten, og som Officersaspirant stiftede han Bekendtskab med den senere bekendte Højskolemand Chr. Nielsen paa Hindholm. Gennem dette Bekendtskab og senere indørlige Venkab blev Fremtidslinjen trukket for Budde. Christian Nielsen førte Budde ind i Højskolegerningen, et betydeligt Plus for ham til hans senere Gerning.

Som Lærer paa Hindholm kom han i nær Berøring med det ejendommelige og betydelige Ægtepar, Anders Stephansen og Dorthea paa Børnehjemmet Holsteinsminde, der ligger lige tæt ved Hindholm Højskole.

I Anders Stephansen's og Dorthea's Hjem og under deres Paavirkning fik L. Budde Øjet opladt for, hvor hans rette Plads var i Guds store Husholdning, fik der sin Aandsdaab til denne Gerning og fandt der sin vordende Hustru, Plejedatteren Mathilde Schilling.

Det var Stephansen, denne ejendommelige fromme

Mand, Børnehjemssagens Fader i Danmark, vor Pestalozzi, som gav Budde Ridderslaget til Gerningen blandt „hjemløse“ Børn, som jo dog er Folkets Børn, og som Stephansen udtrykte det: „bør have et Hjem, et Fristed, der kan redde dem fra Solstik ovenfra, fra de store, og fra Fodkulde nedenfra, fra de smaa.“ Det er Børnehjemstanken i dens Begyndelse, et Fristed, et Redningshjem.

Efter nogle Aars Virksomhed først som Forstander for Karise Højskole, saa som Lærer paa Jægerspris, drog L. Budde 1879 som Christian Niensens Eftermand som Forstander ind paa Børnehjemmet Holsteinsminde.

1870 var Anders Stephansen død med de Ord paa Læben: „Maa jeg altid være hos dig, min Frelser“, og allerede den Gang havde baade Patronen, Grev Holstein Holsteinborg, og Christian Nielsen henvendt sig til Budde og bedt ham overtage Forstanderpladsen paa Holsteinsminde. Men Budde havde da lige begyndt sin Gerning paa den ny oprettede Karise Højskole og mente ikke, at han burde forlade den nu.

Men 1878 skrev Chr. Nielsen: „Nu maa du komme og løse mig af.“ Ja, han satte ham i Guds Navn Stolen for Døren. Budde og hans Hustru kom, var paa Holsteinsminde i 18 Aar. Havde aldrig tænkt, at de før Døden skulde forlade det.

Christian Nielsen bød Budde velkommen med Ordene: „Herren bevare din Indgang og din Udgang.“ Udgangen blev en anden, end de havde ventet, og dog velsignet. Himmelbjærggaarden blev Buddes eget

Børnehjem. Nær Himlen ligger det, og det fik Vel-
signelse fra Himlen.

Paa Holsteinsminde gik de i mange Maader ind til
vanskelige Forhold. Økonomisk var Børnesagen ikke
den Gang saadan støttet som nu af Stat og Kom-
mune. I Befolkningen mer end nu af Uvillie og Æng-
stelse over for saadan en Anstalt med „moralskfor-
dærvede“ Børn. Og Børn, der blev anbragt saadan
et Sted, fik — desværre finder dette altfor meget
Sted endnu — sort Kokarde.

Dog de tog fat i Tillid til Herren, den Herre, som
priser dem salige, som øver Barmhjertighed, og for-
jætter, at dem skal vederfares Barmhjertighed. De
kom til at opleve begge Dele i rigt Maal. Gerningen
fyldte dem med Tak og Glæde. Og som Strømmen af
Børn, der drog ind og ud paa Holsteinsminde vok-
sede, saa øgedes ogsaa den økonomiske Støtte og
mere forstaaende Velvillie ude fra. Mange store Ga-
ver strømmede ind til Holsteinsminde. Ja, egentlig til
Budde selv, men de indgik i Holsteinsmindes Gave-
liste og Formue; thi Budde kunde aldrig tænke, at
han og de to skulde skilles. Det maa jo nemlig ikke
glemmes, at det var Buddes Navn, Personlighed og
Arbejde, som i den almene Bevidsthed skabte Hol-
steinsminde. Han, den yndede Digter, thi senere tog
han jo denne Gerning op paany og blev H. C. Ander-
sens Arvtager.

Ved hans Baare sagde Pastor Bruun Levring:
„Var Brorson Julens Salmist, saa er Budde dens Dig-
ter.“ Hver Jul kom smaa yndede, barnlige, fromme

Fortællinger fra hans Haand. I Oktober og November, da vidste alle paa Holsteinsminde, ogsaa Drenge, at „Forstanderen digtede“, saa maatte der være særlig Ro i Nærheden af hans Værelse.

Desuden var han meget brugt som Taler ved Folkemøder, Skole- og Plejehjemsmøder, og de, som hørte hans Fortællinger, sang hans smaa Sange, men endnu mere fik ham at se, ja, netop se og høre, de fik en levende Forstaaelse af, at her var en Mand, der kunde betroes Børn, ja, vanskelige Børn.

Der var c. 50 Drengene og c. 30 Piger, da Budde 1879 kom til Holsteinsminde. Da han rejste derfra 1. Juli 1897, var der 45 Piger paa Skovgaarden og 150 Drengene paa Holsteinsminde. Store og kostbare Tilbygninger og Forbedringer var indført. Hjemmet i alle Maader godt og tidssvarende. Altsammen Buddes Værk. 546 Drengene og 255 Piger har været under hans Paavirkning paa Holsteinsminde. Af Drengene er senere kun 1,8 pCt. kommen paa Afveje, 5,1 af Pigerne. Nærmere at komme ind paa Buddes ydre Forhold til Holsteinsminde, hans Opbrud derfra og Aarsagen til samme, vil og kan jeg ikke. Dette Afsnit af L. Buddes og Holsteinsmindes Historie kan og bør endnu ikke skrives.

Men dette er jo ogsaa kun de ydre Forhold. De indre Forhold og Frugter af hans Gerning ses kun grant af den evige, som kender til fulde alle vore Veje og vil værdsætte os derefter. Skal jeg personligt sige noget om Budde, hvem jeg skylder saa meget baade med Hensyn til min Interesse for Børne-

sagen og hele aandelige Paavirkning, saa er det dette: Jeg har kun kendt faa, der i den Grad levede for Guds Ansigt, i Bevidstheden om: „Herren ser dine Veje“, som L. Budde. Der er et Ord, for Resten Motto i den grundtvigske Slægt, formet af Grundtvigs Morfader: „Altid Gud for Øje, og Tankerne ved, hvad du gør.“ Dette Ord brugte Budde ofte. Han var jo ikke præget af nogen bestemt kirkelig Retning, men i sin Ungdom kommen en Del i Vartov Kirke, var bleven stærkt paavirket af Salmesangen der og Grundtvigs Forkyndelse; hans senere Højskolegerning og Paavirkningen fra Stephansen og Dorthea havde ført ham i den samme Retning med rigt Syn og Forstaaelse af det menneskelige. „Menneske først og saa kristen.“ Jordbunden maa beredes for den himmelske Sæd. Men de to, Jordbunden og Sæden, kan ikke undvære hinanden, skal der sættes Frugt. Det er Tanker, han ofte udviklede, og som var bærende i hans Opdragergerning.

Et endnu: han var en rig barnlig Natur og som saadan et inderligt Bønnens Menneske. Da under Opbruddet fra Holsteinsminde hans Sjæl var opreven, urolig og vaandefuld, da har jeg set den Mand ligge paa Knæ i Bøn og kæmpe en Jakobsstrid for at vinde Fred og Tilgivelsens milde Sindelag over for den, som han følte i saa høj Grad havde forurettet ham, og han vandt Sejren. Jeg véd, den Mand i sit Lønkammer har stridt mangan en Bønnens Kamp baade for de Børn, som af andre var betroet til ham, og for hans egne Sønner.

Dette vilde jeg gerne sige, før jeg nu til Slut siger lidt om Budde som særlig Børneopdrager. Han har vel ikke der brudt nye Baner eller givet nye ejendommelige Synspunkter, de var den Gang brudt gennem Rousseau og Pestalozzi, og her var Stephansen hans Mellemed og Læremester.

Men et har Budde fremfor alt baade talt, skrevet og praktiseret, den gamle Sandhed, som gælder urokket ikke mindst paa Børnesagens Omraade: „Alt, som lever, er underlagt Kærlighedens Genskabermagt, bliver den bare prøvet.“

Jeg husker et Foredrag af ham over dette Emne i Slagelse Lystskov. Et andet Emne, han ogsaa holdt af, det var at indprente Sandheden i det kendte Ord af Grundtvig: „Den har aldrig levet, som klog paa det er bleven, han først ej havde kær.“

Der skal vel ogsaa andre Midler til under Opdragelsen, ogsaa Tugt. Det kan vel ikke undværes, dog maaske mere nødvendig over for de store Bøller end over for de smaa. Naturen bruger jo ogsaa Regn og Blæst, Storm og Kulde for at fremme Væksten. Og selvfølgelig, tør vi betro vore Børns Sjæle til Opdragerne, maa vi ogsaa kunne betro dem deres Podex. Men ét maa vi være klar over: Klø er kun en Nødhjælp. Der gror ikke noget godt efter Klø. Salt er godt til sin Brug, men der gror ikke noget efter Salt, dertil skal der en anden Magt. I Naturen hedder den Solens Lys og Varme, i Menneskelivet hedder den Kærlighed, rig, opofrende, smeltende, varm Kærlighed. Budde havde den, kendte dens Magt, brugte den.

Han holdt ikke af de strenge Tugtemidler, søgte at finde andre.

Ja, nu kommer vi saa til hans Metode. Mange kom baade fra Ind- og Udlandet til Holsteinsminde for at se Danmarks store Børneven og studere hans Metode. Ikke mindst 1896 og 1897, da det blev bekendt, at L. Budde skulde væk fra Holsteinsminde, havde vi et Rykind, først af Journalister, saa Fotografister og tilsidst Pædagogister. De sidste var for Budde de værste, thi forklare sin Opdragelsesmetode holdt han ikke af. Livet kan nu en Gang ikke forklares. I Reglen brugte han Stephansens Billede over for samme Tilfælde. „Ja se,“ sagde Budde med et lunt Blink i Øjet, „naar man skal lære et Barn at gaa, saa kan man jo bruge forskellige Metoder. Man kan binde det med et Klæde under Armene og lede det, men denne Spændetrøjemetode gør let Barnet trangbrystet og tør derfor ikke anbefales. Man kan jo ogsaa sætte Barnet i en Gangvogn, men det gør let Barnet hjulbenet, er som saadan ogsaa uheldig. Saa kommer den tredie Metode, som jeg vil kalde den umetodiske Metode, at lade Barnet krybe, til det nemmer at gaa, se det er nu min Metode.“

Der gaar mange Fortællinger, ogsaa Sagn, om de Metoder, som Stephansen og Budde brugte over for disse Børn, som jo hver har sin Ejendommelighed, og derfor hver maa tages paa sin Maade i Livets Metode, men altid med Kærligheden som Drivkraften. Her havde Budde jo sin særlige Evne at vække Barnets Tillid, faa det til at forstaa, at her var et Menne-

ske, som holdt af det og havde Tillid til det. I mange af sine Fortællinger har han skildret disse Forhold.

Husk paa, hvad Børn det var, som kom til Budde, alle Slags Børn. Den Gang havde man ikke Iagttagelseshjem med Sorteringssystem efter Karakter og Begavelse. De kom der, — de, som ikke havde andet imod sig end, at de bar det misvisende Navn „uægte Børn“, det burde hedde: Børn af uægte Forældre, — til dem, som baade var Brandstiftere og fra Hjem, hvor de var opdraget i alle Laster. De kom fra „Internatet“, og de kom fra Omgivelser, hvor kun Haardhed og Prygl havde mødt dem. Skal de reddes, maa der Kærlighed til. „Prøv med Kærlighedens stærke Arm“, skal Buddes Liv og Minde alle Dage sige til dem, som har med Børnehjem at gøre.

Jeg kunde øge dette med mange Træk fra Buddes Arbejde, men dette vilde føre for vidt. Han var utrættelig i dette at prøve med Kærlighedens stærke Arm, thi „altid det milde er dog det stærkeste.“ Et enkelt Træk: Der var kommen en Dreng fra Internatet, haard og trodsig, der havde alt været en Del i Vejen med ham, siden han kom. Nu er der atter noget. Budde kommer gaaende ned i Gaarden, der kaldes paa Drengen, han er i Arbejde paa Brændpladsen. Han kommer langsomt og trodsigt. Han mener, nu skal han til Klø hos Forstanderen. Han skal vise de andre Dreng, der før har talt saa meget om den Forstander, vise dem, at her er en Dreng, der ikke giver op hverken for det gode eller onde. Han kan tage sin Formaning, om det skal det være, og sine Klø, om

saa er, uden Taarer. Forsoren, trodsig med Hænderne i Lommen, staar han der. Da lyder det fra Budde mild og kærligt: „Hvad er der nu med dig igen, Hans, og jeg, som troede, at du nu var ved at blive saadan en god Dreng, som jeg holdt saa meget af, og saa gerne vilde skrive til din Mor om, at du var flink og god. Det kan ikke passe, at du er slem.“ Saadan lyder det fra Budde og mere, med det milde Ansigt og de kærlige Øjne, der begynder at dugges af Taarer. Da med et springer Drengen ind i Buddes Favn med Armene om hans Hals, ikke hulker han, nej, skriger det ud i Graad: „Forstander! Forstander! Jeg skal nok være god.“ Redningsbøjlen var kastet ud. Det var Buddes Metode, det var hans Personlighed præget og baaret af en rig, varm Kærlighed til disse Børn. Men dette havde atter sin Kilde i hans barnlige Guds frygt. Han var i mange Maader selv et stort Barn med hans undertiden ogsaa lidt barnlige upraktiske Syn og Forstaaelse paa mange af Livets Forhold. Han var let til Smil, men ogsaa let til Graad. Han følte sig bedst hjemme blandt sine Drengene. Der skulde han ses og kendes. Det offentlige Liv drog ham ikke. Vel fik man ham en Gang stillet op som Folketingskandidat. Han blev til al Held ikke valgt, men hans Modkandidat Nielsen Grøn, som tog Stemmerne hjem, sagde, at maae til elskværdig Modkandidat havde han aldrig haft eller tænkt sig, kunde gives.

Endnu et Træk fra „Methoden“, men jeg ved ikke, om det skal tilskrives Budde eller Anders Stephansen: „Vi kalder Drengen Kristian, meget forsøgt,

men intet hjælp. Da bestemmer Forstanderen, og det indgaas som en tvungen Ordning overfor Kristian: Hver Gang, der er noget i Vejen med Kristian, slaes et stort Firetommers Søm ind i Laagen i Vinduet ved Siden af Indgangen til de store Drenges Spisestue. Kristian undrer sig, „det var dog et mærkeligt Sted,“ — og havde han kendt Udtrykket umethodisk, vilde han have brugt det, — „andre Steder, hvor han havde været, fik man Klø, naar man var uartig, her slog man et Søm ind i en Laage.“ Sømmene voksede i Tal. Kristian skulde passere Laagen 4 Gange om Dagen. Han saa dem, men de andre saa dem ogsaa, det regnede ned over ham med Spydigheder og Øgenavne. „Se, Kristian, nu er der tre Søm. Du kan hænge din Kasket, din Trøje, dine Bukser, en Knagerække, Kristian Knag.“ Det blev nu hans Navn. Der kom flere Søm. Det blev en Hægle: Kristian Hæglemand o. s. v.“ Nej, dette blev uudholdeligt at passere den Laage. Han vilde ikke ind at spise. Men Maden blev nu ikke baaret ud til ham. Saa tyede han til Forstanderen. Om han ikke kunde faa sine Klø eller Ekstraarbejde i Stedet for disse Søm. Nej, det var der ikke Tale om her. Hvad der var bestemt, det var bestemt. Men sagde Forstanderen: „Vi kan jo gøre en Akkord. Hver Dag, der ikke klages over dig, saa slaas ingen Søm ind, tværtimod saa trækker vi et ud.“ Den Akkord blev frivillig indgaaet af Kristian, beseglet med Haandslag som to Kammerater, ham og Forstanderen. Sømmene svandt og voksede, Ebbe og Flod skiftede, men tilsidst var der kun et Søm tilbage. Stor

Begivenhed, da dette skulde trækkes ud ved Eftermiddags Lunch. Forstanderen, Kristian og alle Drenge var til Stede. Forstanderen holdt en Tale, den Situation forstod han at udnytte. Hans Øjne var randede af Taarer, Kristian græd, alle Drengene stærkt bevægede. Sømmet blev trukken, alt var i Orden. Dog ikke helt, der sad Laagen, flækket og ramponeret af de mange Søm. Kristian saa paa den og betroede Forstanderen: „Den Laage holder jeg ikke af, den vil de andre pege paa.“ „Saa vender vi Laagen,“ sagde Forstanderen, „saa Mærkerne skjules.“ Og dette skete. Ja, det kan man jo med en Trælaage, i Livet kan Mærkerne ikke saadan skjules. Det kommer Drengene som Kristian og hans Fæller ofte til bittert at opleve. I vort Redningsarbejde over for den Slags Mennesker hører ogsaa dette med, om vi kan hjælpe til at skjule, faa Kærlighedens overbærende Kaabe kastet over „Mærkerne.“

Til Slut dette: kun 5 Aar kom han til at virke paa Himmelbjerggaarden. Han var nu 60 Aar og i Virkeligheden en nedbrudt Mand. Flyttet fra Holsteinsminde, Maaden hvorpaa det skete, tog egentlig baade hans legemlige og sjælelige Kræfter, det saa ogsaa alle vi, der var om ham. Det var en Mand, hvis Kraft var brudt af et uventet haardt Slag, der grundede Himmelbjerggaarden, og dog, hvilket Værk fik han ikke paa Benene i „Peder Nielsens“ gamle Gaard og Ejendom paa Himmelbjergets Top. Et Uheld paa en Hjemrejse fra Tyskland 1900 gav ham det sidste Knæk. Den 24. August 1902, da Regnen randt som

stille Vemodstaarer ned over Himmelbjerget og det hele Land, sov han blidt og stille hen. Blev af den „store Børneven“, Vor Herre Jesus Kristus, ført ind i den Paradishave, han selv saa smukt har sunget om. Var han betydelig som Digter og stor som Børneopdrager, saa dog størst som et enfoldigt troende Guds barn. Blev han til Velsignelse som Børnehjemsmand, der vidtfavnende aabnede sit Hjerte og Hjem for de smaa hjemløse Fugle, saa var det, fordi han selv var favnet af Guds store Kærlighed og vidste, han havde selv sit faste Hjem heroven til i Faderhuset.

Blev han en Børneven og Børneopdrager af de store, saa var det, fordi han selv forstod at gaa i Skole hos „den store Børneven“. Paa disse Omraader staar han for os alle som et ansporende Exempel. Paa Ry Kirkegaard er hans aabne Gravkammer paa det Sted, hvor Højaltret af den gamle Sct. Søren Kirke har staaet. Det er paa en Maade dobbelt hellig Jord. Der smuldrer nu hans og hans Hustrus Støv.

Mange nu voksne Mennesker og Hjem velsigner hans Minde, og saalænge Børnesagen gør danske Mænds og Kvinders Hjerter varme, bør L. Budde staa hæderskronet som Danmarks store Børneven. Velsignet være hans Minde og den Gerning, han viede sine Kræfter.

J. H a m m e r.

II.

Af Eske M. Eskesen

Ved Mødet paa Nyborg Strand 1923 bragte jeg Pastor Hammer en hjertelig Tak for Foredraget om

Børnevennen Leopold Budde, jeg vil her gentage denne Tak.

Vi ældre, der har kendt Budde og har holdt af ham og ved, hvad han har betydet for det Slægtled af Børnehjemsfolk, som vi tilhører, og for Børneforsorgen i vore unge Dage og i vor første Manddomstid, vi har en Pligt til at holde hans Minde i Live — en kær Pligt.

Og den yngre Slægt af Børnevenner, som ikke har kendt Budde, og ikke har oplevet de Dage, da „Børnesagen“ i dens nuværende Form vel var grundlagt af et foregaaende Slægtled med Anders Stephansen som Foregangsmand, men dog var ung endnu, den kan ikke være tjent med ikke at faa noget at høre om den Mand, som i vore unge Dage var Bannerføreren, den af alle anerkendte Førstemand, Anders Stephansens værdige Arvtager.

Der bør skrives en Bog om Leopold Budde, og det bliver der ogsaa nok. Naar jeg her samler noget sammen af, hvad der er skrevet om ham, og selv føjer lidt til, saa er det for derved at gøre det lettere for den, som skal skrive Bogen, at finde en Del af det Stof, som han skal bruge.

Pastor Hammer, Buddes Medhjælper paa Holsteinsminde, har fortalt om Børnehjemsforstanderen, det skal jeg ikke komme meget ind paa, jeg vil fremdrage nogle Minder om Buddes Liv og Virksomhed udenfor Børnehjemmet.

Der er vistnok ingen, der vil bestride Rigtigheden deraf, naar det siges, at Budde mer end nogen anden

Enkeltmand har bidraget til at stemme Folks Hjerter til Mildhed overfor de hjemløse Børn, hvad enten de var kønne eller grimme at se paa.

Det var ikke saa meget Buddes Opdragergerning, der var kendt og paavirkede Samtiden, det var især hans Fortællinger og Taler.

Paa Himmelbjerget er rejst en Mindesten for Budde, den afsløredes den 27. August 1905. Seminarieforstander, Frk. Thora Lang holdt Afsløringstalen og sagde bl. a.:

„Buddes Navn kan ikke nævnes iblandt os, uden at det i vor Forestilling omgives af en Kreds af Barneskikkelser. Naar vi kalder Buddes Billede frem for vor Bevidsthed, er det som mødtes vi samtidig af Barneøjne og Barnerøster, som myldrede der os Børn i Møde, smaa Børn og store Børn, fattige Børn og rige Børn, gode Børn og slemme Børn; men alle staar de ham nær, alle omfattes de af hans varme Kærlighed.

Hvem kender ikke den Barneverden, i hvilken Budde levede? Lykkeligvis har han givet os alle Lov at kigge indenfor der; hans mange Fortællinger lukker den op og fører os ind i den, og der møder vi alle disse lyse Barneskikkelser malet saa levende for vore Øjne, at vi forstaar, her taler en Mand ud af sin Erfarings Rigdom. Det er levende Skikkelser, der her træder os i Møde, saa levende, at vi ikke kan glemme dem.

Der er den otteaarige, forvante Frøken Fanny fra Hovedstaden i „En ungdommelig Historie“, hendes

lille forkælede Fætter fra det rige Herresæde og den lille fattige Morten, som i den hele Verden kun har den ildelugtende Mette, Geden, han skal passe, den, „som oven i Købet ikke er hans egen“, men som han alligevel saa grumme gerne vil være halvt om med Frøken Fanny. Disse tre Smaabørns uskyldige Leg paa Havediget, og deres farlige Sejlads, da Peter og Frøken Fanny opdager, at den stakkels lille skrøbelige tynde Morten dog er den stærkeste i sin barnlige Tillid til Gud, fører os ind i en Verden, hvor Budde er hjemme, og hvor han har sin Kærlighed, og vi kan ikke være i Tvivl om, hvilket af disse henrivende tegnede tre Børn, der har Digterens Hjerte.

Og hvem husker ikke den prægtige lille Anton i „Hvad Vinden fortalte“, den lille femaarige Knægt, hvis Uskyld besejrer den stivsindede gamle Major. Man ser ham for sig: „Det var en guldklippet lille Dreng paa omtrent fem Aar, han stod under Majorens Blommetræ, selv den mest buttede lille Blomme, Majorens Have nogensinde havde frembragt.“ Vi hører ham med sin barnlige lille Stemme synge sin Aftensang for den gamle Major, den Sang, der siden er sunget af saa mange danske Børn:

„Jeg ved en dejlig Have,
hvor Roser staar i Flor,
dem skabte Gud til Gave
for alle Børn paa Jord.“

Man lytter til hans barnlige Aftenbøn, der brød den gamle Majors stridige Sind.

Eller „Tippe“ i „Dødens Gudsøn“, der lærte den gamle Graver, „Gamle Jens“, den sidste og sværeste Lærdom, „Kunsten at elske det, man har kært, mere end sig selv.“

Mangfoldige dukker de frem, disse Børn, der alle fortæller os om Buddes Maade at se Børn paa, om hans sjældne Evne til at forstaa dem, om hans store Evne til at elske dem.

Mangt og meget fortæller disse Barneskikkelser os, mangt og meget forskelligt, som ingen, der selv har Børn, eller som har med Børn at gøre, burde være uvidende om, men alt dette kunde egentlig samles i dette: Buddes store Kærlighed til Barnet, hans lyse Blik paa Barnet, hans faste Tro paa det gode i ethvert Barnehjerte.

Der er noget meget karakteristisk i Buddes Barne-schildringer; det er i disse sjældent Manden, der opdrager Barnet, vi hører om, nej, det er ganske den modsatte Pædagogik: Barnet, der opdrager Manden. Det er netop Resultatet af Buddes pædagogiske Erfaringer, han, den store Børneven og Børneopdrager: „Vel kan og bør vi tage Barnet ved Haanden, vel kan vi hjælpe det paa Vej, vel kan vi støtte det efter Evne, give det, hvad vi formaar, men til syvende og sidst bliver det dog altid et Spørgsmaal, hvem der giver mest, den, der staar som Opdrager, eller Barnet, der skulde opdrages.“ Budde — den beskedne Budde — har meget lidt at fortælle os om, hvad Opdrageren formaar, derom tier han helst, men hvad Barnet, naar vi tager det ved Haanden, kan give os af Liv og Lys

og Lykke, derom fortæller han, som ingen anden dansk Forfatter har fortalt, og derfor skylder vi ham stor, stor Tak.

Budde forstod Børnene, det var hans Styrke. Derfor kunde han gøre det saa lyst om dem, derfor vil han til alle Tider kunne vise os Vej, alle os, hvem en Gerning blandt Børn er betroet. Faa vil som Budde kunne lære os at tro paa alle gode Muligheder i Barne-tet, at forstaa, at ikke med Haardhed eller Myndighed vinder vi Barnehjerter, men med Mildhed og Kærlighed. Jeg ved ingen, der skønnere har fortalt os denne Sandhed end Budde i „En Historie om en lille Skidtmads“, den lille snavsede uvorne Fyr, hvem alles Haand var imod, og hvis Haand var imod alles; hans Hjerte var saa haardt, at alle Sognets Forsøg paa at forbedre det prellede tilbage mod dets haarde Skal, og dog var det ikke haardere, end at det smeltede som Voks, første Gang et kærligt Ord trængte ind til det.

Og faa vil som Budde kunne lære os, at det, det gælder om, er at kunne give sig selv hen i Arbejdet for dem. „Hvis du vil lære den noget“, hedder det i en Historie om en Hundehvalp, „maa du være god imod den“, „du skal hver Gang, du faar Mad, først prøve, om den ikke har Lyst dertil, du maa ikke tage noget selv, før den er mæt, du skal lege med den, naar den har Lyst til at lege, og naar den er søvning, skal du bære den paa dine Arme, til den sover.“ Det er jo netop Hemmeligheden ved al Børneopdragelse, Budde her giver os i en lille simpel Fortælling. At

være gode imod Børnene, det kan han lære os, hvis Livsopgave det var at øve Kærlighed imod dem.“

Carl Christensen-Ordrup skriver om Budde:

„Ofte har jeg under mit Arbejde for de hjemløse Børn sendt en varm Tak til min Gud, fordi det blev givet mig at leve paa samme Tid som Budde, lære ham personlig at kende, paavirkes af hans barnlige, glade Sind, hans Tro paa det godes Sejr i selv de mest forhutlede Smaafolk og følt Styrken af at blive baaret frem og holdt oppe af en Mand, hvem Nationen elskede. Buddes Navn vil mindes længe, thi bag ved Navnet stod en Mand, der ydmyg og beskeden i sin Fremtræden med Myndighed og Kraft kæmpede for det, han elskede. Og Budde var en lykkelig Mand, der i sin Hustru, en Plejedatter af Anders Stephansen, havde faaet en Livsledsagerinde, som helt og fuldt gik op i hans Livskald som Opdrager for ulykkelige Børn.“

Forfatteren Ch. Gandrup skriver:

„Budde er noget ganske for sig selv, uden at være søgt ligner han i det ydre ikke andre. En Gang set, aldrig glemt. Hans Indre svarer ganske til det ydre. Hvis man kunde sammensmelte en Kunstner, en Nybygger og en Pædagog — et godt Eksemplar af hver Slags — saa vilde der komme en Budde ud deraf. I ham er der virkelig samlet de typiske Egenskaber hos dem alle til en Støbning.

Han har Kunstnerens letbevægelige, barnlige Sind og det hurtigt opfattende, gennemskuende Instinkt

overfor Mennesker, et Instinkt, som hjælper ham overordentlig til ret Forstaaelse af de forskellige Barnenaturer, der kommer ind under hans Varetægt.

Han har Nybyggerens frejdige Humør til at gaa paa og tage ny Opgaver op, hvor de frembyder sig for ham, og noget af det eventyrlige Tilsnit, Livet giver en saadan. Han er en Friluftsnatur, der kun daarligt vilde trives og passe ind i et større Bylivs stængende Hegn. Han maatte bryde ud.

Han er Pædagog, det vil sige af Guds Naade, af lang og rig Erfaring — ikke ud af Bøger. Der er ingen, der mindre end han „gør“ udi Pædagogikken. Han er saa lidt doktrinær som nogen. Den theoretiske Pædagogik er ikke langt fra at irritere ham. Hvor han kan give den et lille Spark, er det ham en velkommen Nydelse. Det er en Glæde at tale med en saadan Mand, der ikke flyder over af Pædagogik, som tager aandsfrit paa sin Opgave uden at ville undervise enhver, der nærmer sig ham paa Samtaleafstand. Han ved — og det er ham nok — at alle pædagogiske Systemer — vel fordøjede — ikke gør en Pædagog ud af sin Mand, lige saa lidt som alle Tegne- og Maleskoler gør en Kunstner eller Alverdens Metriker en Digter, hvis Personlighedens Kærne mangler.“

Man maa endelig ikke tro, at Budde var nærmest som en følsom Sværmer, der digtede en Tilværelse, som kun havde lidt med Virkeligheden at gøre; han saa Virkeligheden, som den var; det var ikke tilfæl-

digt, at det var i Mathematik, han var Magister, han havde en klar og skarp Forstand og brugte den godt. Han havde Evnen til at gennemskue en Sag og finde Kernen i den, og denne Evne brugte han paa den Maade, at han gerne fandt det gode og rigtige i andres Tankegang, selv om det var godt skjult i Væv og Vrøvl. Det gav ham en Overlegenhed i Samtaler og Diskussioner paa Møder, og gjorde, at de, der begyndte med at angribe den Sag, han kæmpede for, gerne blev hans personlige Venner og derigennem blev vundne for Sagen. Det var ham aldrig om at gøre at „staa sig“ i en Forhandling, han søgte snarere at vise, hvor Modstanderne havde Ret. Jeg mindes saaledes fra et Møde i 1898, hvor jeg første Gang saa og hørte Peter Sabroe, som angreb Mødets Ledere, fordi Mødet ikke var bekendtgjort i Social-Demokraten; Lederne prøvede at forsvare sig, men kunde det ikke, der blev Uro i Forsamlingen og Skænderi. Saa stod Budde op og sagde ganske stille: „Har vi glemt at indbyde Arbejderne, saa er det slemt, og saa beder jeg om Forladelse. Det er jer, vi vil tjene, det er fattige Børn, vi vil hjælpe, og der er ingen, vi hellere vil tale med derom end med Arbejderne. Maa jeg faa Lov til at komme en Dag og tale i et Møde, som Arbejderne indbyder til, saa maa I selv bestemme Dagen.“

„Det er hørt“, raabte Sabroe, „saa skal jeg love, at Salen bliver fuld den Dag.“ Og det blev den.

Holsteinsminde og Gerningen og Børnene der havde Buddes hele Kærlighed, sammen med sin Hustru øvede han her sin Kærlighedsgerning fra Dag til

Dag i mange Aar. Her havde han sit Stade, hvorfra han med den Sikkerhed og den Myndighed, som et godt Fodfæste giver, kunde tale og skrive om sin Hjertesag. Her led han ogsaa sit Livs store Skuffelse, da dette Fodfæste gled bort under ham. At det kunde ske, var ham en Hjertesorg, som han aldrig forvandt. Kort før sin Afrejse fra Holsteinsminde skrev han:

„Mig er der ikke noget, som kan glæde mere i Verden. Min Livslykke og min Livsgerning er tilintetgjort, og den Drøm, jeg drømte saa sødt, at ogsaa jeg skulde faa Lov til at sætte et lille Spor ved en kærlig Gerning blandt dem, jeg levede med, den er jeg vækket af og ved, at den var Hjernesvind. Jeg har tabt Lysten til alt og har en Følelse, som om der kun staar tilbage for mig den Anstrengelse at pakke sammen og vandre herfra. Gud Fader strække sin milde Haand ud og aabne sin Dør om end blot lidt paa Klem for sit Barn.“

Før Buddes Afgang fra Holsteinsminde førtes der i Vinteren 1896—97 en Avisfejde mellem Budde og Lensgreve Holstein. Her er ikke Stedet til at komme nærmere ind derpaa.

En enkelt lille Udtalelse skal jeg dog anføre, fordi den i særlig Grad ligner Budde, og fordi den er træffende. Budde har søgt at forklare, at Landbruget ved et Opdragelseshjem ikke saa meget skal bedømmes efter sin Rentabilitet, som efter sin Brugbarhed i Opdragelsens Tjeneste, og saa skriver han, at naar man ikke ser saadan paa det, saa er det, som „naar der af et Stykke Træ var dannet en god og tilfreds-

stillende Fløjte, og en saa vilde sige: Dette Stykke Træs Værdi er forringet, og dets Natur meget betænkelig, for nu duer det ikke til Skaft paa en Møggreb. En Møggreb er skøn, naar den svarer til sin Bestemmelse, siger den græske Æstetiker, men man maa ikke forlange, at en Fløjte skal bedømmes ud fra samme Synspunkt, for jo bedre den passer til Fløjte, desto mindre passer den til Skaft paa en Møggreb. Det er en økonomisk Lov.“

Efter Buddes Afgang lod Lensgreven følgende aabne Brev indrykke i Bladene:

„Dersom min Redegørelse med de dertil knyttede Bemærkninger skulde have foranlediget nogen til at opfatte Deres mangeaarige Ledelse af Holsteinsminde som økonomisk uforsvarlig, maa jeg i høj Grad beklage det, idet jeg herved, efter at have gennemlæst Deres Redegørelse, erklærer en saadan Opfattelse for uberettiget. For saa vidt der i min Optræden og i mine skriftlige Indlæg har været noget for Dem saarende eller krænkende, beder jeg Dem herved om Tilgivelse. For Deres Udtalelser om mig i hele dette Forhold kan jeg kun sige Dem Tak; thi sjældent eller aldrig har noget virket saa sundt opdragende paa mig som netop disse Deres Udtalelser. Ligeledes siger jeg Dem oprigtigt Tak for det Haandslag, De gav mig forleden som Tegn paa Forsoning.“

Budde havde købt Himmelbjerggaarden, før der var tænkt paa eller talt om, at han skulde flytte fra Holsteinsminde. Herom fortæller Carl Christensen-Ordrup i „Hjem og Skole“, 16. Aargang:

„Det var i Sommerferien 1896, at min Hustru og Datter og jeg selv rejste med Natiltoget for at deltage i „Dansk Skoleforening“s Møde i Kolding. I Slagelse fik vi Rejseselskab af Budde og hans to unge Sønner. De skulde imidlertid ikke denne Gang til Møde, nej, Turen gjaldt Himmelbjerget, hvor Budde var blevet Ejendomsbesidder, idet han kort i Forvejen havde købt den gamle Himmelbjerggaard. Medens vi nu rullede sammen gennem Fyn, fortalte Budde om sine Planer. Han havde købt Gaarden med de 100 Tdr. Land Jord for der at oprette et lille Børnehjem. Nu, da alt paa Holsteinsminde var i saa god Gænge, var det Meningen, at man vilde have foreløbig e t lille Hjem paa Himmelbjerget. Der kunde nogle af de Børn, man ellers var nødt til at sige Nej til paa Holsteinsminde, fordi der ingen Plads var, blive optaget.

Fru Budde skulde da flytte derover det første Par Aar, indtil unge Budde kunde tumle det, og Budde kunde saa være snart her og snart der, dog mest paa Holsteinsminde, og saaledes vilde der være skabt Betingelser for et nyt Børnehjems Oprettelse.

Paa denne Gaards store Areal skulde der saa efter Haanden rejse sig mange smaa Hjem, der saa en Gang kunde faa Skole tilfælles. Budde kunde ikke blive træt af at udmale for os, hvorledes han havde tænkt sig det hele, og sikkert er det, at det saa baade sundt og godt ud altsammen.“

Budde har aabenbart tænkt sig, at det skulde gaa som paa Flakkebjerg, hvor gamle Møller var For-

stander, mens hans Søn styrede Landerupgaard under Faderens Overledelse.

Forholdene førte til, at den Plan ikke blev gennemført. Nu flyttede Budde selv derover den 1. Juli 1897.

Efter 2½ Aars Forløb var der bygget 3 Hjem, hvert med 50 Børn. Det var et vældigt Arbejde, der var udrettet og forbavsende, at Budde og hans Hustru havde haft Kræfter til det, for det er rigtigt, hvad Pastor Hammer siger, at det var en Mand, hvis Kraft var brudt af et uventet, haardt Slag, der grundede Himmelbjerggaarden. Det er vist utvivlsomt, at det især var hans Hustrus Energi og Arbejdskraft, der holdt ham oppe.

Det var som Børnehjemsmand og navnlig som Børnesagens Talsmand, at han fik sin store Betydning. Som Børneopdrager kunde han vel ikke maale sig med sin geniale Forgænger Anders Stephansen, men han havde en enestaaende Evne til at gøre Børnesagen kendt og kær i Folket, ingen har bidraget saa meget dertil som Budde. Han var Børnesagens selvskrevne Fører og Talsmand. Og det passer, hvad der er sagt, at blandt Børnevennernes Tal er Leopold Budde en af de ædlest og elskeligste Skikkelser, vort Land nogen Sinde har fostret.

Barnet.

Tre Foredrag af Professor, Dr. theol. J. P. Bang

Naar jeg staar her paa Barnets Højskole, som jeg helst vil kalde den, fordi det er mod Barnet, den saa at sige strækker sine Arme ud, fordi det er Barnet, der er Grunden til dens Tilblivelse, ja, som i Grunden har skabt den, saa er det rimeligt, at der her bliver talt om Barnet, om det rette Syn paa Barnet, om vore d. v. s. de voksnes Opgaver overfor Barnet.

Og naar jeg nu her skulde forsøge at tale om Religionen og Barnet, saa skal den første Tale gælde Barnet, det Syn paa Barnet, som den religiøse Grundbetragtning fører med sig: hvad et Barn er, og hvad det maa være for os. Vi ved jo alle, at et Barn er et Menneskeliv i dets første Vorden, og vi ved, at det kommer til os som et hjælpeløst Væsen, der kalder paa vor Omsorg og Æmhed, det er helt og holdent afhængigt af os. Ja, det ved vi allesammen, men Menneskebarnet er jo kun en af den Mangfoldighed af Skabninger, der bliver til her paa Jorden. Hvorledes vort Syn paa

Barnet bliver, det afhænger da af, hvorledes vi i det hele ser paa det Menneskeliv, som Barnet fødes ind i. Og her bliver da Spørgsmaalet, om vi kun paa materialistisk Vis vil betragte Mennesket som en jordfødt og jordbundet Skabning, forgængelig som alle andre Skabninger og ikke bedre Skæbne værd end de, eller om man i Menneskelivet vil se et Liv af højere Orden, et Liv, hvori der er nedlagt en Trang, en Higen efter noget, der ligger højere end denne Verden, om der altsaa over Menneskene lyser en højere Bestemmelse, et Haab, som ikke kan begrundes med noget af det, som er af jordisk Art og Oprindelse. Men det vil altsaa sige, at saa snart vi ser paa Barnet, saa møder vi Spørgsmaalet: Barnet og Religionen. Og gaar vi ud fra, at der er en Gud til, som har skabt os til sig, saaledes som vi gør det i vor kristne Tro, og tror vi fremdeles, at han har helliget Menneskelivet ved at lade sin enbaarne Søn fødes som Barn hernede og gennemleve et Menneskeliv, saaledes som vi alle kender det, saa er jo derved Menneskelivet helliget, og det lille, spæde Barn maa da for os blive en Helligdom, fordi Guds hellige og kærlige Vilje hviler over det fra dets første Stund i Kraft deraf, at Gud har bestemt det til som Menneske at faa Del i hans Rige. Derfor hviler det lille Barn ligesom i en Hellighedens og Kærlighedens guddommelige Løndom. Og det kan umuligt være andet, end at naar et saadant spædt lille Menneskeliv skænkes Mennesker, saa maa det tale til det dybeste i dem: hvert lille Barn, der fø-

des, kommer som et G u d s K a l d til os, en Appel, der kalder paa det bedste i os, kalder paa Viljen til at ofre sig, til at vogte og beskærme det svage, der ganske er henvist til vor Omhu; og fordi det spæde Barn saaledes kalder det bedste frem i os, derfor er det en Velsignelse, en Helligdom, ja, ligesom en Gudsaabenbaring, en Afsløring af Guds Væsen og Vilje.

Den norske Forfatter Gabriel Scott har skrevet en lille Bog om et saadant „Menneskefrø“, som han kalder det, et Barneliv fra dets Tilblivelse, til det bliver sig selv bevidst og kan begynde at gaa paa egen Haand, nemlig i sin skønne Bog: „Emanuel“. Ganske stilfærdigt viser han, hvordan et saadant lille Barn bliver til Velsignelse for de Mennesker, der omgiver det, idet de fyldes med den selvløse Trang til at hjælpe det lille uskyldige Væsen. Og her bryder nu Forfatteren ud i en Lovsang til det lille spæde Barn, saa skøn og betagende, at jeg intet Steds har set eller hørt Mage dertil. Denne Lovsang til Barnet vil jeg her anføre:

„Lille, velsignede Barn i Vuggen!

Du ligger dør saa fredelig og stille og virker tilbage paa dem, der staar hos; det er, som du holder en Kærte i Haanden og spreder et forunderligt Skær omkring. Det hellige omringer dig, det hinsidige skinner igennem, det evige straalere i dine Øjne og leger omkring din uskyldige Mund. Naar du smiler, gaar Smilet ind i os og varmer Hjertet som intet

paa Jorden; det møder os som Guds eget Smil, hengivende, befrugtende, rent. Naar du sover, staar Æmheden Vagt — vi bøjer os over din Vugge med Ærefrygt og uendelig Mildhed; det er, som Gud er iblandt os; dit spæde Pust er hans egen Aande, fuld af Løndom og Hemmelighed. Det underfulde er nær, det stryger stille gennem vort Sind — velsignet, velsignet er Hjemmet ved dig. Du er Lyset, som skinner i Mørket, Slægtens Haab paa dens famlende Vandring, Pantet, som holder dens Mod oppe — velsignet, velsignet er Slægten ved dig. Velsignet er Far og Mor ved dig, velsignet hvert Menneske paa Jorden.

Du er Frugt og Frø paa samme Tid, Fuldbyrkelse og Forjættelse, du er Fortidens Fylde, som bærer Fremtiden i sin Haand.

Du er det evige Under iblandt os, Gudstegnet i Asken og Støvet, Bindeleddet mellem Jorden og Himlen; Livets Mening og Livets Maal.“

Ja, saa vist som Barnet er skabt i Guds Billede, af Gud bestemt til et evigt, overjordisk Maal, saa vist er Barnet en jordisk Helligdom. Georg Brandes vilde en Gang erstatte Kirkens Alter med Barnets Vugge. Der er altsaa den Sandhed i hans Ord her, at Vuggen virkelig rummer en Helligdom. Men hvorfra har Vuggen denne Hellighed? Kun derfra, at Barnet i sin Gudsbilledlighed bærer Guds Stempel paa sin Pande. Men skal vi som Mennesker virkelig finde og kende Gud, da maa vi søge derhen, hvor Gud giver sig selv til Kende som vor Fader, hvor det

Maal lyser, som Barnet ved sin Gudbilledlighed er indviet til, og her finder vi da den Helligdom, Alteret, uden hvilken Vuggens Helligdom alligevel vilde blive en Drøm, et forfængeligt, vingeløst Haab. Derfor er Barnets Hellighed at opfatte som en g u d d o m m e l i g F o r j æ t t e l s e, der først i Menigheden, i dens store Helligdomme, Daaben og Nadveren, bliver til fuld Virkelighed. Kun Gud kan skabe Helligdomme paa Jorden. Kun han gør derfor Vuggen til en virkelig Helligdom; kun han kan gennemføre den Bestemmelse, som Menneskelivet er bestemt til at naa.

Og derfor er det saa rigtigt følt hos Gabriel Scott, naar han lader Barnets Fader, en jævn og hjærtelig Mand, knæle ned ved Vuggen og takke Gud. Og vi ser her, hvorledes der fra Barnet, opfattet af dets Fader som Guds Gave, udgaar Velsignelse til alle dets Omgivelser:

„Tak og Pris for din Miskundhed, Herre, Tak og Pris, for du kom mig ihu og gav mig saa stort et Bevis paa din Naade, saa stort et Tegn paa din Ihukommelse, din Velbevaagenhed og din Gunst. Aa, Herre, du mægtige oppe i Riget, som giver Livet og opholder det, jeg bønfalder dig her, jeg tigger, at du, som har skænket Barnet Liv, ogsaa vil styrke og opholde det. Opfyld det med dit Lys, Herre, din Naade og Kærlighed, se til det i Miskundhed, frist det ikke over dets Evne, men frels det og fri det fra det onde, saa det maa blomstre til din Ære og blive et godt og velsignet Medlem af din Hjord og ud-

valgte Flok. Skænk det Forstand til at retlede sig med, at det maa gaa fremad i Fromhed og vokse i Visdom og gode Sæder, dig til Ære og sig selv til Gavn. Hjælp det til at faa leve et Liv, saadan som et Liv skal leves, Herre, saa lover jeg paa min Side at gøre det, som staar i min Magt, til at opdrage det i din Aand. Jeg skal beflitte mig tidlig og sent paa at lære det op i det gode og gøre et sandt Guds-barn ud af det. Vi skal gøre det allesammen, alle, som staar her. Ikke sandt, I gode Kristne, Venner og Medforløste, I vil hjælpe mig hver og en.“

Saaledes bliver det spæde Barn en Velsignelse, idet det giver sine Omgivelser en velsignelsesrig Opgave, som, hvis de tager den op, bliver dem selv en Hjælp til Vækst i det gode.

Men dette Syn paa Barnet som en Gave og Velsignelse fra Gud har ikke altid været det herskende indenfor Kristenheden. Der har været ganske andre Tanker fremme. Man har set paa Barnet som et Væsen, der lige fra sin Tilblivelse af var lagt ind under Syndens Forbandelse, hjemfaldet til Djævelen. Man havde dannet sig et Dogme om, at Mennesket paa Grund af Arvesynden var hjemfaldet til Guds Vrede, under hans Fordømmelse. Der var, mente man, ikke Spor af Guds billedet tilbage. Det var under Syndens, Dødens og Djævelens Magt. Man tænkte sig det besat af en ond Aand, der først skulde drives ud ved den saakaldte Eksorcisme, inden Barnet kunde døbes. Ja, man tænker delvis saa endnu. Det er ikke mere end en Snes Aar siden, at en dansk Præst kunde skrive følgende:

„Vi fødes ind under Guds Vrede, med den som et Sværd over vort Hoved kommer vi til Verden. Syndens forfærdelige Gift har gennemtrængt hele vort Væsen, saa der staaer en Peststank omkring os. En Forbryder holder helst den Dag skjult, da han kom i Tugthuset og blev straffet, men mange „Kristne“ holder den Dag højt i Ære, da de blev sat ind i Verdens Fængsel. Saa er der Grund til at jubilere, synes de. Djævelen kan have Grund til at glæde sig, naar et Menneske bliver født, thi saa indlemmes en ny Beboer i hans Rige, men Gud glæder sig sikkert ikke. Og heller ikke hæver vi os over Dyrene ved at fejre vor Fødselsdag, men stiller os i deres Række, thi vor Fødselsdag er ikke et Fortrin, som vi har fremfor dem: der er snarere noget her, der stiller os til Skamme for Dyrene, thi de forbigaaer den da i Tavshed!“

Selvfølgelig rejste der sig den stærkeste Protest mod denne skrækkelige Udtalelse, men den præstelige Forfatter blev ved sit. Udtalelsen er ligefrem gudsbespottelig, thi den gaar jo lige stik imod den første Trosartikel, at det er Gud, der skaber og opholder Verden. Derfor siger da ogsaa Luther i sin Forklaring til den første Trosartikel: Jeg tror, at Gud har skabt mig samt alle Kreaturer, at det er ham, der bevarer og opholder Verden. Og den gaar da ogsaa lige stik imod Jesu egne Ord, naar han siger i Johs. Evangelium: at naar en Kvinde har født sit Barn, saa kommer hun ikke mere den Trængsel ihu af Glæde over, at et Menneske er født til Verden.

Han godkender altsaa en Moders Fryd over sit ny-fødte Barn. Og vi ved jo da alle, hvordan Jesus tog de spæde i Favn og sagde: Lad de smaa Børn komme til mig og formener dem ikke, thi Guds Rige hører saadanne til. Og: Uden at I omvender eder og bliver som Børn, kommer I ingenlunde ind i Himmeriges Rige.

Og det forstaar alle enfoldige Mennesker godt, alle de, der ikke er kommet paa Kant med Livet og har faaet deres umiddelbare Sans for Livets Gave dræbt i udhulende Selviskhed. Det spæde, det diende Barn har jo ikke endnu begyndt at optræde paa Livets Scene, der kan om det ikke siges andet, end at det simpelthen lever. Det ligger blot og venter ubevidst paa, at det skal blive hjulpet og glædet og trøstet, naar det græder. Vor Følelse for Barnet maa ikke afstumpes af noget som helst udefra kommende Hensyn. Om det er født under gunstige eller ugunstige Forhold, i Ægteskab eller udenfor Ægteskab, det maa ingen Forskel gøre i vor Betragtning af Barnet. Her gælder intet andet, end at det er et Menneskebarn, en Guds Gave, et betroet Pant, som, naar vi møder det, kræver vor allerømmeste Kærlighed. Selv det spædeste Barn forstaar eller fornemmer det, naar det møder denne Æmhed. Jeg vil endnu en Gang anføre Gabriel Scotts Bog. Han fortæller om, hvordan Moderømheden vaagner hos en stakkels, ensom, fattig Pige, der selv intet Barn har haft, hvem den naturlige Moder glæde altsaa var nægtet. Men da hun træffer en

anden rigtig ulykkelig Pige, som alle ser ned paa, ja, som hundsdes af alle, men som elsker det lille Barn, hun blev kaldt til at amme, og nu atter selv er med Barn, da ynkes hun, da gribes hendes Pigehjerte af Æmhedstrangen, hun trodser Samfundets haarde Dom og tager den arme Inga til sig. Det rynker alle paa Næsen over, og den lille Emanuels Moster med, hun, som ellers er saa mild og god. Men saa kommer Egidius, en mærkelig Skikkelse, en Slags Lægprædikant, men tillige et levende og dybt forstaaende Menneske, med en underlig stille Myndighed, og han aabner Mosterens Øjne for, at det, Hansine gjorde, var vakkert og stort og godt. Og saa beder han hende sende lidt Klæder og Mad til Ingas Barn, og den rørte Moster faar da heller ikke Fred, før hun har gjort det. Og saa slutter han saadan:

„Faar jeg Lov at fortælle dig en liden Oplevelse, som jeg har haft, saa vil du forstaa mig saa meget bedre — jeg tænker selv paa det hver Dag. Ser du, jeg sad paa en Brygge en Gang, og foran mig stod der en Barnevogn, hvori der laa et Barn paa 7—8 Maaneder, og saa paa nogle Arbejdere, som bar tunge Sække forbi. Det saa ud, som var det alene; Modernen var vel gaaet fra det en Stund, og saa laa det og ventede imens. Og Arbejderne stræved med deres og sled med Sækkene frem og tilbage, saa Sveden dryppede og randt af dem. De gik lige forbi Vognen, og Barnet fulgte dem stille med Blikket, saadan som du ved, et Barn kan gøre, og saa hver enkelt ind i Ansigtet. Men ingen bekymrede sig noget om det,

ingen lod til at se det engang, uden en eneste Mand af Flokken, en liden, graaskægget, halvgammel Fyr. Han nikkede til det for hver Tur og smilede til det og snakkede til det og forsømte ikke en Gang. Og Barnet, det smilte jo og lo tilbage, Barnet, det laa og biede paa ham og glædede sig til, at han kom igen. Det mærkede Varmen, som slog imod det, det laa og var ikke saa ensomt længere, det havde ogsaa her en Ven. Den Mand lærte mig noget, den Mand, som gik der og sled og endda havde tilovers for andre og Raad til en Smule Venlighed. Jeg angrer bare den Dag i Dag, at jeg ikke gik hen til ham og tog ham i Næven og klemte den.

Denne umiddelbare Følelse af Barnets Hellighed som Guds dyreste Gave, som det Væsen, der bærer Menneskelivets Løndom i sig og er i Kraft af Guds Bestemmelse med det at betegne som skabt i Guds Billede, denne Følelse er i vor Tid i stærk Tilbagegang. Saare ofte betragtes Barnet som en Ulykke, man helst vil gøre alt for at undgaa, eller, hvis det ikke lykkes at undgaa det, saa dog om muligt søge at befri sig for, inden det fødes. For et rent materialistisk Syn paa Tilværelsen er der intet underligt i denne Opfatelse, der fører til alle de uhyggelige Fosterfærdigheder, der i vor Tid hører til Dagens Orden. Her har i Sandhed Menneskers Tankegang forandret sig.

Den store engelske Forfatterinde George Elliot fortæller i sin berømte Bog: „Adam Bede“ om en stakkels, ung Landsbypige, der bliver forført af

Godsejerens Søn, og som saa, ene og forladt, paa sin Vej til Faderen, der ikke aner, at hans Elskovshandel har haft Følger, føder sit Barn og i Fortvivlelse dræber det. Vel ynkes man over hende, men der er da ikke én, der tvivler om, at hun har begaaet den frygteligste Forbrydelse, og Straffen derfor var den Gang Hængning. I sidste Øjeblik benaadedes hun dog med Deportation paa Livstid. Nu tages der ganske anderledes let paa disse Ting. Der savnes i en uhyggelig Grad Respekt for Livet.

Fra et kristeligt Syn paa Livet kan vi umuligt godkende denne Betragtningssmaaede, der betragter det som en saare undskyldelig Ting at berøve et Foster eller et nyfødt Barn Livet. Gives der nogen større Selviskhed end den for sin egen Bekvemmeligheds Skyld at hindre et Menneskeliv i at blive til, saa at sige dræbe det i Fødslens Ærbødigheden for Menneskelivet kræver ogsaa Viljen til Barnet. Det er i alt Fald en forfærdelig Ulykke for et Barn, naar dets Fødsel imødeses med Uvilje, naar det undrages den Moderømhed, der skulde være Livets første Hilsen til det, og mørke Skygger af Synd og Sorg falder ind over det fra dets største Stund, og Nød og Død stirrer det i Møde. Hvor ofte er da ikke saadanne Børn blevet betragtede udelukkende fra det Synspunkt, at de er Samfundsbyrder. Thi saa er det jo, at det offentlige maa træde til, som det hedder, og saa var det jo i tidligere Tid saaledes, at disse ulykkelige smaa blev ført ind i de kummerligste Kaar. Di-

ckens, der i sine Romaner har taget saa mangen modig Kamp op mod sin Tids sociale Elendighed, har jo ogsaa Gang paa Gang bevæget vort Hjærte ved sin Skildring af Børnenes Nød. Vi behøver her kun at tænke paa Oliver Twist. De daværende Børnehjems og Kostskolers Elendighed var den, at de blev lagt paa det lavest mulige Plan; de var jo bestemt for den Slags Børn, som deres Forældre helst vilde af med, eller der, som f. Eks. Hittebørn, blev paanødt Samfundet, der ikke havde haft Bud efter disse byrdefulde Væsener, som man, da man jo dog ikke ligefrem kunde slaa dem ihjel, var nødt til at lade leve — men heller ikke mere. Der hvilede over disse Anstalter, saaledes som Dickens skildrer dem, den absolute Haabløshed. De Børn var ikke som andre Børn; det skulde de føle; de havde ikke Ret til nogen god Behandling eller sentimentale Hensyn og havde ikke den ringeste Udsigt til at bane sig Vej til blot nogenlunde taalelige Livsforhold, deres Fremtid laa hen i det sorteste Mørke. Men saaledes er det ikke mere. Det tør vi sige. Nu hviler der en anden Aand over Arbejdet med disse Børn Nu er Resterne af hin umenneskelige Betragtning og Behandling af Børnene, som vi læser om hos Dickens, i Færd med at forsvinde. Nu er vi da klare over, at Barnets Ret er den samme for alle Børns Vedkommende, enten de er født under gunstige eller ugunstige Betingelser, socialt set, nemlig Retten til at leve et menneskeværdigt Menneskeliv. Vi føler nu meget stærkere end før, at netop de socialt ugunstigst stillede Børn

har Krav paa saa meget større Hensyn, saa meget hjærteligere Ømhed. Det er denne Tanke, der skal besjæle dem, der vil tage en Gerning op ved et Børnehjælpsarbejde. Det er ikke et ringere Arbejde end at være Lærer for „pæne Folk“s Børn ved fine Skoler eller Opdragelsesanstalter. Det er tværtimod et større Arbejde, fordi det kræver langt mere af Lærerne; det følger af sig selv, da man hos disse Børn maa regne med langt ringere Forudsætninger end hos dem, der kommer fra et lyst Familieliv i gode Hjem. Det er jo her langt oftere end ved de almindelige Skoler og højere Opdragelsesanstalter kaotiske Sjæle, forskræmte Væsener eller ogsaa af Sorg og Modgang og ilde Behandling forhærdede Sind, som her samles, og som nu skulde løftes ud af Forladthedsfølelsen, faa deres Sjæleliv samlet og ordnet en Smule og faa Haardheden smeltet ud, saa deres lukkede, indestængte Sind lidt efter lidt aabnes og bliver i Stand til at modtage Livet, suge det ind og se med Lyst og Mod paa den Fremtid, der venter dem, naar de skal forlade Børnehjemmets Porte.

Man kan ikke med Held tage en Børnehjælpsgerning op, hvis man har et materialistisk Syn paa Tilværelsen. Thi saa kan man ikke have den absolute Respekt for Livet, som er nødvendig, hvis man ikke skal synke ned i Ligegyldighed og Haabløshed, naar man ser, hvor ringe Livet ofte er, hvor lidt Udsigt der er til, at Arbejdet kan bære Frugt. Har man virkelig et materialistisk Syn paa Livet, saa

maa man ofte sig til sig selv: der er ingen Mening i at arbejde med disse Børn, som dog ikke har mindste Udsigt til at komme nogenlunde vel gennem Livet. Var det ikke bedre, om mange af dem var døde i Moders Liv? Hvorfor dog slide og slæbe med disse Børn? Livet er jo dog ikke saa meget værd, naar det kommer til Stykket; det er jo ikke andet end en forfængelig Drøm, der sikkert vilde volde disse Børn mere Sorg end Glæde. Alt er Forfængelighed. Nu siger ganske vist vor kristne Salmist Kingo det samme, og han ledes ved denne Forfængelighed. Men han kan ogsaa kun komme igennem denne Lede ved at rejse sig i Trods mod den Forfængelighed, fordi han i sin kristne Tro er blevet velsignet med et helt andet og videre Syn, der sætter ham i Stand til at gøre sig fri af Forfængeligheden og styre sit Liv i en ny Retning, hvor hele denne Lede og Selvopgivelse afløses af Tro paa, at Livet kan lægges om og løftes op i en højere Orden, i Kraft af hvilken der bliver Mening i at holde Livet oppe for sig selv og andre. Vi ved godt, at dèr, hvor den materialistiske Aandsretning hersker, betegnes Religionen som Opium for Folket. Ja, hvis Religionen bruges til at holde et Folk nede i Uvidenhed og Trældom, saa er den ganske vist en forfærdelig Misbrug. Men saa er den heller ikke mere ægte og virkelig Religion. Religionens Nødvendighed overfor Materialismen ses netop deri, at Materialisme kan ikke fremkalde den nødvendige Respekt for Livet. Det allerførste Krav, et Folk kan stille, er dog

dette, at det maa leve. Men kun ud fra et kristeligt Synspunkt kommer det til at staa klart, at den første Lov da maa være den, at det aldrig maa ske, at Tyranner, der ikke selv tror paa Menneskelivets absolutte Højhed og Ret, lader Døden herske over Livet, fordi de selv ikke respekterer det som noget, der ikke paa nogen Maade tør antastes. Disse umenneskelige materialistiske Tyranners Ret til at antaste Livet, til, som vi ser det, at myrde baade det endnu ufødte, det svage og det, der vil sætte Livet højere Maal og give det en større Idealitet, end de finder passende, denne tyranniske Ret til at mishandle Livet, den er det, Religionen bestrider med en Kraft, som kun den besidder, fordi der i den knæles for en Magt, som den er overbevist om har Livet i sin Haand og kan frelse det fra alle de Magter, der vil ødelægge det.

Gudsbilledet og Synden med særligt Hensyn paa Barnet.

Der gives som bekendt mange forskellige Syn paa Opdragelsen. Der er dem, der mener, at Børnene skal opdrages aldeles uden Religion; de skal, som det sker i Sovjetrepublikken, opdrages til en materialistisk Livsanskuelse. Religionen skal udryddes af Menneskesjælene. Eller de skal, som Tilfældet nu synes at være i Tyskland, indpiskes i den ny Religion, det tysk-nordiske Hedenskab, der dog ogsaa

saa temmelig er indstillet paa det dennesidige, det jor-
diske. Opdragelsen er et Magtspørgsmaal, har man
sagt, og det er der jo noget om. Men derom skal
der ikke tales her. Jeg gaar her ud fra, at det er
kristne Opdragelseshjem, jeg har med at gøre,
d. v. s. Hjem, hvor Kristendommens Aand hviler
over det Liv, som dér leves, og den Gerning, som
dér øves. Og her gælder det jo ikke om at indtærpe
Børnene visse kristelige Lærdomme, saaledes som
det tit nok er blevet gjort, men om at bringe Tan-
ken om Gud nær til deres Hjærte, saa Gud faar en
Plads i deres barnlige Forestilling om Verden, den
Gud, der, som Jesus har lært os, er Kærlighed, den
Gud, som Paulus kalder Barmhjærtighedens og Trø-
stens Gud. Og særlig er der to Tanker, som det her
gælder om at forene, nemlig dels den, at Gud er Ska-
beren, som har den hele Verden i sin Haand, og
den, at Gud er den, der forbarmer sig over en syn-
dig og frafalden Verden, den, der vil overvinde
Synden og Synderens Modstand med sin hellige
Kærlighed.

Det har ofte været følt som en Vanskelighed at
forene disse to Tanker. Mange er blevet staaende
ved Skaberguden, og Gud bliver da overfor Men-
neskene den, der som et venligt Forsyn leder Men-
neskenes Vej gennem Verdens Labyrinth til det
Maal, han har bestemt dem til, ved at skabe udøde-
lige Sjæle. Men denne Forestilling synes ikke at
svare til Virkeligheden. Verden synes at være fuld
af Oprør og Trods, Menneskenes Børn, der skulde

være Guds Skabninger og ligne Gud, de hader og forfølger og myrder hinanden, og hvor er Gud under alt dette? Kan en saadan Verden virkelig tænkes at være skabt af Gud? Det viser sig, at Verden er en Syndens Verden, og derfor maa vi ty til den anden Tanke, som kun Jesus Kristus har ført ind i Verden, nemlig at Gud, den almægtige, hellige Skabergud, ogsaa er den, der magter en frafalden, en Syndens Verden og vil overvinde dens Trods med sin uendelige, langmodige Kærlighed. Skabertanken og Frelsertanken maa begge gøres levende for Barnets Sind, men mellem begge disse ligger Synden.

I den græsselige Udtalelse om Barnet, jeg anførte sidst, var Skabertanken og den dermed følgende Tanke om Gud som den, der leder og styrer alt, ganske forsvunden. Men Børnene skal mødes med begge Tanker. Vi kan ikke adskille dem saaledes, at Børnene først blot skulde høre noget om Gud som Skaber og styrende Forsyn; han maa straks møde dem, som saaledes som vi fra Evangelierne kender ham, som den, de kan gaa til som deres himmelske Fader. Vi maa aabne Barnet Udsigten til en Verden, over hvilken den Gud staar, som ikke blot har skabt det i sit Billede, d. v. s. skabt det til et Liv med sig, men som ogsaa vil være det nær med sin faderlige Omhu og Kærlighed, hvis det blot vil tage imod, hvad han saa gerne vil give.

De fleste af de Børn, der kommer paa Optagelses- og Børnehjem, har jo næppe, før de kom, haft nogen

idyllisk Børnetilværelse. De har levet under ulykkelige Forhold, under Tryk af mange Slags; de har vist ikke oplevet Verden som et Sted, hvor der er lykkeligt og godt at være, og hvor kærlige Magter værner om dets Vej; de har erfaret Tilværelsens Splittethed; de er ikke, naar de kommer, ubeskrevne Blade; deres Sjæleliv er forvirret, de har maaske allerede lært mangan daarlig Lektie; de er sagtens allerede i en uhyggelig Grad paa Kant med Livet, der ikke har syntes at have nogen rigtig Plads for dem. Det, vi møder, er nok ofte et Kaos af modstridende, desværre oftest mørktfarvede Følelser og Lidenskaber; den første Opgave skulde da synes at være den at bringe Orden i dette Kaos. Og det kan kun ske ved, at man søger at give dem en virkelig Indstilling til Livet, hjælpe dem til at finde den rette Stilling til Tilværelsen, en Stilling, som kan føre til en Samling af deres forvirrede Sjæleliv om enkelte store Tanker, saa de ligesom kan faa deres Sjæl i Orden og gaa Tilværelsen i Møde med Frimodighed og Haab. Meningen maa jo dog være den, at Børn skal gøres skikkede til at tage Livet op; dertil hører selvfølgelig ogsaa, at de oplæres i det, der rent teknisk dertil er gavnligt og nødvendigt. Den faste, regelmæssige Husorden med dens daglige ordnede Beskæftigelse har selvfølgelig ogsaa meget at sige i den Retning. Det skal der ikke her tales nærmere om. Men det, som det her gælder om: den store aandelige, ja religiøse Opgave, det er den at hjælpe Børnene til at tage Livet op med det rette Sind, at

give dem Mod og Lyst til at leve Livet, saaledes som Livet selv kræver det, at give dem det rette Livsmod, der kan bringe dem ud over de Vanskeligheder og Skuffelser, som sikkert ikke vil udeblive, derved at de er i Pagt med Livets inderste Grund. Ja dette, det allervigtigste, der kan adle og staalsætte Karakteren, det kan kun Religionen give dem. Og det er ud fra denne Overbevisning, at denne Side af Børnehjemmets Gerning maa tages op. Børnene skal frelses fra at blive ført ind i en materialistisk Livsanskuelse, saaledes som Sovjet-Republiken vil det. Kampen mod den materialistiske Uaand, derom skal alle Kræfter ved et kristeligt Børnehjem samle sig. Det, der skal præge det hele, det er den Forvisning, at vor Herre i det høje han lever.

Den moderne Psykologi har haft meget travlt med at studere det spæde Barn og er her kommet til højst mærkelige Resultater. Selv om nu det Børnearbejde, der her er Tale om, ikke har med det spæde Barn at gøre, saa maa der dog her gaas noget ind derpaa, da disse formentlige psykologiske Resultater efter mit Skøn kan virke ødelæggende ind paa Behandlingen af Børnehjemsbørnene. Jeg sigter naturligvis til den Freudske Psykologi og til Adlers saakaldte Individualpsykologi. I det første af disse Systemer udledes saa godt som det hele menneskelige Sjæleliv af det seksuelle; Fejldannelser paa dette Omraade har ofte afsat saakaldte Komplekser, der virker i høj Grad hæmmende ind paa Barnets Ud-

vikling, og det gælder da om at opspore og opløse disse Komplekser. Selvfølgelig maa det indrømmes, at den seksuelle Drift har en endogsaa saare stor Betydning, men man er jo unægtelig hidtil ikke vant til at regne med den før i Barnets Overgangstid, den saakaldte Pubertetstid, og det er vist ogsaa raadeligt at blive derved. Kvaksalveri paa dette om- taalelige Omraade kan sikkert have de uheldigste Følger. I den Adlerske Psykologi regnes der kun med to Grunddrifter: Magtbegæret og Fællesfølelsen, og den Forklaringsgrund, som i Psykoanalysen er eneraadende, synes her fuldstændig at forsvinde. Imidlertid maa Adlers Fremhævelse af Mindreværds- komplekset erkendes som utvivlsom rigtig og som noget, Børnehjælpsarbejdere sikkert maa have deres Opmærksomhed henvendt paa.

Hele Livet i Børnehjemmet skal da være præget af den Forvisning, at der er en Gud og Fader til, som hvælver sin Himmel over alle Menneskenes Børn og kalder dem alle til sin Faderfavn. Og jeg mener, at hele denne Grundindstilling skal gennemføres saaledes, at man derigennem bestemt tager Sigte paa at bekæmpe den Følelse hos Børnene, der ligger dem saa nær, at de, fordi de er sendt paa Børnehjem, derfor er ringere end andre Børn og kan behandles derefter. Dette føler Børnene instinktivt vilde være Uret mod dem, og finder de denne Fornemmelse af Mindreværd bekræftet i den Stilling, der indtages overfor dem, den Maade, de behandles paa, saa vil de være udsat for en dobbelt

Fare, nemlig enten at lammes i deres Tro paa Livet eller at forhærdes i Trods. Thi de føler, at en saadan Indstilling til dem og Behandling af dem er uretfærdig, og det er noget af det farligste, naar denne Følelse af Uret sætter sig fast hos dem. Børnene har en fin Sans for Ret og Uret, og de kræver fremfor alt Retfærdighed. Derfor gælder det om i den religiøse Undervisning at frembringe den Overbevisning hos dem, at selv om Mennesker kan være uretfærdige, saa er Gud dog retfærdig, og Børnene skal føle, at de, der paa Børnehjemmet har Magten over dem, deres Arbejdsledere og Opdragere, de er virkelig Tjenere for denne Guds Retfærdighed; de maa føle, at de behandles retfærdigt, at de alle mødes med den samme Kærlighed, og at Begunstigelser og Privilegier kendes ikke her. Og saa maa de kristelige Tanker fremhæves, som er skikkede til at vise dem dette, at de som Mennesker er ens stillede overfor Gud, at for ham er der ingen Forskel, han har givet dem alle Livet, og de skal alle høre ham til. Det første, der da her maa henvises til, er den store Tanke om Guds billedet. De skal forstaa, at de alle som Mennesker er skabt i Guds Billede.

Det forekommer mig, at denne Tanke om Guds billedet maa have en væsentlig Plads i Religionsundervisningen, ogsaa som Orienteringspunkt for Lærerne. Man har nylig hos en berømt Psykolog, nemlig Adler, haft Lejlighed til at se højst mærkelig Misforstaaelse af denne Tanke om Menneskets

Skabelse i Guds Billede. Han skriver nemlig saaledes i sin Bog: Menneskekundskab:

„Der gives endnu en Mængde Skoler, hvis Opdragelsesideal det er at gøre Mennesker lige med Gud. Tidligere var det Indbegrebet af al Religionsopdragelse. Vi kan kun med Gysen fastslaa, til hvilket Resultat det har ført, og vi forstaa, at vi nu maa se os om efter et mere bæredygtigt Ideal. Det er imidlertid forstaaeligt, at dette Hang har saa dybe Rødder i Mennesket. Bortset fra psykologiske Grunde spiller det ogsaa en stor Rolle, at en Mængde Mennesker omtrent øser deres første Viden om Menneskets Væsen fra de Ord i Biblen, der erklærer, at Mennesket er skabt i Guds Billede, hvad der efterlader betydningsfulde, ofte skæbnesvangre, Indtryk i Børnenes Sind. Biblen er naturligvis et herligt Værk, som det modne Menneske altid vil læse med Beundring. Vil man ogsaa lade Børnene lære det at kende, maa man i det mindste give dem en Kommentar, saa de lærer at begrænse sig og ikke tiltro sig alle mulige Trolddomskunster og kræve, at alle skal være dem underdanige, fordi de er smaa Billeder af Gud.“

Dette er jo fuldkommen skørt! Det kan trøstigt siges, at Tanken om Menneskets Skabelse i Guds Billede aldrig har kunnet føre nogen til den Slutning, at alle skal være ham underdanige. Thi det enkelte Barn lærer jo da ikke, at kun det er skabt i Guds Billede, men at alle Mennesker er det, og saa kan det da umulig deraf drage den Slutning, at det

skal herske over alle andre! Man tør vist nok formode, at Barnet er i Besiddelse af lidt mere sund Fornuft, end Adler her har vist sig at raade over. Tværtimod gør jo netop denne Lære alle Mennesker lige og forbyder paa det mest indtrængende og paa en netop for Barnet forstaaelig Maade, at det ene Menneske skulde føle sig ophøjet over de andre: for Gud er alle lige. Vi er alle Kongebørn, skønt fattige og ringe. Der kan sikkert ikke tænkes nogen større og taabeligere Forvrængning af den store og grundlæggende Tanke om Menneskets Skabelse i Guds Billede. Forestillingen om Gudsbilledet skal udsige to Ting, dels en væsentlig Forskel og dels en væsentlig Lighed. Den skal udsige en væsentlig Forskel, nemlig den, at Mennesket, modsat alle andre Væsener, er bestemt til at have med Gud at gøre, og den skal udsige en væsentlig Lighed, nemlig den, at Menneskets hermed udtalte Bestemmelse er givet med selve dette at være Menneske, er derfor ens for alle, saa hvormegen Forskel der end kan være i ydre Kaar eller i sjælelig Udrustning (begavede eller ubegavede), saa er de her stillet aldeles ens. Ingen er udelukket, alle er med.

Men nu er det vigtigt at fastholde, at denne i Gudsbilledet liggende fælles Bestemmelse er ikke ophævet derved, at Barnet fødes ind i en syndig Verden, som det altsaa selv fra sin Fødsel tilhører og øjensynlig bærer Mærker af. Det er der jo mange, der har ment (jfr. hint Citat S. 122). Man har opfattet Læren om Menneskets Syndefald saaledes, at derved er Menne-

skets oprindelige Guds billedlighed blevet aldeles ud-slettet. Denne Paastand strider imidlertid baade mod det ny Testamente og mod Erfaringen. Vi har set, at der i det ny Testamente regnes med Barnet som det, hvis Fødsel maa bringe Glæde, og som Jesus kan prise for dets Enfold og Uskyld. Og Erfaringen viser da ogsaa, at Barnet ikke fødes som et Dyr, men udrustet med de højere Evner, der sætter det i Stand til at være modtageligt for Guds Riges Tale om Guds hellige Kærlighed i Kristus Jesus. At disse Evner er til Stede (jeg tænker saaledes paa Tanken og Ordet) kan ingen nægte, og i denne medskabte Modtagelighed ligger netop Guds billedet.

Men dette, at vi maa fastholde den Grundsandhed, at Mennesket, som det fødes, er skabt i Guds Billede, det betyder nu aldeles ikke, at vi skulde betragte Barnet paa Rousseaus Vis som et af Naturen fuldkomment Væsen, der i sig kun rummer gode Anlæg. Vi maa forene de to Tanker: Tanken om Barnets Uskyld og Tanken om Synden. Denne sidste Tanke skal vi nu gaa ind paa. Barnet fødes ind i en syndig Verden; det er fra sin Fødsel af stemplet med det Mærke, at det tilhører en syndig Slægt. Betingelsen for at blive Menneske er dette at fødes under Syndens Kaar; Menneskelivet er som saadant i sin Grund præget af dette, at det i sig har en uudryddelig Sammenhæng med det onde. Men hvorledes kan det forenes med, at vi dog maa tale om Barnets Enfold og Uskyld? Ja, det er dog ikke saa svært at forstaa. Det ligger i Barnets fuldkomne Hjælpeløshed og deri,

at det endnu ikke har overtaget Ansvaret for de Syndens Muligheder, det fra sin Fødsel bærer i sig, i sit Kød, som Paulus vilde sige. Barnet tilhører en syndig Verden; det er den anden Hovedsætning ved Siden af den, at det er skabt i Guds Billede. Vi maa da regne med, at Synden nok skal komme frem i Barnet; kun maa vi ikke betragte det som et Djævelens Barn; det hører som Guds Skabning Gud til, og Opgaven bliver da, kristeligt set, at gøre, hvad vi formaar, for at Guds Bestemmelse med Barnet virkelig kan blive fuldbyrdet.

Og her gælder det da om at gøre sig den Sætning klar, at Synden er ikke noget for Barnet ubekendt Begreb. Det er ikke blot en dogmatisk Paastand, at Barnet har en Samvittighed, i Følge hvilken det ved sig bundet til det gode, men det er en Erfaringssætning, der altsaa bekræfter, at Paastanden om Guds-billedet ikke er en løs Paastand, et virkelighedsfjernt Dogme, men hører til den Virkelighed, vi faktisk forefinder. Thi alt det, der endnu binder Barnet til det gode, maa da være noget, der hører den medskabte Guds-billedlighed til. Og nu er det en given Ting, at Barnet meget tidligt gør Erfaringer, der aabner dets Øjne for, hvad Synd er, og for, at det selv er en Synder, Erfaringer, der paa en mærkelig Maade viser, hvor tidlig den moralske Bevidsthed er fremme. Herom ved jeg Besked af egen Erfaring, og det er jeg sikkert ikke ene om. Jeg tænkte, at hvad jeg nu har at fortælle fra min egen Barndom, vil genkalde tilsvarende Minder hos Dem alle.

Det første Minde, jeg vil fortælle, knytter sig til en meget tidlig Oplevelse. Det staar nemlig i Forbindelse med en lille Have, som hørte til mine Forældres første Lejlighed i Rønne. I denne Have, der endnu staar ret klar for min Erindring, genoplevede jeg, kan jeg gerne sige, den bibelske Beretning om Syndefaldet. Der var nemlig i Haven et Espalier-Æbletræ, og det bar det Aar, da Fortællingen foregaar, kun et eneste Æble. Naturligvis var dette Æble da særlig dyrebart, og det blev strengt forbudt os Børn saa meget som bare at røre ved det Æble. Men netop dette strenge Forbud omgav dette Æble med en mystisk dragende Magt. Vi kunde sidde og se paa dette Æble, Havens hemmelighedsfulde urørlige Helligdom, og saa skete det naturligvis en skønne Dag, at vi alligevel rørte ved det — det kunde jo da aldrig skade blot at røre ved det, og vi var jo alene, der var ingen, der saa det — og saa rørte jeg da ved det og rørte tilsidst saa stærkt ved det, at det faldt til Jorden. Den Skræk, der da betog mig, har gravet dette Billede saa dybt ind i min Erindring, at jeg aldrig har glemt det. Hvad der fulgte paa, husker jeg ikke det mindste om. Hvori Straffen bestod, om vi overhovedet fik nogen Straf, det mindes jeg ikke, men selve Scenen var mig uforglemmelig. Det var jo bogstavelig Syndefaldets Historie om igen, og denne Forbindelse med den bibelske Fortælling om Syndefaldet har maaske nok bidraget til yderligere at befæste Mindet i min Sjæl. Biblens Syndefaldsberetning fik derved for mig et stærkt Præg af Virkelig-

hed: saadan kunde Synden altsaa opleves den Dag i Dag. Talen om Synden fik dermed i min tidligste Barndom (mer end 4—5 Aar kan jeg ikke have været) et uudsletteligt Virkelighedspræg over sig, og saaledes har dette Barndomsindtryk uden Tvivl for mig haft en blivende Betydning.

Morsomt nok stammer fra den samme Have, altsaa meget tidligt, et andet Barndomsindtryk, og Mindet er saa stærkt, at jeg ser hele Scenen levende for mig. I Naboens Have stod der et Æbletræ, som med nogle af sine Grene hældede ud over vor Have, og en skønne Dag ser jeg til min store Forbavselse, for ikke at sige Skræk, min Mor, bevæbnet med en lang Stang, pillede Æbler ned, der hang ind over vor Have. Ja, men det var jo Tyveri; det var jo ikke vore Æbler, det var da Naboens; tænk, at min egen Mor kunde stjæle og det ved højlys Dag! Jeg maa have skreget op i den Anledning, for jeg kan godt mindes, at Mor kom og forklarede mig, at de Æbler, der hang ind til os, det var nu alligevel vores, men jeg følte mig dog ikke helt sikker paa, om det nu ogsaa forholdt sig ganske rigtigt, og i alt Fald havde det første Indtryk været saa stærkt, at hele Sceneriet er uudslukkeligt indgravet i min Erindring.

Selvfølgelig gemmer hvert Menneske mangfoldige Barndomsindtryk af den forskelligste Art, men mig er det i alt Fald gaaet saaledes, at de Indtryk, som knytter sig til det barnlige Samvittighedsliv, staar stærkest for mig. Jeg ser saaledes endnu aldeles tydeligt for mig et andet Billede. Det hører ogsaa til

min allerførste Barndomstid, thi det er ogsaa knyttet til vor første Lejlighed. Paa den anden Side af Gaden laa der en Have, og der stod et mægtigt Valnøddetræ, hvis Grene hang ud over Gærdet. Saa skulde Valnødderne høstes, og jeg ser endnu for mig Gaden bestrøet med Valnødblade og hist og her Valnødder i deres grønlig-brune Hylstre. Ja, hvad der saaledes ligger paa Jorden, maa man vel nok tage, tænkte jeg mod min bedre Samvittighed, og jeg dristede mig da til at snuppe nogle faa Valnødder og gik saa ind med dem. Saa blev jeg jo spurgt, hvordan jeg havde faaet dem, og jeg løj og sagde, at man havde givet mig dem, altsaa føjede jeg en Synd til en anden, Løgn til Tyveri, og fik saaledes en Fornemmelse af Sammenhængen i Synden. Naa, min Usandhed blev taget for gode Varer, men jeg tvivler ikke om, at naar Scenen blev gravet saa dybt ind i min Erindring, saa skyldes det dette moralske — eller rettere umoralske Efterspil. Jeg fik jo den stærke Fornemmelse, at jeg havde forbrudt mig; det var ikke, som det skulde være.

Jeg kommer saa tilsidst til en Oplevelse, som jeg selv synes er ganske ejendommelig, og som med en ganske særlig Tydelighed og Kraft staar indpræget i min Erindring. Den stammer ogsaa fra en tidlig Tid, thi jeg var den Gang endnu ikke kommet i Pogeskolen. Inden jeg kom saa vidt, gik jeg lidt i Skole hos min Bedstemor; den Dame, hun boede til Leje hos, havde et Udsalg af forskellige Ting, deriblandt nogle Peberkager, det var nogle digre, bløde Hon-

ningkager, som solgtes for den billige Pris af en Skilling Stykket. Jeg havde anskaffet mig en saadan Honningkage og begiver mig med den paa Hjemvejen henimod Storetorv, og da jeg nærmer mig Torvet, saa ser jeg en af mine Kammerater komme hen imod mig. Hurtig slaar den Tanke ned i mig: hvis du nu ikke er færdig med Honningkagen, naar du møder ham, saa er du nødt til at tilbyde ham en Bid af den; du maa derfor hellere skynde dig at spise den hele straks! Som sagt saa gjort, jeg stoppede den i mig med fabelagtig Hurtighed, og det lykkedes. Men saa gik det dog med det samme op for mig, at jeg her havde gjort mig skyldig i en uhyre Gemenhed, forsyndet mig mod alle Love for godt Kammeratskab. Saa slet kunde jeg altsaa være; jeg skammede mig dybt over mig selv. Jeg tror, at denne Oplevelse havde en gennemgribende Betydning for mig. Jeg tror virkelig, at der blev præget i mig dette, at saadan k a n man ikke gøre. Der var jo her ikke Tale om Frygt for Straf, men kun om Skamfølelse. Oplevelsen var altsaa rent moralsk. Jeg tror, at den Oplevelse hjalp mig til senere i Livet at blive en bedre Kammerat, mindre selvisk, end jeg maaske ellers havde været. Alle disse Oplevelser, og navnlig den sidste, viser, at der i Barnet tidlig er en moralsk Bevidsthed til Stede, som knytter sig til bestemte Oplevelser, og man kan derfor rolig gaa ud fra, at der i alle Børn findes en Erfaringsbevidsthed om Synd, der kan danne en Tilknytning for Evangeliets Tale om Synden. Men for at denne Tale om Synden kan faa den

rette Virkelighedskarakter for Børnene, maa vi voksne selv have en levende Forestilling om, hvad Synd er. Vi maa se at forstaa og faa Børnene til at forstaa, at Synd er nu ikke blot disse enkelte sporadiske Forseelser, disse Overtrædelser af Forbud, som ganske vist, hvis de bliver bekendt, vil udsætte en for de menneskelige Autoriteters Straf, men som saa ogsaa er sonet, naar denne Straf er lidt eller Forseelsen paa anden Maade er blevet skaffet ud af Verden. Der er her et Dobbeltforhold med Hensyn til Synden, som let forvirrer Forstaaelsen. Det er dette, at Menneskelivet har ligesom to Sider: det ene vender udad mod andre Mennesker og betegner det enkelte Menneskes sociale Plads, det andet vender indad mod Menneskets eget Selv og dets dybe Grund. Jeg tror, at det for en Børnelærer er nødvendigt for hans Arbejde, at han tænker dette Forhold igennem.

Det kan virke forvirrende paa Barnet og den ganske unge, at den, der skal tale til dem om, at Mennesket er en Synder for Gud og derfor, som Paulus siger, fattes Ære for Gud, alligevel i høj Grad gør Krav paa at gælde for et hæderligt Menneske i Verdens Øjne, og paa ingen Maade vilde finde sig i, at nogen antastede hans borgerlige Ære. Kan det, at man her i Verden maa hævde sit „gode Navn og Rygte“ forenes med, at man dog er og maa erkende sig som en Synder for Gud? Ja, her maa Øjet aabnes for, at den ydre Hæderlighed vel er en Betingelse for at komme nogenlunde vel igennem Verden, men at den dog væsentlig kun bestaar i andre Menneskers

Mening om mig, og da disse Mennesker er syndige Mennesker som jeg selv, saa betyder hele denne ydre, borgerlige Hæderlighed intet, naar mit Liv skal maales med den Maalestok, som min Samvittighed kræver anvendt. Thi den borgerlige Hæderlighed kan, selv om den ikke, hvad ikke sjælden er Tilfældet, blot er et Dække over højst uhæderlige Foretagender, godt være forenet med et i mange Henseender, idealt set, forkasteligt Liv, altsaa med Synd, der, naar jeg ærlig maaler mig med Samvittighedens Maalestok, fordømmer mig. Alligevel er det endnu uklart: hvad er det for en Synd, der fordømmer mig, og hvorfor er den Synd mod Gud? Og her tror jeg, vi finder den rette, naturlige og ogsaa for Børn forstaaelige Vej, naar vi siger, at Synd er alt det, der ødelægger Livet, og at den er Synd mod Gud, fordi Gud er Livets Gud.

Man kunde jo ogsaa sige, at Synd er Overtrædelse af Guds Lov, og derfor er den Synd mod Gud, der har givet Loven og kræver den overholdt; det er jo rigtig nok, men saa man atter spørge: hvad er saa Guds Lov? Vi stilles jo overfor saa mange Bud og Forbud, og naar er disse blot menneskelige Bud, og naar er det Guds? Og i det hele kan vi dog ikke nøjes med at betragte Livet som en Opfyldelse af Love; Kristendommen er ikke Lov, men Evangelium. Vi kommer da langt dybere ind, og det hele bliver mere klart og kendt, naar Barnet stilles Ansigt til Ansigt med dette, at Mennesker kan ødelægge saavel deres eget som andres Liv. De kan godt

forstaa, at det, det først og fremmest gælder om, er, at vi kommer til at leve Livet, og Samvittigheden siger os da umiddelbart, at vi da maa leve det, som det bør leves: Livet har sin indre Lov, som gaar ud paa dette, at hvad et Menneske saar, det skal han og høste; intet Menneske kan uden at ødelægge noget løbe udenom sit Ansvar. Vi har kun det ene Liv. Det er en meget alvorlig Ting, om det forspildes. Og det forspildes ikke ved Ulykker, som vi ikke selv er Herre over. Men det forspildes af os selv, hvis vi ødelægger os med at hengive os til Laster eller ogsaa ved at lade udvortes Ting, den rene „Tidsfordriv“, Luksus, Overfladevæsen, tage hele vor Interesse, saa vi kun lever for os selv. Det er Synd at ødelægge Livet, og da Livet ikke er vort eget, men givet os af den Magt, der raader for Tilværelsen, saa er det ogsaa en Forsyndelse mod denne Magt, altsaa Synd mod Gud. Derfor er det rimeligt, at han kræver os til Regnskab, jfr. Lignelsen om de betroede Talenter. Det er det, som det gælder om efterhaanden at faa de smaa til selv at forstaa, og det kan kun ske ved, at de selv i deres Barneliv oplever noget af den Skræk og den Skam, som vaagner hos dem, naar de bliver sig bevidst, at de har syndet. Saa kan de begynde at forstaa lidt af den Sammenhæng, der er i Livet, at hvad et Menneske saar, det skal han og høste: noget af det Per Gynt oplevede, da det gik op for ham, at han havde sjusket sit Liv bort: O, Alvor, og aldrig kan det leves om, o, Angest, her var mit Kejsersdom.

Evangeliet og Barnet.

Naar vi skal gøre os rede for Indholdet af vor Kristendom, saa er der særlig to Ord, som det gælder om at forstaa og bringe i den rette Forbindelse, og det er Lov og Evangelium, med mere abstrakte Udtryk: Moral og Religion. I det lille Barns Tilværelse er de ligesom smeltet sammen. Det er for lille og uudviklet til, at der endnu kan være Tale om personligt Ansvar, men saa kan Ordet Lov heller ikke anvendes paa det, thi overfor en Lov føler vi os først stillede, naar det bliver os bevidst, at vi ved at overtræde den paadrager os et Ansvar. For det lille Barn eksisterer der kun eet, nemlig selve det at leve, og Loven bliver her ikke en absolut Fordring, men kun et pædagogisk Middel til at lære det at vogte sig for det, der vil skade dets Liv. Vi ser altsaa, at af de to Begreber: Livet og Loven, er fra først af Livet det overordnede; dermed begyndes der, og først eftersom Livet udvikler sig, træder Loven efterhaanden frem, først i Form af fornuftige, vejledende Anvisninger, og efterhaanden ogsaa som moralske Krav, der henvender sig til Samvittigheden. Selve det at leve er jo ingen Pligt; Pligt er ikke det rette Ord her. Vi føler Livet som en Gave, noget, vi har faaet; og det er en selvfølgelig Ting, at vi bevarer det; derfor gyser vi ogsaa umiddelbart tilbage for Tanken om at tage andres Liv; og af denne Grundfølelse vokser alt det ud, der efterhaanden bliver os klart som Pligt og vækker vor Samvittighed til Live. Thi

vort Liv skal ikke blot leves; det skal ogsaa leves ret. Og saasnart vi bliver os det bevidst, saa er vi inde paa alt det, vi betegner som det moralske Omraade. Allerede deraf følger, at lige saa vel som Livet i Forhold til Loven er det overordnede Begreb, der i sig indeholder Loven, saaledes forholder det sig ogsaa, naar det gælder Kristendommens Budskab. Loven og Evangeliet maa ikke opfattes saaledes, at Loven skilles ud fra Evangeliet som noget, der skal opfyldes, før der kan være Tale om at modtage Evangeliet; men vi skal se saaledes paa Sagen, at Loven er indeholdt i Evangeliet, saa naar vi modtager Evangeliet og lever med det, saa viser det sig, at det indeholder Krav, som vi ikke kan komme udenom, hvis vi virkelig vil leve det nye Liv, som Evangeliet forkynder og Gud skænker. Loven bliver saaledes Livets egen Lov, ikke en Lov, der først maa opfyldes, inden vi overhovedet faar Adgang til Livet. Det er med det nye Liv som med det fysiske Liv: vi faar det som en Gave, og vi maa sige med Paulus: hvad har du overhovedet, som du ikke har faaet.

Det er denne Grundforstaaelse af Evangeliet, som har ført Menigheden til Barnedaaben. Og det første, vi maa fremhæve, naar vi skal tale om Evangeliet og Barnet, er da nødvendigvis dette, at vi har med bandedøbte Børn at gøre. Intet kan stærkere end Barnedaaben sige os dette, at det er med det evige Liv som med det fysiske Liv: det gives som en fuld og fri, ubetinget Gave. At Anvendelsen af Barnedaaben er i Herrens Aand, kan der saaledes ikke

tvivles om; og at den for Menigheden, der gennem Barnedaaben har modtaget de smaa i sin Livskreds, betegner en Forpligtelse til at værne om denne de barnedøbtes Gave, følger af sig selv. Jeg skal da blot minde om, at denne Menighedens Forpligtelse overfor de barnedøbte med særlig stor Kraft i den sidste Tid er blevet gjort gældende af Dr. Kier-Petersen i hans Bog: „Daaben og Barnet“, hvor der med Rette er peget paa Menighedens Ansvar overfor Børnene i, for at sige det kort, Børnehvealderen, Tiden mellem den spæde Alder og Skolealderen, hvor Menigheden tager sig alt for lidt af Barnet. Dette skal jeg dog ikke komme nærmere ind paa her, da jeg nærmest holder mig til den Opgave, som tilfalder Børnehjemmene, hvor Børnene vel i Reglen ikke er under 7—8 Aar, naar de kommer der. Men jeg tænker her særlig paa den Hjælp, som der ligger i Barnedaaben, naar det gælder om at hjælpe Barnet til at forstaa, hvad Kristendom er; at den er dette, at Gud ikke forlanger, at vi først skal komme til ham, men at Forholdet tværtimod er det, at han kommer først til os. Saadan er det med Gud: Længe før vi ved det, er han paa Vej til os. Han elsker os. Han vil, at vi gennem det Liv, han har skænket os, skal naa hjem til ham, og derfor begynder han med, som det hedder i Ny Testamente, at „besegle os“, at indvi os til sig, og det er altsaa Kristendom, at Gud giver, og vi modtager. Deri bestaar Guds Naade, at han begynder den gode Gerning i os, som han vil fuldføre indtil Kristi Dag. Det er ikke saa, at du først skal købe dig hans

Godvilje ved at trælle under Loven og saaledes faa Krav paa ham, nej, det er Gud, der giver, og mig, der tager imod. Det er derom, Evangeliet handler, og det er dette Budskab, vi skal fatte Tillid til, saa vi tror det og bøjer os for det som den store, alt afgørende Sandhed. Kun da kan vi sige: Gud alene Æren. Gud er ikke en Købmand, man kan handle med og prutte med og købe sig løs fra; det er netop heri, at al Ugudelighed inderst inde bestaar. Men Gud er den, der har den hele Verden og da ogsaa vort lille Liv i sin Haand; det vilde være en Haan mod hans Majestæt at handle med ham; han kunde jo gøre med os, hvad han vilde; men Evangeliet gaar da netop ud paa dette, at han ikke blot har skabt os, men har skabt os til sig, og det har han i Daaben sagt til hver enkelt, saa det kun gælder om at tro derpaa, naar den Tid kommer, da Barnet selv skal tage Livet op og vandre i Jesu Spor.

Saa gælder det da om at føre Barnet ind paa Troens Vej. Den store Grundsætning, der her bliver den grundlæggende, er Sætningen om Troen. Kristendom er Tro paa Gud og intet andet. Hvad det da gælder om, er at overvinde Barnets Mistro. Men inden jeg gaar nærmere ind paa det, vil det være nødvendigt at klare den Hovedsag nærmere for os, at det i Kristendommen drejer sig om Tro. Børnene kan nemlig let komme ud for det, som hændte mig, da jeg gik i Skole, nemlig at en Lærer satte hele sin Myndighed som Lærer ind paa dette at indtærpe den Sætning: Du skal ikke tro; du skal vide! Dermed

var der kastet en stor Tvivl ind i min Sjæl. Thi det forstod jeg godt, at i alle de andre Skoletimer gik det udelukkende ud paa at bibringe os Kundskaber om Ting, der kunde bevises, altsaa vides, og fastslaa Kendsgerninger og hvad man med tvingende Logik kunde slutte ud fra disse Kendsgerninger, medens vi i Religionstimerne beskæftigede os med noget, der skulde „tros“, noget, som man netop ikke kunde levere noget tvingende Bevis for. Og ingen lærte os ret, hvad det er at tro. Faar man ikke dette klareret, saa fyldes man, mere eller mindre bevidst, med Mistro overfor det, som det i Religionstimerne drejer sig om. Thi naar vi ellers altid skal oplæres i det, man med Sikkerhed kan vide, fordi man kan bevise det, hvorfor skal vi saa i Religionstimerne lære at tro paa noget, som ikke kan bevises? Selv om Barnet ikke ræsonnerer saa bevidst, som jeg gør det her, saa føler det dog mere eller mindre klart, at det i Religionens Verden er paa usikker Grund, som om det her gjaldt at holde noget for Sandhed, der ikke kan vides, eller, som maaske endog strider mod det, vi ellers ved.

Senere, langt senere, kom jeg til Klarhed over den store Grundfejl i denne Opstilling. Det gik op for mig, at Livet, enten vi nu synes om det eller ej, er saadan indrettet, at det slet ikke kan leves, hvis vi vil begrænse os til det, vi med Sikkerhed kan vide. Det er kun lidt, vi ved, og det er ikke det vigtigste. Store Aander har sukket over, at det, som vi synes er allervigtigst for os her i Livet at vide, det kan vi

netop aldrig vide. Thi Kundskaber om Kendsgerninger er noget rent ydre, men Livet rummer Dybder, som vi ikke kan maale med nogen ydre Alen. I Personlighedens Verden kommer det overalt ikke i første Række an paa Viden, men netop paa Tro. Den personlige Akt, vi kalder Hengivelse, rummer altid et Spring udover det, som kan vides og bevises. Og hvad der bevæger mig til dette Spring, er altid en Tro paa, at det er rigtigt, selv om jeg ikke kan bevise det. Alle de personlige Forhold, hvori det personlige Liv bestaar, er ikke Vidensforhold, men Trosforhold. Tag f. Eks. Venskabsforholdet. Jeg kan aldrig med udvortes Vished vide, om nu ogsaa dette Menneske, som jeg vil knytte mig til i Tillid og Hengivenhed, er mit Venskab værd, men dog slutter jeg min Pagt med ham, fordi jeg, skønt jeg ikke kan ligefrem bevise det, tror paa ham. Og saadan er det ogsaa med Kærlighedsforholdet mellem Mand og Kvinde; der kan aldrig bevises noget her. Hvis jeg virkelig først vilde have Beviser for, at den dybe, inderlige Sympati, der binder mit Hjerte til et andet Menneske, virkelig bliver besvaret af den, jeg elsker, saa kom jeg aldrig til at gøre det afgørende Skridt. For bevises kan sligt overhovedet ikke. Begynder jeg først at søge efter Beviser, saa betyder det, at min Tillid til vedkommende Menneske er svækket, og at Forholdet altsaa er i Opløsning. Nej, jeg maa tro paa den, jeg elsker. Og saa maa jeg gøre Springet over den manglende Viden. Og jeg gør det i Kraft af en stærkere Forvisning og en ganske anden Slags

Forvisning end den, nogen Viden kan give. Er jeg begyndt at nære Mistro til min Ven eller min elskede, saa vil jeg kun forgæves søge at komme ud af den, hvis jeg giver mig til at søge Beviser for eller imod. Jeg kommer her altid til at tænke paa det Forhold, som Jonas Lie i sin Bog „Naar Jærntæppet falder“ skildrer mellem et Ægtepar, hvor Manden har givet Rum for en Mistanke mod sin Hustru, som efterhaanden forgifter hele hans Liv. Lige fremme Beviser har han ganske vist ikke, og hans Mistanke er i Virkeligheden ganske ubegrundet, men han kan heller ikke modbevise sin Mistanke. Han søger en Vished baseret paa Viden; men det er netop det, der er saa aldeles umuligt. Han kan her ingen Vegne komme. Han kan ikke spørge hende selv, thi hvor kan han vide, om hun taler Sandhed? Her gælder det Tro og kun Tro. Kærlighed mellem Mennesker lever kun, naar de tror paa hinanden. Den kan kun ødelægges, hvis en Kendsgerning viser, at Forholdet er brudt. Og Mistanken kan kun ophæves, hvis en Kendsgerning viser, at Mistanken er ugrundet. Aa, men det er meget svært at komme paa ret Køl, naar først Mistanke er vakt. Her lykkes det derved, at de to Mennesker kommer i en saadan Situation, at Livet selv gennem den Erfaring, det bringer, viser den tvivlende, at hans Mistro savnede enhver Grund, at den kun var en sygelig Indbildning. Det viser sig, da det ser ud til, at Skibet gaa under, at hun ikke vil frelses uden ham, hun vil hellere dø med ham end leve uden ham. Det er Beviset. Men det er unægtelig

ogsaa et Bevis, som ingen Viden kunde fremskaffe, men kun Livet selv bringe. Ja, det er Livet, der maa virke Troen, naar det bringer de store Værdier nær til Mennesker paa en saadan Maade, at Talen om dem kan blive, som Apostlen siger, en troværdig Tale, vel værd at annammes.

Vi er alle saaledes stillede, at vi til syvende og sidst maa kaste os ud i Livets Strøm i Haabet om, at der er nogle faste Holdepunkter, som vil holde os oppe. Og det er dette Grundsyn, som maa lede dem, der her vil være Barnets Vejledere. Nu er Børnene i et Børnehjem jo ikke væsentlig forskellige fra andre Børn. Og dog er der en ikke ringe Forskel til Stede, men den ligger i den særlige Stilling, som Børnene her indtager. Børnehjemmet er ikke et Hjem, hvor en naturlig Kærlighed værner om og vejleder Børnene; det er heller ikke blot en Skole, der dog altid maa overlade det væsentlige i Børnenes Behandling til Hjemmet. Det er et Sted, der overfor Børnene baade har Hjemmets og Skolens Pligter. Og saa er der den store Forskel, at de Børn, der kommer her, for en stor Del har en saadan Fortid, at de kommer med bitre Erfaringer, der maaske allerede har fyldt deres smaa Sjæle med Mistro, Mistillid overfor Mennesker, Mistillid overfor Livet, Tvivl om, at Livet virkelig ogsaa har noget at bringe dem. Men at faa Børn, der er fyldt med en saadan Mistillid, over i Troens Verden, det er en vanskelig Sag, og derfor er det saa vigtigt, at den gribes an paa rette Maade.

Det er da min Mening, saa vidt jeg kan overse Si-

tuationen, at det ikke vilde nytte meget at se den fornemste Opgave i selve den skolemæssige Religionsundervisning. Hvor meget en saadan skolemæssig Behandling af Religionen overhovedet nytter, er vist meget tvivlsomt. Det fører let til, at Religionen kommer til at staa for Børnene som en, maaske endda kedsommelig, Skolesag og ikke som en Hjertesag. Jeg mener dog ikke, at Børnene ikke skulde ligefrem lære noget her, men jeg tror kun, at der først tiltrænges noget ganske andet. Det allervigtigste og det, der først og fremmest skal lægges Vægt paa, er dette, at der vokser en rent menneskelig Tro og Tillid frem i Barnets Sind. De skal ganske simpelt lære at stole paa Mennesker, paa dem, der her paa Børnehjemmet er dem i Forældres Sted og udøver Myndighed over dem. De skal efterhaanden frigøres fra den Mistro til deres Omgivelser, som har sat sig fast hos i alt Fald mange af dem. De skal faa den Fornemmelse, at der — tiltrods for deres tidligere Erfaringer — dog er noget, de kan stole paa. Hvis det er rigtigt, hvad jeg før prøvede paa at vise, at det er Trosforhold, som udgør Livets væsentlige Betingelser og Indhold, saa er det jo aldeles givet, at det er denne Trosevne, der først og fremmest maa udvikles hos dem. Og derigennem skal de ogsaa lære, at de aldrig bliver lykkelige her i Verden, hvis de ikke selv er til at stole paa. Det er en aldeles uomgængelig Livets Lov, at hvis man er upaalidelig, saa ender det med, at Livet vrager en. Livet kan ikke bruge upaalidelige Mennesker. Det skal blive dem klart, at selv om de

en enkelt Gang i en snæver Vending kan slippe ud af en Knibe ved at stikke en Løgn, saa gaar det dog ikke i Længden, og man bliver selv ringere derved. Og for hver Gang, det tilsyneladende lykkes, bliver man dog stadig mere uskikket til at tage Livet op, for, som jeg en Gang har udtrykt det, Livet er ikke en blød, slimet Ting, som man kan gøre med, hvad man vil, men der er i Livet en fast, ubrydelig Sammenhæng, som trods alle Udflugter og alle Forsøg paa at slippe billigt fra det, til syvende og sidst dog gør sig gældende, saa man ikke undgaar at gøre den bitre Erfaring, at hvad et Menneske saar, skal han og høste. Det maa da, synes jeg, være det første Skridt i Religionsundervisningen at aabne Børnenes Øjne for Sammenhængen i Livet og for Nødvendigheden af, at man er til at stole paa. Gud er en trofast Gud, der holder sine Løfter. Og her er der da en klar og aaben Vej til at lære Børnene noget om Gud, Livets Gud. Nemlig dette, at han er altid til at stole paa. Gud er en trofast Gud, der holder sine Løfter, men som paa den anden Side heller ikke kan kendes ved dem, der selv ikke vil beflitte sig paa at være trofaste, være til at stole paa. Og det vil dog nok nogle Børn forstaa, ikke blot med Hovedet, men ogsaa med Hjærtet, at selv om nogle Mennesker kan skuffe og vise sig at være upaalidelige og svigter den Tro og Tillid, vi er forpligtede til at møde hinanden med, saa er der dog eet Sted, hvor Trofastheden aldrig svigter. Og det er Gud, Livets Skaber og Herre. Han kan ganske vist ikke lade dig slippe for de bitre

Følger, hvis du er troløs mod Livet og dermed troløs mod ham, der gav dig Livet, men der er hos ham altid en aaben Dør for den, der erkender det og derfor søger ogsaa at faa sit Liv i Orden ved at vende tilbage til Trofasthedens Vej. Han tog dig til sig i sin Daab, han lærte dig dér Troens Vej, han begyndte dér sin gode Gerning i dig, han lovede, at han vilde være din Gud og Frelser, og han holder altid sine Løfter, og — det er det forunderlige — selv om Mennesker er utro, saa bliver han dog tro, thi han kan ikke fornægte sig selv.

Og saa vil jeg sige, at dette, at den kristne Tro faar en Plads i Børnehjemmets faste Ordning, det tror jeg, har meget at sige. Jeg tænker ikke paa lange Andagter, som man vistnok i tidligere Tider plagede Børnene med; saadan skal det ikke være. Det skal være dette at begynde Dagen med en frisk Opsang til ham, der lader en ny Morgen gry for os og under os endnu en Dag at leve i. Derigennem lærer Børnene at forstaa, selv om de sagtens ikke tænker dybere over det — at Livet hører Herren til. Det er langt mindre dette, at de rette Tanker om Gud indprentes Børnene, men langt mere det, at der kommer Fasthed og Orden ind i deres Liv. Men selvfølgelig hører det andet ogsaa med. Navnlige er her Bibelhistorien af den største Betydning; Børnene skal først og fremmest have en Fornemmelse af, at det er en dyb og forunderlig Virkelighed, som de bringes i Forhold til. Derfor skal de følge Jesus paa hans Vej, se ham gaa i Døden og høre Budskabet om hans Sejr

over Døden. De skal føres ind deri under det Symspunkt, at han har banet Vejen, som vi skal vandre efter ham. Og Gud ske Lov for Jesu Spor, hvori de smaa kan træde! Og navnlig er der nogle af Herrens Lignelser, der som intet andet kan anskueliggøre dem, at der i Guds Rige hersker en anden Logik end i den almindelige, verdslige Tankegang. Jeg skal blot nævne enkelte. Der er Arbejderne i Vingaarden. Vorherres Handlemaade her, at han kalder alle og giver dem samme Løn, ogsaa dem, der først kommer i den ellefte Time, er jo stik imod den almindelige, snusfornuftige Tankegang og spotter jo al logisk udregnelig Retfærdighed. Den gældbundne Tjener vil ogsaa vise ethvert Barn Forskellen mellem den verdslige, groft egenkærlige Tankegang og saa den, der skal raade i Guds Rige. De skal af Lignelsen om den barmhjærtige Samaritan lære ikke at gaa de lidende forbi, ikke at foragte nogen, fordi han er anderledes, f. Eks. af et andet Folk eller Race end de selv. Ogsaa det gamle Testamente med sin rige Menneskelighed kan her være til stor Hjælp, Børnene skal lære at afsky den lurvede Handlemaade, som Mennesker, der er opsatte paa at naa deres lumske Hensigt, kan synke ned til, som i Historien om David og Urias. De skal se Jesus som den, der ganske vist ikke vil taale, at hans Bedehus forvandles til en Røverkule, men som sandelig er sagtmodig og ydmyg af Hjærtet, og viser os ved sit eget Liv, at det højeste er at tjene, det største, det mandigste ikke at hævne sig, men at overvinde det onde med det gode. Aa, de skal ane,

at det er en Lykke at være god, ikke en sur Pligt! De skal frem for alt høre Lignelsen om den fortabte Søn. De forstaar den saa udmærket. Børn er aldrig helt forhædede; de har alle en Samvittighed, der vil gøre en saadan Fortælling levende for dem.

Men dermed er jeg ved at komme ind paa det, man kunde kalde Religionsundervisningens tekniske Side. Det var ikke min Mening at behandle dette rige Æmne udførligt; dertil kræves der større Erfaring end den, jeg sidder inde med. Jeg vilde kun fremhæve enkelte, efter mit Skøn, vigtige Ting, først og fremmest Nødvendigheden af, at der kommer Orden og Fasthed ind i Børnenes Liv, og saa dette, at de føres ind i den Tankeverden, som med Ordene Tro og Trofasthed aabner sig for os.

Til Slut blot følgende:

Der staar herhjemme i Øjeblikket saa megen Strid om den praktiske Forstaaelse af Kristendommen: hvorledes skal Kristendommen praktiseres, det er det, man er uenig om. Jeg tænker paa Bevægelser som Barthianisme og Oxfordisme. Men der er her et Problem, som ikke helt maa glemmes. Jeg kunde frites til at kalde det det Ingemannske Problem. Ingemanns Aktier staar ikke højt i Kurs. Der er en stærkt stigende Bestræbelse efter at skyde hans Salmer ud. Men naar man gør det, skulde man dog først gøre sig klart, at der er noget, der hedder Barnets Kristendom. Barnet kan ikke følge vanskelige Udredninger om Forholdet mellem Religion og Moral; det kan ikke sætte sig hen og lytte til Aandens

Anvisninger i stille Timer; det maa først ind i et barnligt Forhold til Gud, der svarer til dets egen usammensatte Natur. Det maa lære at smage, at Herren er god; at fortroe sig til ham; der maa skabes et umiddelbart Tillidsforhold til ham, og man maa vel nok spørge: hvad betød Barnedaaben, hvis ikke Barnet i Kraft af den havde Ret til at føres hen til ham som den store Børneven. Men saa kommer jo den vanskelige Overgang til den voksne Alder, hvor det gælder om at holde fast ved det, vi har, og at leve med det under det voksne Livs Betingelser. Her kommer Vanskelighederne, og de begynder ogsaa at røre sig indenfor Børnehjemmets Porte. Men Hovedsagen maa dog her være den, at Børnehjemmet bliver eller dog stiler efter at blive et Hjem, hvor ogsaa det himmelske Hjem kan lyse for de smaa. Og Livet som Børn i Guds trygge Faderhjem er dog det Ideal, som vi aldrig kommer bort fra, bliver vi end nok saa gamle. Derfor kan ogsaa Gundtvig synge skønt derom:

Dunkle er vel Herrens Veje,
mens de gennem Støvet gaa,
Verdens Klarhed, Arv og Eje
lærer vi dog at forsmaa.
Thi i Jesu Børnehjem,
skinner, som ved Bethlehem,
under Midnats-Julesangen
Himlens Klarhed over Vangen.

Det kan vel nok, kristeligt set, siges at være Opgaven for ethvert Børnehjem, at blive lidt af et saadant „Jesu Børnehjem“.

Tillid

Af Ludvig Beck*)

Julebud — — Bud om Tillid! Om Velbehag i Mennesker! Ære være Gud! — —

Det er en underlig Tone, den, der indleder, lægger Grund for alt det, som hedder Kristendom. Der er jo nemlig Grunden, Aarsagen til det hele, til Jesu Fødsel, til Aandens Sendelse, til Menighedens Liv: Gud har Velbehag i Mennesker, Tillid til Mennesker.

Ja, for det er umuligt at have Velbehag, hvor der ikke gaar Tillid forud. Selv om begge Dele findes fra først af i en Moders Forhold til sit Barn, i Guds Forhold til sin Skabning, — Tilliden gaar forud for Velbehaget; Velbehaget er Erfaringen, Tilliden er Villien; bag Erfaringens Dvælen ligger Tillidens Bevægelse. —

Det er en underlig Tale, den om Guds Velbehag. Det er jo ikke den oprindelige Skabning, udgaaet af Guds Haand som Barnet af Moders Liv, der faar denne Jubelsang over sig. Det var til at forstaa. En Moder kan ikke godt lade være at synge sin Fryd og sin Tillid og sit Haab ud ved Barnets Vugge.

*) Af Studenterhjemmets Julebog 1909.

Det er ikke engang den Jubelsang, som lød i Faderhjemmet, da Sønnen af sig selv vendte tilbage. Der var der jo udtalt Grundvold for nyt Liv i Haab.

Det er over Menneskeslægten, som den var, som den er, — uden Kristi Aands Hjælp — at Sangen udgød sin Jubel, ikke for det, den var, men for det, den skulde faa og havde Mulighed for at naa, for den Dør, der blev aabnet, for Tilliden, der dalede ned fra det høje, med Aand og Kraft i Følge.

Der er tegnet mange Billeder af ham, der boer i det høje. Paa Kirkevægge og i Billedbibler ser man klart, hvilke Tanker der trængte sig frem hos de gamle, naar de tænkte paa Gud. Nu vover vi det ikke gerne, efter den ny Pagts Aand, og dog maa vi i vort Sind danne os Billeder; vi trænger til det faste, det haandgribelige. Jeg danner mig mit Billede ud fra Citatet i Rom. 10: „Den hele Dag udstrakte jeg mine Hænder efter et ulydigt og genstridigt Folk“. Denne evigt levende og dog urokkelige Tillid til at naa Maalet — hos ham, som ser gennem Trods og Sløvhed, urokkelig, netop fordi han ser gennem alt det, som er Taage og Mørke for os! Urokkelig sidder han paa sin Kongestol med alle Traade i sin Haand, han, som „arbejder indtil nu“; han naar sit Maal — med den enkelte Sjæl? Vi skønner det ej — men med sit Rige, med sin Menneskeslægt, fordi han sidder der og arbejder i urokkelig Tillid, efter Tillidens lige Linje.

- Tillidens lige Linje — — kender vi den? Fra os selv i vort Forhold til vor Næste? Til vor Gud? Eller fra andres Forhold til os? Maaske snarest derfra, for vi har jo mærket Udslag deraf hos den ene og den anden af dem, vi havde kær, og som havde os kær, og vi saa ikke, hvor det kunde dirre med Uro og Ængstelse ogsaa hos dem for vor Skyld, naar vi gav Anledning, eller maaske uden vor Skyld. — Kender vi den i Guds Forhold til os? Jo, vi kender den, vi har lært om den, vi er nær ved at kræve den som noget selvfølgelig, vi anvender den daglig, hver Gang vi beder vor femte Bøn. Og dog — anvender vi den? Følger vi den Lov, som vi gerne vil leve af, og som ligger udtrykt i: Tillidens lige Linje. Lykkelig den, som tør sige det!

I en Gerning som den at hjælpe de vanskeligste — hvori Vanskeligheden saa end bestaar, og hvori den saa end har sin Begrundelse — i en saadan Gerning, hvor man stadig faar Mindelser om, at det gælder Liv og Død timeligt og evigt, maa der søges til den dybeste Grund, de klareste Linjer, dem, der fremgaar af Aabenbaringens enkle Sandhed. Jeg grunder ofte over et Ord, som en af vore bedste nulevende Mænd udtalte for nogle Aar siden i et Foredrag om Opdragelsen af de vildfarende Børn. Der skal vises dem Tillid, sagde han; men hvis de saa skuffer Tilliden, saa skal de for en Tid have at mærke, at man unddrager dem sin Tillid, at de har forspildt den. Jeg

er ikke sikker paa, at det er rigtigt, i hvert Fald ikke som en almen gyldig Sandhed. I al Opdragelse spiller Individualiteten jo en afgørende Rolle, og man faar fare varligt, naar det gælder Opdragergrundsætninger. Men jeg tror, at man med større Ret kan lægge den Sætning til Grund: Vis Tillid! Og hvis Tilliden bliver skuffet, saa vis Tillid igen! Tving ved din urokkelige, rolige Tillid! Kun, at du gør det klart for den, der skuffede dig, at han skuffede dig; klarere og klarere for hver Gang. Sig saaledes til „Synderen“ — om h a n da er Synderen, og ikke du selv: „Tænk klart derover og prøv saa, om du tør igen! Tør du, saa gør det! Kun ét vil jeg sige dig — og vær vis paa, at jeg ved, hvad jeg siger: der vil komme den Dag — maa-ske sent — da det vil bide dig i Sjælen, at du ikke bøjede dig for min Tillid og levede paa den.“

Opdragelsens Sandheder maa skrives ud af Aabenbaringens Sandhed. Begge har jo samme Maal: Menneskesjælens Oprejsning til ægte Liv paa Sandheds Grund. Begge har samme Opgave: Meddelelse af personligt Liv. Overalt i det nye Testamente drages der lige Linjer fra Gudsforholdet til Menneskeforholdet. Særlig i den klareste Tale: Bjergprædiken. „Saa værer da fuldkomne, saa værer da barmhjertige, som Eders Fader i Himlen er fuldkommen.“ Og Afspejling deraf overalt i Brevene: „Det samme Sind være i Eder, som og var i Kristus Jesus“. Hvor der er Personlighedsliv, hersker samme Lov; thi alt personligt Liv strømmer

ud fra ham, som skrev Loven. Saaledes gælder det da ogsaa det inderste i Personlighedsforholdet: Tillidslivet. „Den hele Dag udstrakte jeg min Haand — —.“ Gælder den Lov: Tillidens klare lige Linje ikke ogsaa os?

Men skal Opdragelsens Sandheder skrives ud af Aabenbaringsens Sandhed, skal de til visse ogsaa i nogen Maade stemme med Erfaringens Sandheder. Jeg siger udtrykkelig: i nogen Maade; thi vi lever paa Tro. Alle lever paa Tro, intet Menneske undtagen, forsaavidt han overhovedet lever som Menneske, d. v. s.: efter Tænkning og Valg. Men den, der lever paa Tro — hvad han saa end har som Basis for denne Tro — han vil ikke svaje hid og did som Sivet for hver ny Oplevelse, selv om den gaar paa tværs af hans Grundsyn. Røveren paa Korset — og vel mange Røvere og Forbrydere med ham — naaede sit Livs Maal, selv om det samfundsmæssigt set var en Ulykke for andre og vel sagtens ogsaa for ham selv. Saa paa Erfaringen kan vi ikke bygge trygt. Den er ikke Klippen i den personlige Verden. Klippen, det er Troen, Klippen, det er Tillidslivet, i Menneskeforhold som i Gudsforholdet. Men i nogen Maade maa Opdragelsens Sandheder stemme med Erfaringens Sandheder. Den Gerning, som kun ser personlig Undergang fra Aar til Aar, er vist ikke til at holde ud. Hvis Erfaringen, den personlige Erfaring, gav Ret til den Tankegang, der ofte behersker videnskabeligt uddannede Hjerner,

at Vildfarelse er Abnormitet, som maa have sin Gang, helst behandles under livsvarig Internering og holdes uden for Opdragelsesarbejdet, fordi Opgaven ligger uden for Opdragelsens Grænser, eller hvis den dermed parallelle Tankegang af mere vulgær Oprindelse havde Ret, den, som siger: Af Skidt kommer Skidt, og derved er intet at gøre! saa vilde Tillidens Liv have trange Kaar i den Gerning.

Men saaledes er det slet ikke. Det er tværtimod en Kendsgerning, at den Mand eller Kvinde, som med Liv og særlig med Sjæl giver sig hen i sin Gærning, han slipper kun vanskeligt fra den igen. Han føler sig let bunden deraf for Livstid, og kommer han fra den, søger hans Sjæl tilbage til den igen, og ofte ser man en saadan Mand, som i tunge Tider opgav Ævred og trak sig tilbage, siden hen vende om og tilbyde sig til nyt Forsøg. Det kommer ikke af Selviskhedens Glæde over at være Herre og kunne kommandere, det har kun sin Forklaring i Erfaringen om at have været til Gavn, om at der er Mulighed for at yde Bidrag til Oprejsningens Liv og vinde den sande Glæde derved. Bedre Bevis mod hine — videnskabelige eller vulgære — Tankegange gives maaske ikke.

Men Erfaringen giver ogsaa andre Beviser. En af de Sætninger, som er kommet til at staa sikrest for mig i en snart tiaarig Virksomhed blandt Drengene, som fo'r vild — hvor Skylden saa var —, er den, at det er saare vanskeligt for en Dreng, som har klar

Bevidsthed om, at han er Genstand for Tillid, at fare vild. Den tvinger ham, han kan ikke. Jeg har altid haft for Vane at betro mine Elever at betale Regninger for mig, og i de vel Hundreder af Tilfælde, hvor jeg har gjort det, er jeg bleven skuffet to Gange.

Det ene indtraf i de første Maaneder af mit Ophold her paa Flakkebjerg. Et Par Dreng, som gik til Musikundervisning, havde faaet et Brev med til Læreren med tyve Kroner som Betaling for Undervisningen. I Stedet for at gaa til Læreren, gik de ud i den vide Verden. Da de blev indhentede et Par Timer efter, var Brevet ikke brudt, Pengene i Behold. Men en Kendsgerning var det jo: til Musiklæreren var de ikke naaet, hverken de selv eller Pengene. Der var her to Aarsager til, at Fristelsen havde faaet Magt. Den ene var den, at dette foregik under vanskelige Begyndelses- og Kamptider her, da de nedaddragende Kræfter i Samlivet var stærkere end de opaddragende. Ogsaa Tillidens Bue kan bryde! Den anden var den væsentligere, at Tillidstanken ikke havde været i mit Sind, da jeg betroede ham Brevet. Derfor kom den heller ikke i hans. For mig var Tanken om det dristige slet ikke oppe i det Øjeblik, derfor følte han ikke nogen personlig Byrde, der skulde bæres.

Det andet Tilfælde indtraf i min tidligere Virksomhed som Forstander for et Optagelseshjem paa Ourø. En meget velbegavet Dreng, som netop i Pengeaffærer havde bedraget sin Fader meget grovt i længere Tid, var blevet anbragt hos mig. Da jeg havde lært ham at kende, brugte jeg ham ofte til at betale mine

Regninger paa Øen; ofte gik han med flere Hundrede Kroner uden at der passerede noget som helst. Han stod mig meget nær. — En Morgen bestemmer jeg, at han skal tage til Holbæk for at indsamle Regninger til mig. Min Hustru siger da: „Kan jeg betro ham at betale nogle Regninger for mig?“ „Gør kun det!“ svarer jeg; „det vilde til visse være værst for ham selv, om han ikke kunde klare det.“ Men hvad sker? Da han med Damperen ind til Holbæk og oppe paa Kommandobroen fik Tilladelse af Kaptajnen til at styre Skibet, tog en Storhedsfølelse, som ikke var nogen uvæsentlig Part af hans Sjæleliv, ham til Fange, og da jeg hen paa Eftermiddagen opdagede, at han ikke var kommen tilbage til normal Tid, rullede han allerede over Fyens Land mod sin Hjemstavn. Jo, han var bukket under, det lod sig ikke nægte. Men om jeg spurgte ham, der nu arbejder som flink Maskinlærling i København og ogsaa har sin Glæde i at besøge sine gamle Plejeforældre paa Flakkebjerg uden i daarlig Forstand at skamme sig ved sin Fortid, om hvornaar han lærte mest om Troskab og Paalidelighed — jeg tror, han vilde svare: det var dengang jeg kom tilbage og skulde gøre Regnskab for, hvad der var mig betroet.

Ud over disse to Eksempler har jeg sikkert intet Tilfælde oplevet af Brud paa bevidst Tillidsforhold, og ud fra et ret righoldigt Materiale i saa Henseende tør jeg vel her benytte mig af den gamle Sætning: Undtagelsen bekræfter Regelen. Derimod oplever jeg daglig dette, at Tilliden binder sin Mand,

og det er kun som et Eksempel blandt de tusinde, naar jeg kommer til at tænke paa en Dreng, der efter en Fængselstid paa et Par Maaneder kom tilbage hertil, og som snart efter blev sendt til Stationen med Vogn og med ti Kroner til Indløsning af en Pakke. Han betroede sig siden til en Kammerat med de Ord: Det var da mærkeligt, at han turde gøre det! — Skulde mon ikke den lille Oplevelse være et Baand, som siden igennem Mindet faar bidraget sit til at knytte ham til Tillidens og Troens Verden?

En tredje Række Beviser paa Tillidens Magt kan vi hente fra vort eget Liv, vort Barndomsliv især. Som det gælder i det hele, at man kun forstaar Barnets og den unges Liv ud fra klare Minder om, hvordan man selv tænkte og følte som Barn og som ung, saaledes gælder det ogsaa paa dette Omraade. Her maa hver hente sit Stof af egne Minders Kildevæld, Minder om, hvorledes Far og Mor bandt os til sig og „førte os i Ledebaand“ ved hvad de trinvis og stilfærdigt betroede os, alt som vi evnede at bære. Herom kan kun hver tale ret til sig selv; men den, der ejer blot et eller to klare Minder i saa Henseende, som han kan genføde og genføle umiddelbart i sit Sind, han vil bekræfte, at var der noget, som bragte ham til Vækst og Udvikling, til Villighed og Selvfornægtelse, til personlig Tilfredsstillelse og Anger, kort sagt til Viljesliv og Selvbevidsthed af rette Art, saa var det Forholdet til det, som blev os betroet.

Og her kan vi slutte fra os selv til andre, ogsaa til dem, hvis Barndomsliv bærer Præg af, at de intet har modtaget, ikke ere blevne dragne opad — som det er Opdragerens Sag — mod Tillidslivets Herlighed, men som tværtimod ere blevne tvungne ind i Selvhævdelsens, Egenraadighedens, Mistillidens Verden, fordi de ikke fandt det, som ethvert Barn søger hos den Verden, der omgiver det: Hjælp og Værn, Tillid og Kærlighed, saa sikkert som det spæde Barn søger til Mælken af Moders Bryst.

Det mest typiske Eksempel paa denne Tillid, der ligger bagved al Jesu Tale — tænk blot paa et Ord som: Giv hver den, som beder, og vend dig ikke fra den, som vil laane af dig! — er vel uden Tvivl Kongens Fremgangsmaade over for den gældbundne Tjener. Her er ikke Tale om Betingelse, Tvivl, Ængstelse eller deslige. Her er ingen Bebrejdelser, Gaaen i Rette, Spørgen om Fortid eller Formaning for Fremtid. Her er den Gave, som vil tvinge; vé den, som ikke lader sig tvinge! Her er den ubegrænsede Lyst og Trang til at gøre alle Ting vel. Vé den, som ikke bestemmes af Gavens Aand, lader sig gennemsyre deraf! En Gave er jo ikke en Ting, som gives, men først og sidst et Kærlighedsbevis. Modtages den ikke som saadan, modtages den slet ikke. Derfor kunde Kongen bøje sig ned og tage sin Gave op. Den var jo ikke modtaget, det gamle Forhold fortsattes, den gældbundne sad fremdeles i sin Gælds Fængsel.

Hvem af os evner kun nogenlunde at give uden Betingelse og Tvivl? Men det maa vi vide og stadig holde os for Øje, alle vi, som vil være med til at drage opad — og dertil er vi kaldede alle! — at den Tillid, som sejrer, det er den, som ikke hævder sig, ikke stiller Betingelse, ikke spejder efter Resultat, men som fryder sig ved at være Tjener, som aabner Sjæl og Haand til Gave, som gør sig til Led i Guds opdragende Arbejde til Sjæles Vækst.

Tillid er Tilbud, Villighed til at give sit Navn, sin Ære, sine Midler, sin Tid, sin Kraft med Overbevisning om, at Tilbudet indeholder Evne og Magt til at gøre sig gældende; Tillid er Personlighedens Villighed til at give, til at tage, til at lide, til at lære, værst saa for den, som ikke stiller sig ind i Tillidsforholdet.

Og det vil jo ofte ske, at Tilliden ikke naar sit Maal — foreløbig, at Kræfterne synes spildte, at man kommer til at grunde over Ordet om, at man ikke maa kaste Perler for Svin og det hellige for Hunde — dog vare man sig for at opfatte det efter sit eget Hoved og ikke efter Jesu Grundsyn.

Særlig ofte vil man, naar man undersøger sine Erfaringer med de enkelte, fristes til at sige: smukt i Teori, men umuligt i Praxis. Atter og atter staar man over for dette, at Tilliden ikke blev modtaget, og endnu oftere, at den ikke blev den herskende Kraft, selv om der var Villie til at modtage. Hvor

ofte har jeg ikke været sikker i min Sag med en eller anden Dreng og blev dog skuffet, og fik jeg saa Lejlighed til at leve mig ind i hans Tankegang, saa jeg de forskellige Kræfters Bølgegang: Egenvillien, som blev fremelsket under Barndommens haarde Kaar, Hjemvéeen med dens mange forskellige Momenter, gode og onde, den berettigede Selvstændighedsfølelse, berettiget, fordi jeg ikke evnede at yde ham, hvad Barnet har Ret til: en Faders og Moders fulde Kærlighed, hvor skulde jeg da kunne stille et absolut Krav om, at min Tillid, selv om den var ublandet og ægte, skulde blive den altid sejrende Kraft? Hvem kender ikke Sjælens vekslende Kampe i Tanke- og Villiesliv? Netop over for den enkelte føler jeg mig overbevist om, at hver Tillidsgave, som jeg giver med et Blik, med et Ord, med et Hverv, afsætter sit Mærke, undertiden tvingende og livsbestemmende, undertiden svagt og utydeligt, det kan dog i et givet Øjeblik siden blive til en Kilde til ny Tro paa Livet, paa Gud og Mennesker hos det Menneskebarn; skulde den Mulighed ikke være Løn nok?

Svært kan det være at se Tillidens Frugter i Forhold til den enkelte. Men dermed er ikke givet, at det ikke er den eneste mulige Grundvold for Opdragerens Gerning. Eller rettere: selvfølgelig maa det være saa, saa vist som personligt Liv kun findes i Frihed, i Valg. Men kan Tilliden vende beskæmmet tilbage i Forholdet til den enkelte, saa er det min

Overbevisning, at den aldrig vender beskæmmet tilbage i Forholdet til det hele, til den samlede Skare. Meget mere er jeg sikker paa, at det Ord, som med Sandhedens hele Ret og af Hjertets fulde Vished gives hen til dem, i hvis Midte man virker, vil altid blive bestemmende for den Tankegang, som kommer til at raade, saa være Modstanden nok saa stærk, som den være vil; for Sandheden er den stærkeste, og Sandhedens Ord, givet i Tillid, efter Tillidens lige Linje, urokkeligt, uforstyrret, det Ord sejrer altid i det lange Løb. Altid.

Dog kan dette misforstas. Jeg taler her om faste personlige Forhold, ikke om det løse, det tilfældige, det, som er i Dag, men i Morgen er svundet som Dug for Solen. Naar Jesus sad i Baaden ved Strandbred- den og talte ind til Skaren, vidste han vel, at det Ord, han der talte, vilde falde paa Stengrund, blive uden Betydning hos somme og blive glemt hos mange. Han vidste, at der var Grænser for hans Ords Magt, ikke alene den Grænse, som ligger i, at der er givet Sjælen Magt til at vælge sit eget i Stedet for at bøje sig, men ogsaa den Grænse, som ligger i de forhaandenværen- de Forholds Natur. Han byggede ikke paa Sand, ikke paa den tilfældig samlede Skares Modtagelighed; han byggede paa Petrus og de andre af den lille Skare, til hvem han stod i det faste personlige Forhold, der, hvor kun den ene: Judas, kunde vælge imod, og saa talte han med Tillidens Magt til de store Skarer, dem,

hvoraf paa Pinsedagen de første 3 Tusinde myldrede frem, dem, som gav Enkens Skærv, alt, hvad de ejede, Hjerter, alt. Sandelig han skuffede sig ikke, da han øste af sine Gaver ud med rund Haand, men han var dog den forstandige Bygmester. (Luc. 14.)

Jeg erindrer fra mine første teologiske Dage, at én af mine Venner ved en „teologisk Tevand“ stillede Professoren det noget spidsfindige Spørgsmaal, hvorledes Gud kan siges at være den, som sejrer, naar de, som finde Vejen til Livet, kun ere de faa. Hvad Professoren svarede, husker jeg ikke; men for mig ligger Svaret deri, at Gud sejrer, fordi Ordet, som sendes ud, trænger igennem og vender tilbage til ham, som udsendte det, baaret af Menneskesjæle, klædt i Kød og Blod. Ordet vender aldrig tomt tilbage, det naar sit Maal: at frelse og fri fra Synd og Død. Derfor er det det sejrende Ord. Om mange eller faa, om tidligt eller sent, — det gennemtrænger Verden med sin klare Tone, med sin milde Tone, det rører Samvittigheden, trænger ind i Bevidsthederne, syrer alt, intet kommer uden om Sandhedens Ord, naar det først har faaet Løb.

Han, som daglig udrækker sin Haand, som urokkelig følger Tillidens lige Linje, han er jo den, hvem Riget og Magten tilhører. Inden for den af ham givne Verdensorden flyver hans Ord frit ud og vender med

Sejr tilbage. Ogsaa i vor individuelle personlige Verden gælder det om, at der er Grænser, inden for hvilke vort Sandheds Ord kan flyve ud, om det skal kunne ses at vende med Sejr tilbage. Hvor vide eller snævre Grænserne skal være — hvor stort et personligt Samfund, det være sig nu en Menighedskreds, en Opdragelsesanstalt eller et andet Menneskesamfund — kan være for at blive holdt sammen af og gennemsyret af Ordet, det maa vel til enhver Tid afhænge af det ledende Ords Kraft og Fylde. Er Grænserne der ikke, da kommer vi let ind i det at kaste Perler for Svin og det hellige for Hundene. Men forudsat det rette Forhold er naaet her, om end maaske gennem Kamp og Søgen, saa at Løsheden er opslugt af det faste personlige Forhold, saa skal det til enhver Tid vise sig, at Tillidens lige Linje er den Vej, som sikrest fører til Sejr.

Der staar i Profeten Jesaias' Bog et Ord om, at i Jubelaaret skal de fangne lades løs. Jubelaaret er jo kommet med Julens Bud, mange Gange har det Bud ned gennem Tiderne været Aarsag til, at Fængslerne ere blevne aabnede; Skarer af Kristne ere blevne drevne af det Ord til at gaa ind i Cellerne og løse Baand og skaffe de fangne blide Kaar, Kvinden Elisabeth Fry fremfor de fleste. Endnu ligger de tunge, mørke Fængsler i vore Byer og truer, som Galgerne paa Bakkerne for hundrede Aar siden. Slavernes Baand ere løste ved det samme Ords Kraft, og Ver-

den er blevet rigere ved den Tillid, som førte dem frem til Menneskekaar, men Fængslerne fyldes stadig mere; kun i England, Frihedens og Tillidens Land, siges der at være lysere Tider at spore. Ogsaa i vort Land er Børnenes Lænker løste. Kristenkærligheden arbejder for at afløse Vridsløse. Den Skare, som undskylder og taler godt om, som forstaar og føler med og rækker Haand, vokser og skal vokse fremdeles. Fra Forsøgene ere vi naaet frem til fast Orden, fra frivillig Hjælp til Statssamfundets Hjælp, som det skal være! thi vé den Stat, som ikke arbejder sig frem mod Lyset, dér hvor det er tændt. Hvor langt kan der naas? Hvorvidt kan Fængslerne afløses? Hvorvidt kan Tilliden sejre? „Eder er det ikke givet at kende Tid og Time! Men I skulle iføres Kraften fra det høje!“ Disse Ord — de sidste før Himmelfarten — gælder ogsaa her. Saafremt de Love, der lægges for Opdragelsen af den enkelte, af Samfundets Skare ere hentede ud fra den Lov, „Frihedens fuldkomne Lov“, som er Aabenbarings, vil de virke ikke alene som Hjælpere til Orden, men som Kraft; thi Tillid avler Tillid, lige saa sikkert som Solskin avler Vaar.

Enhver, som er kendt med Oprejsningens Arbejde efter Tillidens lige Linje, kan fortælle levende Beviser paa Tillidens Magt. Lad ogsaa mig fortælle lidt til Slutning.

Han var vokset op i én af Gaderne ude paa Vester-

bro, Faderen var Arbejdsmand, sled for sit Hjem, for Hustru og mange Børn. En efter en fløj de ud som dygtige unge; kneb det herhjemme, forstod de at skabe sig gode Kaar i det fremmede. Knud — lad os kalde ham saa — var en vanskelig Dreng, voldte Far og Mor Ængstelse. Skulde der være sygelige Anlæg? Saavel Faderens som Moderens Familie gav Mulighed derfor; selv frygtede han derfor, da han, tidlig moden og tænksom, begyndte at grunde over sig selv og sin Modgangs Aarsag. I Medgang ejegod, i Modgang ubændig baade over for Far og Mor. Saa trak Gaden ham ind i Politiets og Værgeraadets Verden.

Han blev efter sin Konfirmation anbragt i Smedelære paa Landet. Men Sindet forlod ham ikke. Dygtig var han, men ikke altid Smeden tilpas. Og saa vankelede der Prygl.

Til sidst blev det Liv ham uudholdeligt. Men hvordan skulde Forholdet løses? Han pønsede og vaklede. Til sidst — en Aften, da han var kommen fra teknisk Skole og havde sagt far vel til sine Kammerater, gik han over til en Nabogaard og stak Ild paa Gaarden. Saa vilde han melde sig den næste Dag. Saa kom han dog derfra. Men i Nattens Løb kom Tanken om hans Mor ham i Vejen, som den havde gjort saa tit før. Og saa fik han ikke meldt sig.

Men han kunde ikke holde det ud. Og saa en Nat stak han Ild paa et Værksted i Smedens egen Ejendom. Men trods Brand naaede han ikke sit Maal: at faa Forholdene forandrede for sig selv. Stadig det samme: Tanken om Moderens Sorg drev ham til

atter at nægte, atter og atter, men ogsaa atter at føre sin Plan frem: det skulde brænde. Det var vist tre eller fire Gange, han prøvede. Til sidst blev Beviserne for stærke: han maatte tilstaa.

Jeg ængstedes for denne Villie, da Papirerne blev mig tilsendt, om jeg vilde modtage ham. Men jeg skulde modtage ham. Og da jeg skulde, kendte jeg ogsaa den Linje, som maatte følges. Jeg modtog ham, som alle de andre: „Jeg har hørt om den Fortræd, om dit Hjem. Jeg er vis paa, at du længes ud af al den Ulykke. Her har du min Haand, lad os hjælpes ad!“ — Eller hvordan nu Ordene faldt. Saa et Kys paa Kinden til Velkomst.

Otte Dage efter løb han derfra med to andre. Det var i vanskelige Dage; det var for mig, som om de Grænser, der maa være, de, hvorom jeg før talte, vare ved at forsvinde, og hvad bliver der saa af Muligheden for Ordets Kraft?

Grænserne maatte trækkes op igen, han og de andre maatte straffes. Men just som jeg løftede Haanden til Slag mod ham, kom det studst og haardt fra ham: „Skal det være saadan, løber jeg igen!“ — „Hvad mener du?“ — „Skal jeg behandles paa den Maner, saa løber jeg igen!“ Der var et Øjeblik Tavshed mellem os, saa sagde jeg: „Sig mig, Knud! Hvor længe har du været her?“ — „Otte Dage!“ — Hvordan tog jeg mod dig? Mon ikke, som om du var min egen Søn? Hvordan har jeg behandlet dig siden?“ — Det kom langt nede fra Halsen: „Godt!“ — „Hvem er det saa, der nu behand-

ler daarligt, dig eller mig?“ — „Det er mig!“ kom det lavt. „Det mener jeg med!“ svarede jeg roligt. „Og nu skal jeg sige dig en Ting: Jeg har i de Dage, du har været hos mig, lagt Mærke til, at du er Mand for dit Ord. Tør du nu her iblandt dine Kammerater love mig, at du vil holde dig i Ro, saa kan du gaa hen paa din Plads, saa stoler jeg paa dig! Men kun hvis du tør! Tør du?“ — „Ja!“ — kom det fast, men lavt. „Tør du give mig din Haand?“ „Ja!“ — „Saa gaa hen og sæt dig!“

Han blev ofte fristet og ægget siden, for der var Førernatur i ham, og det var godt at have ham med, men altid det samme Svar: „Nej, det kan jeg ikke være bekendt!“ — Lidt efter lidt kom der Ro og Glæde over ham. Men hen paa Vinteren blev han sygelig, led af et Maveonde. For at skaane ham kom han til et lettere Arbejde, men et, som han ikke syntes om. Det gik kun en Tid. En Søndag Morgen gik det i Staa. Han vilde ikke. — Han kom ind til mig, og jeg talte med ham en Times Tid. Ikke ud af Stedet rokkede jeg ham. „Enten maa du nu gaa ud og gøre godt, hvad du har gjort galt, eller du maa gaa op paa Gæsteværelset og være alene,“ sagde jeg til sidst, da jeg ingen Mulighed saa for at faa ham i Tale. „Jeg er fuldstændig lige glad. Nu gaar det i Stykker for mig,“ var det Svar, jeg fik. „Ja, gaa saa op!“ Og saa gik han.

Jeg saa til ham hen paa Eftermiddagen, han havde haft Hovedpine og Næseblod, men Sindet var ganske som før. Jeg lod ham staa op og gik en

Tur med ham for at friske hans Hjerne, men vi vendte tilbage uden Resultat. Jeg lod ham tilbringe Aftenen sammen med de andre, lod ham sove blandt dem, næste Morgen var han paa samme Stadium, han vilde ikke gøre sit Arbejde. Atter maatte han derop, der var ingen anden Udvej, hverken for ham eller for mig.

Imidlertid havde hans Færd vakt Uro i Lejren, og henad Eftermiddagen gik der Bud op til ham fra to af hans bedste Venner: Vil du med til København?

Da slog det med eet ned i ham, at han samlede sig Skyld. „Nej!“ lød det ud til det hviskende Bud, klart og afgjort, og da vi om Aftenen saa til ham, var Isen ganske smeltet. „Det er min Skyld altsammen!“ var Omkvædet paa alt, hvad han sagde, da han hørte om, at hans to Venner havde kastet sig ud paa vilde Veje.

Næste Dag kom han til mig og spurgte mig, om han maatte samle sine Kammerater efter Middag og være alene med dem. De Ord, han her brugte, kender jeg ikke; men den Tanke, som han, deres anerkendte Fører, førte frem for dem, var denne: „Jeg har al Skylden for dette. Vil I hjælpe mig til at gøre godt, hvad jeg har forbrudt?“ — Han fik et Ja til Svar, og faa Øjeblikke efter havde de af deres fattige Skillinger samlet 26 Kroner sammen til min Hustru og mig til en Gave, som skulde skjule Forseelsen. Den 10de Februar om Aftenen, som vi forberedte os til Mindedagen den følgende Dag, kom

Skaren under hans Ledelse og overrakte os straalende en Fremstilling af Stormen paa København. Aah! hvor det var dem en Glæde!

De fik blandt andet til Tak følgende Linjer:

Der hænger et Billed i vor Stue,
som bærer Bud om fuldtrange Dage.
Konge og Folk af al Formue
til fælles Frelse Tag maatte tage.

Det Billed minder om trange Dage
for os, som stævned mod Fred og Lykke;
thi Egenvillie gav Grund til Klage
og rokked Grunden og kasted Skygge.

Tak for den Villie, som knyttedsammen!
Gid den maa Villie til Arbejd vække!
Tak for den Gave, som lagde Dække,
saa Sorgen skjultes af Fred og Gammen!

Den Tillid, han vandt ved sin Færd, da han bøjede sig uden al Halvhed, lige til Bunden af sin ærlige Sjæl for den Tillid, han havde mødt, den staar urokket den Dag i Dag trods al Kamp og alle Ufuldkommenheder!**)

Skønnere Eksempel har jeg vel næppe oplevet i min Gerning blandt Hundreder af forkomne og van-

**) Ovenstaaende blev Indledningen til en Menneskeskæbne, som i ca. 30 Aar gennem en Række Forbrydelser og Straffe ved en ældre Kvindes trofaste Udholdenhed førte til fuldstændig personlig Frigørelse og borgerlig Frihed, som han nu nyder — takket være „*Tillidens lige Linie*“!

skelige Dreng, men vel mange, mange andre, hvis Lære peger i ganske samme Retning.

Der findes kun eet Forhold i Verden, som kan oprejse det, som er nedbrudt: Faderforholdet. Hvor det synes anderledes, er Sagen den, at Faderforholdet ligger gemt inde bag ved; men det er det, som har den frelsende Kraft. Af Forældrenes Forhold til deres Børn, af Johannes Apostels Gengivelse af Jesu Tale om Forholdet mellem Faderen og Sønnen maa al Visdommen hentes til Arbejdet for dem, i hvem Livet har kuet Væksten. I samme Grad som lykkes os at faa dette Forhold frem i os selv — ved Bøn og Faste —, i samme Grad vil vi faa Lykke til vor Gerning, den Lykke, som Gud giver, og som er klippefast.

Ud af Julebudskabet om Guds Velbehag i den naturlige Menneskeslægt — til Trods for at han ud af Frelsens Nødvendighed hengav sin eenbaarne — klinger for mig gennem Klokkeklngen det Julebud som et Ord af Jesu Aand:

Saa nærer da Tillid, som eders Fader i Himlen nærer Tillid!

Saa lad os da vise Tillid, som vor himmelske Fader viser os Tillid!

Flakkebjerg Institut, d. 23. September 1909.

Ludvig Beck.

Hindholm Højskole (Barnets Højskole)

